

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**KRIMINALITA MLADISTVÝCH A JEJÍ PŘÍČINY V
ČR A VE STŘEDOČESKÉM KRAJI**

Autor práce: Tereza Lukešová

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. JUDr. Romanu Svatošovi, Ph.D. za věnovaný čas, cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále pak pplk. Mgr. Zuzaně Pidrmanové, kpt. Bc. Petře Literové a por. Jakubovi Vinčálkovi, Dis. za poskytnutý rozhovor.

ABSTRAKT

LUKEŠOVÁ, T. *Kriminalita mladistvých a její příčiny v ČR a ve Středočeském kraji* : Bakalářská práce, České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2015. s. . Vedoucí bakalářské práce : doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Klíčová slova: kriminalita, mladiství, příčiny, Středočeský kraj

Bakalářská práce se zabývá kriminalitou mladistvých v ČR jako takovou a řeší příčiny této kriminality. Seznamuje nás s celou řadou pojmů, které se týkají právě této problematiky. Dále nám přibližuje historii. Zkoumá trestně-právní aspekty kriminality mladistvých a kriminologické aspekty kriminality mladistvých. Dále je práce zaměřena na Středočeský kraj, kde zjišťuje, jak vysoká je míra kriminality mladistvých ve středních Čechách a následně porovnává s kriminalitou mladistvých v celé České republice za účelem zjištění případných rozdílů. V neposlední řadě se snaží přijít na příčiny, proč se mladiství takových činů vůbec dopouštějí. V závěru bakalářské práce jsou navržena opatření k předcházení této kriminality.

ABSTRACT

LUKEŠOVÁ, T. *Juvenile Delinquency and its Causes in the Czech Republic and in Central Bohemian Region* : Bachelor thesis. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, 2015. p. Supervisor : doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Key words: criminality, adolescents, cause, Central Bohemian Region

This bachelor thesis deals with juvenile delinquency in the Czech Republic as such, and solves the cause of this criminality. It acquaints us with a number of terms that refer specifically to these problems. Furthermore, it shows us the history. It examines the criminal law aspects of juvenile delinquency and criminological aspects of juvenile delinquency. Then the thesis is focused on the Central Bohemian Region, where it establishes how the rate of juvenile delinquency in Central Bohemia is high and then it compares the observed differences of the juvenile delinquency in the Czech Republic. Not least the thesis tries to find the cause why the juvenile perpetrate these crimes in general. At the end of the thesis.

Obsah

Úvod.....	8
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	9
2 CHARAKTERISTIKA PROBLEMATIKY	10
2.1 Mladistvý.....	10
2.2 Kriminalita.....	11
2.3 Sociálně patologický jev	11
2.4 Delikvence.....	11
2.5 Provinění	13
2.6 Restorativní justice	13
3 HISTORIE KRIMINALITY MLADISTVÝCH.....	15
3.1 Zásadní historické skutečnosti ovlivňující statistické údaje kriminality.....	15
3.1.1 Demografické vlivy.....	15
3.1.2 Legislativní změny	16
3.2 Trestně politické přístupy k zacházení s delikventními mladistvými	17
4 TRESTNĚ-PRÁVNÍ ASPEKTY KRIMINALITY MLADISTVÝCH.....	19
4.1 Trestní odpovědnost mladistvých.....	19
4.1.1 Právní úprava trestní odpovědnosti mladistvých	20
4.2 Sankce ukládané mladistvým	24
4.2.1 Druhy opatření	24
4.3 Probační a mediační služba	28
4.3.1 Probační služba	28
4.3.2 Mediační služba	29
5 KRIMINOLOGICKÉ ASPEKTY KRIMINALITY MLADISTVÝCH.....	30
5.1 Etiologie	30
5.1.1 Endogenní faktory.....	30
5.1.2 Exogenní faktory.....	34

5.2	Fenomenologie	43
5.2.1	Stav.....	44
5.2.2	Struktura.....	44
5.2.3	Dynamika	45
6	KRIMINALITA MLADISTVÝCH V ČR A VE STŘEDOČESKÉM KRAJI	48
6.1	Trestná činnost mladistvých v letech 2013 – 2014	52
7	PŘÍČINY KRIMINALITY MLADISTVÝCH.....	55
7.1	Dotazníkové šetření	55
7.2	Řízený rozhovor	65
8	MOŽNÁ OPATŘENÍ K PŘEDCHÁZENÍ KRIMINALITY MLADISTVÝCH...	73
8.1	Prevence kriminality mladistvých	73
8.2	Snížení výskytu záškoláctví	74
	Závěr	76
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	78
	PŘÍLOHY	84

Úvod

Kriminalita mladistvých je velmi aktuální a stále řešené téma. Dnes a denně se můžeme s touto kriminalitou setkávat, buď prostřednictvím médií, nebo se s ní mnozí mohou setkávat i osobně.

Téma kriminalita mladistvých je hojně zastoupena v odborné literatuře. Příkladem mohou být čeští autoři Novotný, Matoušek s Kroftovou a Martínek. Z té zahraniční odborné literatury můžeme například uvést slovenskou autorku Vráblovou.

Práce se bude zabývat pojmem skupina mladistvých. Pod skupinou mladistvých si můžeme představit osoby, které v době spáchání provinění dovršily patnáctý rok věku a nepřekročily osmnáctý rok svého věku.¹

Jelikož lze kriminalitu mladistvých považovat za jeden z mnoha nejzávažnějších sociálně-patologických jevů, zabývá se touto problematikou nejen Policie ČR, ale v hojně míře se mladistvými delikventy zaobírají také psychologové a učitelé. Učitelé se mohou například již na školách pokoušet o předcházení delikvence u svých studentů.

Bude porovnána kriminalita mladistvých České republiky a Středočeského kraje. Budou použity řízené rozhovory s těmi nejpovolanějšími v uvedené oblasti, kteří nám pomohou ještě hlouběji do této problematiky proniknout. Dále bude provedeno dotazníkové šetření, kterým zjistíme pohled obyvatel Středočeského kraje na tento problém, a zda se již respondenti s tímto druhem kriminality někdy setkali.

V bakalářské práci budou použity některé kriminologické metody. Půjde především o metodu historickou, kterou lze zjistit, jak se daná kriminalita vyvíjela z časového hlediska. Dále půjde o metodu topografickou, která studuje určitý problém ke vztahu k danému území. Poté bude také využita metoda typografická, která vypreparovává to, co je pro jedince, nebo skupinu typické. V práci není opomenuta ani statistická metoda, která bude velmi důležitou součástí bakalářské práce. Ve statistické metodě jde o studium a interpretaci údajů o stavu, struktuře a dynamice zločinnosti na základě statistických údajů.

¹ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 222.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Hlavním cílem a smyslem této bakalářské práce je, na základě studia literatury a analýzy statistických dat kriminality mládeže, za pomoci dotazníkového šetření a s pomocí řízených rozhovorů, se pokusit nalézt příčiny kriminality mladistvých a následně navrhnout odpovídající opatření k jejich omezení.

Vedlejším cílem bakalářské práce je zjistit, jak vysoká je kriminalita mladistvých v České republice a ve Středočeském kraji. V případě zjištění rozdílů v rozsahu této kriminality se pokusit nalézt příčiny rozdílů.

V první kapitole budou, na základě studia odborné literatury a základě studia zákonů, charakterizovány jednotlivé pojmy a problematika kriminality mladistvých.

Druhá kapitola nám poodhalí historii páchané kriminality mladistvými. Hlavním zdrojem pro tuto část bakalářské práce bude taktéž odborná literatura. Vedlejším zdrojem pak internet.

Třetí kapitola se bude zabývat trestně-právními aspekty kriminality mladistvých. Přiblížíme si především trestní odpovědnost mladistvých a sankce ukládané za jejich protiprávní jednání.

Čtvrtá kapitola bude řešit kriminologické aspekty kriminality mladistvých. V této kapitole bude pozornost věnována etiologii a fenomenologii delikvence mladistvých.

Pátá kapitola bude věnována kriminalitě mladistvých v České republice a ve Středočeském kraji, kde bude na základě analýzy statistických dat kriminality mladistvých, tato kriminalita porovnána a následně vyhodnocena, zda je na tom celá ČR procentuálně přibližně stejně, nebo se razantně liší. V případně vysoké rozdílnosti, budou zjišťovány příčiny tohoto rozdílu.

V šesté kapitole se budeme pokoušet, na základě studia literatury, a analýzy statistických dat kriminality mladistvých, za pomoci dotazníkového šetření a řízeného rozhovoru s těmi nejpopovolanějšími ve své oblasti, nalézt příčiny kriminality mládeže.

Následně v sedmé kapitole, na základě zjištěných příčin, budou navrženy odpovídající opatření k omezení kriminality páchané mladistvými.

2 CHARAKTERISTIKA PROBLEMATIKY

Než bude započato se samotnou teoretickou částí, je nutné vymezení několika základních pojmů, které budou nadále v bakalářské práci využívány. Použité pojmosloví je vysvětleno již nyní především z toho důvodu, aby bylo při pozdějším studiu bakalářské práce správně pochopeno i širokou veřejností.

2.1 Mladistvý

Pojem mladistvý je pojmem trestněprávním a označuje fyzickou osobu.² Tímto pojmem jsou označovány osoby, které spáchaly trestný čin a jsou již trestně odpovědné, ale jejich postavení v rámci trestního práva je modifikováno, a to zpravidla jak u základů trestní odpovědnosti, jejich následků, tak i v trestním řízení a to buď v rámci obecných trestních předpisů, nebo přímo ve speciálních zákonech.³

Za mladistvé jsou považováni z právního hlediska ti, kteří v době spáchání provinění dovršili patnáctý rok věku a nepřekročili osmnáctý rok svého věku.⁴ Tedy za mladistvou osobu je osoba považována ode dne, který následuje po dni patnáctých narozenin do dne, ve kterém osoba dovršila osmnáctý rok svého věku. „*Postavení mladistvého je vázáno na dobu spáchání trestného činu.*“⁵ Celková trestní odpovědnost nastává u pachatele následující den po dni, ve kterém osoba dovršila osmnáctý rok svého věku.⁶

U mladistvé osoby je ztížena možnost vzetí do vazby, dále je nutná přítomnost obhájce při projednávání mladistvého, nebo také mají snížené trestní sazby a podobně.⁷ Termín mladistvý je vymezen v zákoně č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen „ZSM“) mladistvého v § 2 písm. c).⁸

² ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova, 2002, s. 13.

³ KUČHTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha, 2005, str. 267.

⁴ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 222.

⁵ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova, 2002, s. 13.

⁶ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova, 2002, s. 13.

⁷ SOVÁK, Miloš a kol. *Defektologický slovník*. 3., upr. vyd. Jinočany, 2000, s. 192.

⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 3. aktualiz. vyd. Praha, 2009, s. 1222.

2.2 Kriminalita

Kriminalita vychází z latinského slova *crimen* neboli zločin.⁹ Jde o negativní, historicky podmíněný společenský jev¹⁰, který narušuje harmonický vývoj společnosti, a je tedy pro společnost dysfunkční a společensky škodlivý.¹¹ Kriminalitu, nebo také zločinnost, můžeme chápat jako souhrn sociálně škodlivých jevů, které jsou stanoveny v trestních kodexech. V současné právní úpravě jde o trestné činy, v minulosti šlo o zločiny, přečiny, přestupky a provinění.¹²

2.3 Sociálně patologický jev

Pojem sociálně patologický jev můžeme považovat jako vůbec nejrozsáhlejší. Problematika sociální patologie je předmětem zájmu spousty vědních disciplín.¹³ Sociálně patologický jev je multidisciplinární problém, který je užívaný především v sociologii pro obecně nežádoucí společenské jevy, které jsou společensky nebezpečné.¹⁴

Tyto jevy nejsou sankcionovány trestněprávními ani jinými zákonnými normami, ale jsou v rozporu s normami a hodnotami, které jsou uznávané společností.¹⁵ Sociálně patologické jevy jsou také kulturně a historicky podmíněny. Na začátku 20. století se mezi tyto jevy řadily kriminalita, sebevražednost, alkoholismus, homosexualita, prostituce, rozvodovost, záškoláctví, nezaměstnanost, rasismus, válka, narkomanie, chuligánství.¹⁶

2.4 Delikvence

Pojem delikvence se dříve hojně vyskytovala v odborné literatuře, která se zabývá kriminalitou mládeže. V užším slova smyslu se tímto pojmem rozumí

⁹ VRÁBLOVÁ, Miroslava. *Kriminologické a trestnoprávní aspekty trestné činnosti mládeže*. Plzeň, 2012, s. 15.

¹⁰ SOVÁK, Miloš a kol. *Defektologický slovník*. 3., upr. vyd. Jinočany, 2000, s. 168.

¹¹ SVATOS, Roman. *Kriminalita a možnosti jejího poznání a ovlivňování*. České Budějovice, 2013, s. 14.

¹² ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova, 2002, s. 11.

¹³ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň, 2014, s. 11.

¹⁴ SOBOTKOVÁ, Veronika a kol. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha, 2014, s. 49.

¹⁵ VRÁBLOVÁ, Miroslava. *Kriminologické a trestnoprávní aspekty trestné činnosti mládeže*. Plzeň, 2012, s. 17.

¹⁶ SOBOTKOVÁ, Veronika a kol. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha, 2014, s. 49.

kriminalita dětí a mladistvých. Jde tedy o případy, kdy dítě spáchá čin jinak trestný a mladistvý spáchá trestný čin.¹⁷

Delikvence je mladší a mnohem širším pojmem než kriminalita, která obecně označuje protiprávní jednání. Jde o činnost, která porušuje zákonné i jiné normy chování a způsobuje tak jednotlivci nebo celé společnosti nějakou újmu. Jde o chování, které ve větší míře nedosahuje stupně společenské nebezpečnosti (dnes škodlivosti) trestného činu, nebo o závadné chování mladistvých osob, tedy ne plně trestně odpovědných.¹⁸

Pojem delikvence se v kriminologické literatuře objevil již na konci devatenáctého století. „Zahrnuje dva druhy jednání. Za prvé jsou to delikty (i civilní delikty), tedy skutky, které zahrnují odpovědnost za náhradu škody v občanském právu a za druhé je do delikvence zahrnována prekriminalita.“¹⁹ V dnešní době se od používání tohoto pojmu v odborné literatuře již opustilo.²⁰

SOBOTKOVÁ²¹ stanovila charakteristické znaky delikvence mládeže:

- trestnou činnost častěji provádí se spolupachateli a ve skupině
- trestná činnost je především páchána pod vlivem momentální situace (převládá zde emotivní motivace nad rozumovou)
- impulsem pro páchání trestné činnosti je v řadě případů alkohol, či jiná návyková látka, zvyšující agresivitu a následně nepřiměřené reakce
- příprava trestné činnosti je nedokonalá, obvykle schází prvek plánování
- trestná činnost se vyznačuje neúměrnou tvrdostí, která se projevuje devastací a ničením předmětů
- mladí pachatelé často odcizují předměty, které jsou pro ně momentálně potřebné nebo které by chtěli mít (jde např. o automobily, motocykly, videa, televizory, oblečení, zbraně, alkohol, cigarety apod.)
- věci získané z trestné činnosti bývají rozdělovány ve skupině, získané finanční prostředky zpravidla utrácejí společně

¹⁷ KUCHTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha, 2005, s. 266.

¹⁸ SOBOTKOVÁ, Veronika a kol. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha, 2014, s. 49.

¹⁹ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova, 2002, s. 11.

²⁰ SVATOŠ, Roman. *Kriminalita a možnosti jejího poznání a ovlivňování*. České Budějovice, 2013, s. 16.

²¹ SOBOTKOVÁ, Veronika a kol. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha, 2014, s. 51.

2.5 Provinění

Pojem provinění v ZSM u mladistvých nahrazuje starší termín, který byl dříve nazýván „trestný čin“. ²² Provinění je přímo vymezeno v § 6 ZSM. Dnes je pojem „trestný čin“ užíván podle ustanovení trestního zákona pouze pro osoby starší 18 let. ²³

Provinění podle ZMS mohou dopustit mladiství. V důvodové zprávě zákon odmítá používat trestný čin u mladistvých pachatelů, s odůvodněním, že nevyjadřuje přesně podstatu a jednání mladistvého. Vychází z předpokladu, že společnost je za jednání mladistvého z velké části odpovědná, jelikož se jí nepovedlo vytvořit vhodné výchovné prostředí nebo nebylo zavčas zasaženo do jeho narušeného rodinného prostředí. Ze strany mladistvého se tedy jedná o provinění. Právním následkem provinění tedy není trest, ale naopak jiný přístup. Důvodová zpráva nového zákona uvádí, že nejde o trest, ale o opatření. ²⁴

2.6 Restorativní justice

V posledních letech je v ČR, ale i v mnohých zemích EU uplatňována tzv. restorativní justice. Jedná se o proces, kdy se oběť a pachatel, ale i ostatní zainteresované subjekty aktivně účastní na společném řešení důsledků TČ. Principem restorativní justice je, že oproti pomstě pachateli, jeho přísnému potrestání, je upřednostňován zájem oběti na zadostiučinění. Jde tedy o to, aby byla co nejdříve naplněna prvotní potřeba oběti na morální a materiální zadostiučinění. Toho je, mimo jiné dosahováno zprostředkováním kontaktu mezi obětí a pachatelem, aby mezi nimi mohlo dojít k přímému a co možno nejrychlejšímu vypořádání, aniž by se muselo čekat na soudní řízení. Vychází se z toho, že TČ je nejdříve konfliktem mezi pachatelem a obětí a až poté mezi pachatelem a státem. Tento přístup je preferován především u mladistvých, kde sehrává zásadní roli při opětovném začlenění jedince do společnosti. ²⁵

Restorativní justice neboli obnovující justice, vychází z následujících principů:

- zločin má být chápán jako škoda (újma) oběti
- jde snížení nebo k odstranění škody
- zpřísnění trestní represe (ukládání přísnějších trestů) je nevhodné zejména u mladistvých pachatelů

²² PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha, 2012, s. 109.

²³ NOVOTNÝ, Oto a kol. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha, 2004, s. 377.

²⁴ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova, 2002, s. 112.

²⁵ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 221.

- aktivní účast pachatele na náhradě škody
- vytvoření podmínek, aby mohly být odstraněny následky trestné činnosti
- při nedobrovolnosti pachatele nahradit škodu, přichází na řadu státní donucení pomocí soudu
- klasický trestní proces nastupuje pouze tehdy, když vyjednávací postup mezi pachatelem a obětí nevede ke zdárnému cíli, nebo za okolnosti závažného trestného činu
- oběť TČ nemůže být nucena k vyjednávání s pachatelem²⁶

²⁶ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova, 2002. s. 51-52.

3 HISTORIE KRIMINALITY MLADISTVÝCH

3.1 Zásadní historické skutečnosti ovlivňující statistické údaje kriminality

Když se podíváme na vykazovanou kriminalitu, zjistíme, že není stálá, nýbrž často kolísá.²⁷ Měli bychom vědět čím to je, že se stav vykazované kriminality někdy tak rapidně změní, stoupne či naopak klesne. Mohou na tom mít svůj podíl jak demografické vlivy, tak i legislativní změny. Vzniklé skutečnosti si přiblížíme v následujících podkapitolách.

3.1.1 Demografické vlivy

Lze předpokládat, že na klesajícím trendu delikvence mladistvých se podílely demografické vlivy. Do demografických vlivů můžeme zařadit výrazné stěhování obyvatelstva v období válek, nebo také odliv určitých skupin obyvatel v důsledku různých politických rozhodnutí. Příkladem si můžeme uvést osmdesátá léta, kdy do tehdejšího Československa přišli za prací občané Kuby, a to především ti, kteří se zúčastnili válečných akcí v Angole. Příliv Kubánců se v českých městech podepsal především na zvýšení násilné a mravnostní kriminality. Dalším příkladem mohou být občané Vietnamu, kteří před rokem 1989 také přicestovali do bývalého Československa v rámci mezinárodní pomoci. Vietnamští přistěhovalci byli nejvíce soustředěni v určitých městech, či městských čtvrtích, kde tímto vlivem začala kriminalita narůstat. K největším demografickým změnám u nás dochází po roce 1989, kdy došlo ke zmírnění opatření na státních hranicích a tím pádem i značně narostla nelegální migrace do zahraničí.²⁸

U mladistvých osob lze od roku 1993 pozorovat stálý pozvolný pokles podílu této věkové kategorie vzhledem k celkovému počtu obyvatel na území ČR. Kromě toho se můžeme setkat i s názorem, že k poklesu registrované kriminality mládeže přispěla i

²⁷ SVATOŠ, Roman. *Kriminalita a možnosti jejího poznání a ovlivňování*. České Budějovice, 2013, s. 38-39.

²⁸ SVATOŠ, Roman. *Kriminalita a možnosti jejího poznání a ovlivňování*. České Budějovice, 2013, s. 44.

neochota a snížená aktivita policie při zjišťování delikventní činnosti u této věkové kategorie. Dále k tomu přispěla i amnestie, která proběhla v roce 1998.²⁹

Nejenom pohyb obyvatelstva a věková kategorie zanechává svůj dopad na statistice kriminality. Jsou také důsledkem sociokulturních, hospodářských, politických změn a ekonomického postavení obyvatelstva v určité oblasti. Opět si můžeme uvést nějaký příklad. Ekonomické postavení obyvatelstva mělo především vliv na restrukturalizaci těžkého průmyslu v určitých částech republiky jako například na Ostravsku a Severních Čechách. Došlo ke značnému zvýšení nezaměstnanosti a v souvislosti s tím i ke zvýšení majetkové kriminality.³⁰

Jsou to právě děti, na které mají všechny tyto změny zásadní vliv. Je dokázáno, že bez ohledu na etnické či majetkové rozdíly dochází u stále většího počtu dětí ke snižování emoční gramotnosti. U dětí se citová ochablost projevuje např. úzkostmi, depresemi, potížemi se soustředěním a přemýšlením či dokonce agresivitou a kriminalitou. To také souvisí s moderní krizí rodiny umožněnou neustále se rozšiřujícími podmínkami, které usnadňují rozpad rodiny. Právě rozpad rodiny vede k situaci, kdy je dítě podstatně omezeno ve svých možnostech, jak navazovat pozitivní citové vazby. K této krizi také dopomohl rozpad tradičních středověkých domácností s přechodem centralizované moci na stát. Mimo to dochází k dlouhodobým změnám v hodnotách a k socializaci v rodinách.³¹

3.1.2 Legislativní změny

Můžeme předpokládat, že legislativní změny mají zásadní vliv na stav kriminality.

PŘÍKLAD Vlivu LEGISLATIVNÍ ZMĚNY NA STAV KRIMINALITY

V ČSSR od r. 1962 do r. 1965 stoupl podíl mladistvých na celkové kriminalitě ze 7,5% na 8,7%, přičemž index kriminality za stejné období u mladistvých klesl. Snížení indexu kriminality je dáno tím, že klesl počet odsouzených pachatelů na počet mladistvých obyvatel. Tedy v r. 1962 bylo na 10 000 mladistvých odsouzeno 110 pachatelů, avšak v r. 1965 počet mladistvých delikventů klesl na 81 z 10 000 mladistvých pachatelů. Ve stejném roce, tedy 1965 bylo odsouzeno 3 308 mladistvých, a to především pro taková provinění, která by ještě před rokem 1960 byla trestným

²⁹ KUČHTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha, 2005, s. 282.

³⁰ SVATOŠ, Roman. *Kriminalita a možnosti jejího poznání a ovlivňování*. České Budějovice, 2013, s. 44.

³¹ KUČHTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha, 2005, s. 285.

činem. Změna některých trestných činů na provinění má velký význam na změně statistiky kriminality mladistvých. Pro příklad – v roce 1959 činil počet odsouzených mladistvých pro rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví 1 189, přičemž rok na to, v r. 1960 se snížil na 884. Pro jiné majetkové trestné činy bylo v r. 1959 odsouzeno 1 376 mladistvých osob, kdežto v roce 1960 bylo odsouzeno jen 911. Pro násilné trestné činy bylo v roce 1959 odsouzeno 454 mladistvých, a hned rok poté jen 207 mladistvých. Jako velmi znepokojující můžeme chápat značnou recidivu mladistvých. Mnozí mladiství, kteří se dopustili delikventního chování v r. 1960, se jej znovu dopouštějí a vrací se tak do nápravných zařízení.³²

3.2 Trestně politické přístupy k zacházení s delikventními mladistvými

S problematikou trestání mladistvých v rámci práva úzce souvisí, jaký trestně politický přístup k delikvenci mladistvých převažuje a také jakým modelem zacházení s delikventními mladistvými je převážně ovlivněn.³³

Ve starověku většina společností zacházela s mladistvými pachateli stejně jako s těmi dospělými. Po nějaké době se přístup k zacházení s mladistvými pachateli z části změnil. Najednou byli mladiství bráni jako méně rozumově vyspělí než dospělí pachatelé, a tím pádem docházelo k mírnějšímu potrestání nebo v některých případech dokonce k vyloučení trestní odpovědnosti.³⁴

V 19. století se především v důsledku nových poznatků společenských věd rozvíjí reformní úsilí, které je zaměřené na odlišný přístup k delikvenci mladistvých, se zohledňováním specifických rysů mladistvých osob a příčin jejich delikventního chování, a postupně také k vytvoření speciálního trestního práva a soudnictví ve věcech mládeže. Vycházelo se z myšlenky *parens patriae*. Dle této myšlenky nese právní odpovědnost za mladistvého rodič. Když rodič ve výchově selže, a mladistvý poruší právní předpisy, na místo rodiče nastoupí stát. Cílem této myšlenky bylo vytvoření systému zacházení s delikventními, nebo i delikvencí ohroženými mladistvými v rámci samostatného soudního systému.³⁵

³² JÜTTNER, Alfred. *O kriminologii a kriminalitě*. Vyd. 1. Praha, 1968, s. 181-183.

³³ HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. Vyd. 1. V Praze, 2013, s. 1.

³⁴ HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. Vyd. 1. V Praze, 2013, s. 1.

³⁵ HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. Vyd. 1. V Praze, 2013, s. 1-2.

Na přelomu 19. a 20. století dochází k formování a přijímání prvních speciálních právních úprav pro zacházení s delikventními mladistvými, proces pokračuje i v první polovině 20. století, kdy byl přijat zákon č. 48/1931 Sb., o trestním soudnictví nad mládeží.³⁶

V 1. polovině 20. století dochází postupně k vývoji v přístupu k delikventním mladistvým. Systémům soudnictví, které fungovaly doposud, je najednou vytýkán nedostatek výchovného působení. Jako hlavní příčiny delikventního chování jsou zdůrazněny především špatné psychologické zacházení a zanedbání výchovy dítěte. Začíná být kladen důraz na převýchovu, ochranu dítěte a prevenci. Rehabilitační přístup hraje zásadní roli i po druhé světové válce v 50. a v 60. letech, kdy trestní politiku výrazně ovlivňují odborníci zejména z řad psychologů, kriminologů a sociálních pracovníků.³⁷

Výrazný obrat nastává v přístupu k zacházení s delikventními mladistvými. Od druhé poloviny 60. a v průběhu celých 70 let přichází silná kritika stávajícího stavu systémů soudnictví nad mládeží. Diskuze o důvodnosti speciálního soudnictví pro mládež a podobě soudnictví, v jejímž rámci se tyto kritické přístupy uplatňují, trvá do současné doby.³⁸

³⁶ HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. Vyd. 1. V Praze, 2013, s. 3.

³⁷ HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. Vyd. 1. V Praze, 2013, s. 4.

³⁸ HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. Vyd. 1. V Praze, 2013, s. 4.

4 TRESTNĚ-PRÁVNÍ ASPEKTY KRIMINALITY MLADISTVÝCH

Problematika kriminality mladistvých osob stojí na předních příčkách v rámci trestně-právní pozornosti prakticky každé společnosti. Na odborných fórech se velmi intenzivně diskutuje o budoucnosti trestní justice s cílem najít vhodný teoretický model, jak stíhat a trestat mladistvé. Jak kontrolovat jejich kriminalitu, a zároveň jak před touto delikvencí chránit společnost za současného garantování práv občana.³⁹

Účinná trestně-právní ochrana mladistvých je nedílnou součástí úloh a funkcí trestního práva ve společnosti. Řešení této otázky si vyžaduje specifický přístup a odlišnou strategii, která by zároveň zohledňovala tělesné a duševní zvláštnosti mladistvého. Pozornost by měla být věnována nejen ochraně a výchově mladistvých, ale také tomu, co bude s mladistvým, který překročil zákonem stanovené hranice a stal se trestně zodpovědným za své protiprávní chování.⁴⁰

4.1 Trestní odpovědnost mladistvých

V současné době s přijetím ZSM došlo v ČR k výrazným změnám v oblasti právní úpravy trestní odpovědnosti, trestání a řízení v trestních věcech mládeže.⁴¹ Právě až od roku 2004, kdy nabyl ZSM svou účinnost, je možno v ČR hovořit o samostatném systému justice nad mládeží.⁴² S ZSM přichází zásadní změna v duchu vytvoření samostatného systému soudnictví nad mládeží.⁴³

Dle ZOUBKOVÉ⁴⁴ vychází současná právní úprava v ČR z předpokladu, že je trestní odpovědnost mladistvého na místě. Pokud je pachatel schopen rozlišit správné jednání od nesprávného, pochopit následné následky jednání, být schopen své jednání usměrnit a nést za spáchaný čin odpovědnost. Jde o tzv. relativní trestní odpovědnost, při níž jsou mladiství trestně odpovědní za své činy a to v závislosti na dosaženém

³⁹ VRÁBLOVÁ, Miroslava. *Kriminologické a trestnoprávní aspekty trestné činnosti mládeže*. Plzeň, 2012, s. 42.

⁴⁰ VRÁBLOVÁ, Miroslava. *Kriminologické a trestnoprávní aspekty trestné činnosti mládeže*. Plzeň, 2012, s. 42.

⁴¹ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 149.

⁴² SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha, 2004, s. 40-41.

⁴³ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň, 2014, s. 161.

⁴⁴ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova, 2002, s. 111.

stupni svého mravního a rozumového vývoje. Tedy nikoli pouhým dovršením zákonem stanoveného věku, jako tomu je u absolutní trestní odpovědnosti.

Minimální věková hranice, kdy může být dítě trestně odpovědné je v ČR stanovena na dovršení věku patnácti let.⁴⁵ Dlouhá léta probíhají diskuse, zda by bylo dobré věkovou hranici trestní odpovědnosti snížit, např. na 14 roků, jako tomu je v sousední Slovenské republice, či jiných evropských státech.⁴⁶ V roce 2000 proběhlo v České republice šetření, kdy bylo dotázáno 1036 osob starších 15 let. Respondentům byla položena otázka, zda si myslí, že by měla být snížena věková hranice trestní odpovědnosti mládeže pod 15 let. Snížení trestní odpovědnosti by podpořila nadpoloviční většina dotázaných. Naopak proti snížení byla jen necelá čtvrtina.⁴⁷ Oproti tomu se staví celá řada odborníků a odpůrců snižování věkové hranice trestní odpovědnosti. Odborníci a odpůrci dávají přednost širší aplikaci prostředků na poli prevence a širší realizace prvků restorativní justice.⁴⁸

Trestní odpovědnost mladistvých je vymezena v ZSM v § 5 Odpovědnost mladistvého v odst. 1. „*Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.*“

4.1.1 Právní úprava trestní odpovědnosti mladistvých

VÝBĚR Z HISTORICKÝCH NOREM

Právní úprava nad mládeží v historické perspektivě přispěje k získání představy o tom, jaké bylo v minulosti postavení a trestání mladistvého delikventa, který se dopustil nějakého právního deliktu.⁴⁹

Zákon o ochraně dětí před nevhodnými zábavami z roku 1922 bránil účast mladistvého na hazardních hrách, tanečních zábavách. Dále také zakazoval kouření a požívání alkoholických nápojů.⁵⁰

Zákon o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931 byl připravován již v dobách Rakousko-Uherska.⁵¹ „*Vůdčí myšlenkou tohoto zákona bylo co nejméně*

⁴⁵ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova, 2002, s. 106-107.

⁴⁶ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 223.

⁴⁷ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova, 2002, s. 108.

⁴⁸ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň, 2014, s. 114.

⁴⁹ VRÁBLOVÁ, Miroslava. *Kriminologické a trestněprávní aspekty trestné činnosti mládeže*. Plzeň, 2012, s. 42

⁵⁰ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha, 2003, s. 42.

*trestat a co nejvíce vychovávat. Trestní řízení mělo být přizpůsobeno věku mladistvých pachatelů a jako orgán spolurozhodující a kontrolující se měli účastnit též zástupci sociální péče.*⁵² Byl to zákon, jenž stanovil věkovou hranici trestní odpovědnosti na 14 let. Za mladistvou osobu se v této době považovaly osoby, které dosáhly 14. roku svého věku a nepřekročily 18. rok svého věku. Trestné činy, které byly spáchány mladistvými, byly označovány jako provinění. Mladistvý mohl být potrestán podmíněným trestem nebo nepodmíněným, a to buď jeho nástupem do výkonu trestu, zveřejněním rozsudku nebo finančním postihem. Mladistvý trest odnětí svobody vykonával v samostatných oddělených tzv. trestnicích nebo ve specializovaných zařízeních pro mládež. Souběžně s trestem nebo jako jeho alternativa mohl být mladistvému uložen ochranný dozor nebo ochranná výchova. Soud také mohl od potrestání mladistvého upustit.⁵³

Zákon o právu rodinném z roku 1949 zavedl rovná práva obou rodičů, jak matky, tak otce vůči dítěti. V zákoně bylo stanoveno, za jakých podmínek může být dítě rodičům odebráno. Zákon o právu rodinném také deklaroval povinnost státu účastnit se na výchově dětí.⁵⁴

Trestní zákon a Trestní řád z roku 1950 zvýšil hranici trestní odpovědnosti mládeže ze čtrnácti let na hranici patnácti let. Zákon u mladistvých pachatelů dovoloval použití ochranné výchovy nebo ochranného léčení. Ochranná výchova mohla být součástí vykonávaného trestu nebo jeho alternativním způsobem. Zákon u mládeže aplikoval všechny tresty používané pro dospělé, jako je odnětí svobody, propadnutí věci, peněžitý trest a nápravné opatření. Naopak u mládeže neaplikoval trest smrti a trest doživotí. Místní lidové soudy mohly udělovat mladistvým trest napomenutí, veřejné důtky, pokuty, nápravná opatření. Vyšší soudy pak byly oprávněny k zabránění věci. Ochranný dozor v zákoně nebyl uveden.⁵⁵

Zákon o sociálně-právní ochraně dětí z roku 1952. Zákon zřizoval úřady ochrany mládeže jako justiční orgány občansko-právních soudů na všech okresech. Zřízené

⁵¹ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha, 2003, s. 297.

⁵² FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň, 2014, s. 160.

⁵³ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha, 2003, s. 297-298.

⁵⁴ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha, 2003, s. 298.

⁵⁵ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha, 2003, s. 298.

orgány tak mohly nezávisle na soudech rozhodovat o umístění dítěte do ústavní péče. V zákoně byla také upravena ochrana dětí, které nejsou v péči svých rodičů.⁵⁶

Školský zákon z roku 1953 definoval druhy mimoškolních výchovných zařízení. Šlo o dětské domovy, dětské domovy se zvýšenou výchovnou péčí, záchytné domovy a domovy pro mládež vyžadující zvláštní péči. Zákon byl upřesněn v padesátých letech vyhláškami o přijímání dětí do těchto zařízení a následné jejich propouštění. Zároveň pojednává o provozních řádech těchto zařízení, o výuce v nich, o dozoru, atd.⁵⁷

NEJZÁSADNĚJŠÍ NORMY NYNÍ PLATNÉ V ČESKÉ REPUBLICE

Listina základních práv a svobod (ÚZ č. 2/1993 Sb.)

Mimo jiné nepřipouští trest smrti, mučení, nelidské nebo jinak ponižující zacházení a tresty. Stanovuje způsob zadržení a následné vzetí do vazby osoby podezřelé ze spáchání trestného činu. Říká, že každý má právo na zachování lidské důstojnosti, cti a pověsti. Je deklarováno právo na vlastnění majetku, na svobodu pohybu, myšlení a náboženství.⁵⁸ Listina základních práv a svobod nám, při užším pohledu na mladistvé osoby, ustanovuje zaručení zvláštní ochrany mladistvých. Péče o děti a jejich výchova jsou právem rodičů. Děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči.⁵⁹

Nový občanský zákoník (z. č. 89/2012 Sb.)

Oba rodiče nesou zodpovědnost za řádnou výchovu svých dětí. Jsou povinni důsledně chránit zájmy svého dítěte. Rodiče mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte nebo ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj. Současně se mohou opřít o pomoc státu.⁶⁰ Dítě je naopak povinno své rodiče ctít, respektovat je a pomáhat jim.⁶¹ Orgán sociálně právní ochrany dětí pak společně s rodiči, školou, fyzickými a právníckými osobami

⁵⁶ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha, 2003, s. 298.

⁵⁷ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha, 2003, s. 298.

⁵⁸ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha, 2003, s. 302.

⁵⁹ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 148.

⁶⁰ Předpis č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník. *Zákony pro lidi*. [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>>.

⁶¹ Předpis č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník. *Zákony pro lidi*. [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>>.

zajišťuje příznivé podmínky pro výchovu, vzdělání a všestranný vývoj dětí.⁶² Soud může přiznat rodičovskou zodpovědnost i nezletilému rodiči dítěte, který dosáhl věku šestnácti let, má-li k tomu potřebné předpoklady. Naopak je oprávněn omezit či zbavit rodiče rodičovské zodpovědnosti. Vyžaduje-li to zájem dítěte, může jej svěřit do výchovy jiné fyzické osoby či do pěstounské péče nebo může nařídit ústavní výchovu.⁶³

Zákon o sociálně právní ochraně dítěte (z. č. 359/1999 Sb.)

Stát zaměřuje pozornost zejména na děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti. Pracovníci sociálně právní ochrany dětí poskytují poradenské služby, provádějí výchovné pohovory a účastní se probíhajícího trestního řízení.⁶⁴ Sociální asistenti vyhledávají v terénu ohrožené děti. Výchovní pracovníci pracují ve školách, v pedagogicko-psychologických poradnách, střediscích výchovné péče a speciálních pedagogických centrech.⁶⁵

ZSM (z. č. 218/2003 Sb.)

Od roku 1950 až do přijetí ZSM nebylo možno hovořit o samostatném systému justice nad mládeží v ČR.⁶⁶ Zákon ZSM vznikl jako reakce na dosud absentující samostatnou právní úpravu trestní odpovědnosti, trestání a řízení v trestání v trestních věcech mládeže v ČR.⁶⁷ Až s tímto zákonem přichází zásadní změna v duchu vytvoření samostatného systému soudnictví nad mládeží.⁶⁸ Jde o speciální právní úpravu k obecné úpravě obsažené v trestním zákoníku, trestnímu řádu, občanskému soudnímu řádu, zákonu o rodině a zákonu o sociálně právní ochraně dítěte v trestněprávní oblasti.⁶⁹

Zákon vyzdvihuje výchovná a ochranná opatření před těmi trestními. Preferuje účast mladistvé osoby na resocializačních a vzdělávacích programech či na odborném výcviku. Je zde nutná aktivní účast probačních úředníků.⁷⁰ Cílem zákona je především předcházení kriminalitě mládeže včetně její recidivní podoby prostřednictvím pozitivních intervenčních zásahů, které nabízejí jednotlivá opatření a následně přispívají k tomu,

⁶² Předpis č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník. *Zákony pro lidi*. [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>>.

⁶³ Předpis č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník. *Zákony pro lidi*. [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>>.

⁶⁴ Předpis č. 359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: *Zákony pro lidi*. [online]. [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359#cast2>>.

⁶⁵ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 148.

⁶⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha, 2004, s. 40-41.

⁶⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha, 2004, s. 43.

⁶⁸ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň, 2014, s. 161.

⁶⁹ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 149.

⁷⁰ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 149.

aby se dítě dalšího protiprávního jednání již nedopouštělo a plnohodnotně se zapojilo zpět do společenského života.⁷¹

4.2 Sankce ukládané mladistvým

Delikventní chování mladistvých je předmětem pozornosti řady odborníků z různých odvětví a oborů. Jedná se o problematiku multidisciplinární, diskutovanou jak v odborných diskusích, tak i laickou veřejností. U veřejnosti pak tato problematika vzbuzuje nejrůznější obavy v případě mediálně prezentovaných kriminálních kauz, jejichž hlavními aktéry jsou právě děti. Kauzy dětských delikventů jsou často prezentovány pro diváky velice atraktivním a poutavým způsobem, což u široké veřejnosti vzbuzuje veliký zájem. Prezentace dětské delikvence ve sdělovacích prostředcích s sebou nese i celou řadu negativních aspektů. Z televizního zpravodajství či z tisku se dozvídáme o úplné beztrestnosti pachatelů právě z řad dětské populace, a to i v případech závažných zločinů, jako jsou těžká ublížení na zdraví, loupeže, či dokonce vraždy.⁷²

Je poukazováno na jakousi bezmoc formálních instancí kontroly delikvence mládeže, nebo nedokonalost českého právního řádu, který ohledně mladistvých pachatelů svazuje kompetentním institucím ruce a to ve smyslu možností zacházení právě s touto problematickou skupinou. U široké veřejnosti mohou takové prezentace vyvolávat dojem nemožnosti jakékoli reakce kompetentních orgánů v případech porušování norem ze strany dětských delikventů. Veřejnost poté volá po nutnosti zpřísnování trestní represe vůči dětským delikventům.⁷³

4.2.1 Druhy opatření

Druhy opatření, ukládaná mladistvým jsou ukotveny v zákoně č. 218/2003 Sb., a to v § 10 odst. 1. Jde o výchovné opatření, ochranné opatření a trestní opatření. Dle § 9 odst. 1 je „*účelem opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páchání provinění.*“

⁷¹ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň, 2014, s. 161.

⁷² FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň, 2014, s. 114.

⁷³ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň, 2014, s. 114.

VÝCHOVNÁ OPATŘENÍ

Výchovná opatření by měla být preferována před ukládáním dalších opatření, které představují větší zásah do práv dítěte. Výchovnými opatřeními, lze flexibilně reagovat na aktuální životní situaci jedince, jeho osobnost, rodinné poměry a faktory, které sehrály významnou roli v rámci etiologie jeho trestné činnosti. V tomto ohledu také umožňují individuální přístup při řešení složité situace každého dítěte. K jejich aplikaci přistupuje soud přísně individuálně s přihlédnutím ke všem okolnostem případu, osobnosti provinilce nevyjímaje.

Výchovná opatření je možné uložit buď při upuštění od trestního stíhání, nebo v případě, kdy bylo podmíněně upuštěno od trestního opatření.⁷⁴ Dle ZSM § 10 odst. 2, jsou výchovná opatření možná uložit mladistvému, proti němuž se řízení vede, s jeho souhlasem již v průběhu tohoto řízení před rozhodnutím soudu pro mládež o vině mladistvého. Mezi výchovná opatření dle ZSM § 15 odst. 2 patří:

- dohled probačního úředníka (§ 16 odst. 1)
- probační program (§ 17 odst. 4, odst. 5)
- výchovné povinnosti (§ 18)
- výchovná omezení (§ 19)
- napomenutí s výstrahou (§ 20)

Dle § 15 odst. 4 výchovná opatření usměrňují způsob života mladistvého, a tím podporují a zajišťují jeho výchovu. Jestliže se ukáže, že úplné nebo včasné plnění výchovného opatření je pro mladistvého nemožné nebo je nelze na něm spravedlivě požadovat, soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce, může dle § 15 odst. 5, nařízené výchovné opatření zrušit nebo změnit. Zjistí-li soud pro mládež, že jsou dány důvody pro nařízení ústavní výchovy podle zákona o rodině, dá dle § 15 odst. 6 obecnému soudu podnět k zahájení řízení.

OCHRANNÁ OPATŘENÍ

Ochranná opatření jsou zvláštním právním následkem provinění spáchaných právě mladistvými pachateli, které znamenají citelný zásah do práv a osobní svobody dítěte, vůči kterému jsou aplikována. ZSM dle § 21 připouští uložení mladistvým pachatelům ochrannou výchovu, ochranné léčení, zabezpečovací detenci, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty.⁷⁵ Jejich účelem je dle § 21 odst. 1 kladně ovlivnit

⁷⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha, s. 62.

⁷⁵ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň, 2014, s. 174-175.

duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před páchaním provinění mladistvých.

Soud pro mládež může mladistvému uložit ochranou výchovu dle ZSM § 22 odst. 1 z těchto důvodů:

- pokud o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž mladiství žije,
- pokud dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána,
- pokud prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy.

Ochranná výchova dle § 22 odst. 2 potrvá, dokud to vyžaduje její účel. Nejdéle však může trvat do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého. Vyžaduje-li to zájem mladistvého, může soud pro mládež ochranou výchovu prodloužit do devatenáctého roku věku. Jestliže není možné, aby byla ochranná výchova vykonána ihned, soud pro mládež dle § 22 odst. 3 nařídí do doby jejího zahájení dohled probačního úředníka. Pominou-li před započítáním ochranné výchovy důvody, pro které byla ochranná výchova uložena, může soud pro mládež dle § 22 odst. 4 od ní upustit.

Ochranné léčení je další z ochranných opatření, jež je ukládané mladistvým pachatelů za jejich provinění.⁷⁶ Ochranné léčení se nařizuje dle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „TZ“ podle § 99 odst. 2, v případech spáchání trestných činů (provinění a činů jinak trestných) za okolnosti, že pachatel trestný čin (v tomto případě provinění) spáchal ve stavu:

- vyvolaném duševní poruchou a jeho pobyt na svobodě je nebezpečný,
- pachatel, který zneužívá návykovou látku, spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním.

Ochranné léčení však neuloží v případě, je-li vzhledem k osobě pachatele zřejmé, že jeho účelu nelze dosáhnout.

Trestní zákoník vymezuje obligatorní a fakultativní uložení ochranné léčby. Obligatorně soud ukládá ochranné léčení (§ 99 odst. 1 TZ), pachateli, který spáchal trestný čin ve stavu snížené přičetnosti, kdy může současně upustit od potrestání, je-li přesvědčen, že ochranné léčení zajistí nápravu pachatele, a současně zajistí ochranu společnosti lépe, než by to zajistil uložený trest. Obligatorní uložení ochranné léčby je

⁷⁶ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň, 2014, s. 177.

také možné u osob, které nejsou pro svou nepřičetnost trestně odpovědné, a jejich pobyt na svobodě je pro okolí nebezpečný. Fakultativní uložení ochranné léčby je možné u mladistvých delikventů, kteří spáchali provinění ve stavu vyvolaném duševní poruchou a jejich pobyt na svobodě je pro okolí nebezpečný. Další možností jsou případy, kdy se mladistvý delikvent dopustí takové činnosti pod vlivem návykové látky nebo v přímé souvislosti s jejím zneužíváním.⁷⁷

ZSM dále připouští uložení zabezpečovací detence mladistvému. Tento poměrně nový institut byl implementován do českého TZ v roce 2009 jako nový typ ochranného opatření. Tento typ ochranného léčení byl jistou reakcí na neuspokojivý stav realizace ochranné léčby u osob s vysokou mírou nebezpečnosti pro své okolí a společnost, které se opakovaně dopouštějí závažné trestné činnosti v důsledku narušení jejich duševních funkcí. V této skupině delikventů se lze setkat s jedinci, u nichž existuje vysoké riziko jejich recidivy trestné činnosti z důvodu nízké či úplně nulové účinnosti standardní ochranné léčby. Příčiny takového stavu mohou být různého původu. Avšak především jde hlavně o problém léčitelnosti daného duševního onemocnění v konkrétních případech, motivace pacienta k léčbě, účinnost jednotlivých léčebných, terapeutických programů, adekvátní délka léčby.⁷⁸

TRESTNÍ OPATŘENÍ

Pokud u jedince nepostačuje uložení výchovného či ochranného opatření, může soud přistoupit k nejpřísnějšímu z opatření, a to k trestnímu opatření. Ve směru ovlivňování chování, zastávaných názorů, postojů a hodnot mladistvého delikventa je ve srovnání s výchovnými či ochrannými opatřeními předpoklad působení u trestních opatření podstatně nižší. V tomto ohledu je nutné rozlišovat jednotlivé druhy trestných opatření, možnosti jejich výchovného účinku a pozitivního působení do budoucna na konkrétního jedince.⁷⁹

Za spáchané provinění může soud pro mládež mladistvému uložit dle § 24 odst. 1 tato následující trestní opatření:

- obecně prospěšné práce (§ 26),
- peněžité opatření (§ 27),
- peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu (§ 28),

⁷⁷ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň, 2014, s. 177.

⁷⁸ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň, 2014, s. 179.

⁷⁹ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň, 2014, s. 233.

- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- zákaz činnosti,
- vyhoštění,
- domácí vězení,
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení),
- odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- odnětí svobody nepodmíněně.

Při výměře trestního opatření soud přihlédne dle § 25 odst. 1 k polehčující okolnosti, a to k tomu, že mladistvý:

- úspěšně vykonal probační program nebo jiný vhodný program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého,
- poskytl zadostiučinění poškozenému, nahradil úplně nebo alespoň částečně způsobenou škodu, odčinil nebo alespoň zmírnil újmu, kterou mu způsobil, a přičinil se o obnovení právních a společenských vztahů, které narušil svým chováním,
- po spáchání provinění se choval tak, že lze důvodně předpokládat, že se v budoucnu již trestné činnosti nedopustí.

Při stanovení druhu trestního opatření a jeho výměry soud pro mládež dle § 25 odst. 2 také přihlédne k tomu, že mladistvý spáchal provinění ve stavu zmenšené přičetnosti, který si přivodil vlivem návykové látky.

4.3 Probační a mediální služba

4.3.1 Probační služba

Probace je termín pocházející z latiny a můžeme jej chápat jako zkoušku respektive dohled.⁸⁰ Probace obsahuje prvky sociální, psychologické a pedagogické pomoci a v neposlední řadě poradenství.⁸¹ „*Probační činnost představuje dohled nad*

⁸⁰ KRAUS, Blahoslav a kol. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové, 2010, s. 59.

⁸¹ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova, 2002, s. 53.

obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrolu výkonu podmíněného trestu, včetně uložených povinností a omezení, individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život.“⁸²

Probační služba dohlíží na ochranu okolí, ale i na samotného odsouzeného. Probací je myšlen i výkon přiměřených omezení a povinností, která se ukládají pachatelům za povinnost. Pachatel je tak povinen se podrobit různým formám programů, jako je například léčba různých závislostí, doplnění pracovní kvalifikace (aby si pachatel mohl snadněji najít práci), dále jde o program sociálně-psychologického výcviku, terapeutický program.⁸³

4.3.2 Mediační služba

Slovo mediace je odvozeno od latinského slova medium či medius a znamená střed nebo také prostřední, při čemž přeneseně označuje zprostředkování. V poslední době se jednotlicího názvu mediace používá jako zprostředkování alternativního řešení sporu nestrannou třetí osobou.⁸⁴ Hlavním smyslem mediační služby je zprostředkování kontaktu mezi pachatelem trestné činnosti a obětí. Mediační služba zároveň napomáhá v hledání mimosoudního řešení. Snaží se nalézt řešení, které bude přijatelné pro obě strany, aniž by muselo dojít až k trestnímu řízení a následnému postihu. Do vzniklého konfliktu vstupuje třetí, neutrální osoba, tzv. mediátor, který má na starost řešení již zmíněných sporů. Metoda mediace je významná především u kategorie mladistvých a prvotrestaných osob.⁸⁵

Mediační proces zahrnuje tři fáze:

1. PŘÍPRAVNÁ FÁZE, jde o fázi, při níž dochází k vytipování případů vhodných pro mediaci a získávání potřebných informací o případu.
2. REALIZAČNÍ FÁZE, při této fázi dochází k vzájemnému jednání mezi stranou pachatele a obětí, formulaci možných řešení. Výsledkem by mělo být dosažení shody na určitém řešení⁸⁶
3. KONEČNÁ FÁZE, tato fáze představuje realizaci zvoleného řešení a splnění všech závazků, které jsou s tím spojené.

⁸² KRAUS, Blahoslav a kol. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové, 2010, s. 59.

⁸³ KRAUS, Blahoslav a kol. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové, 2010, s. 59.

⁸⁴ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova, 2002, s. 53.

⁸⁵ KRAUS, Blahoslav a kol. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové, 2010, s. 59-60.

⁸⁶ KRAUS, Blahoslav a kol. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové, 2010, s. 60.

5 KRIMINOLOGICKÉ ASPEKTY KRIMINALITY MLADISTVÝCH

Kriminalita mladistvých má jako každá jiná kriminalita své specifické rysy. Kriminalita spáchaná mladistvými delikventy je rozdílná od kriminality spáchané dospělými pachateli především v tom, že mladiství mají nedostatečnou propracovanou přípravu trestných činů, na rozdíl od dospělých. To je dáno především tím, že mladistvý koná z nějakého náhlého podnětu, který v tu chvíli vznikne, kdežto dospělý člověk má své činy často pečlivě propracovány.⁸⁷

V kapitole, kterou jsme nazvali kriminologické aspekty kriminality mladistvých, si přiblížíme kriminalitu mladistvých z kriminologického hlediska. To znamená, že se zaměříme na to, proč se mladistvý takovýchto činů vůbec dopouští. Tedy na její příčiny a podmínky páčání. Příčiny a podmínky páčání těchto činů zařazujeme do podkapitoly Etiologie, kde se zvlášť zaměříme na endogenní faktory (osobnostní příčiny) a exogenní faktory (sociální příčiny). Dále nesmíme zapomenout na také velmi důležitou podkapitolu Fenologie, kde poodhalíme statistické údaje o páchané kriminalitě, její vývoj, dynamiku a současný stav.

5.1 Etiologie

Etiologie pochází z řeckého slova aitia, které znamená příčina a řeckého slova logos, které znamená věda. Jde o nauku, která se zabývá všemi možnými druhy příčin, poruchami, vadami či ostatními chorobnými stavy. Zároveň hledá a vysvětluje příčiny těchto stavů a příznaky. Poté vede ke správně stanovené prognóze, prevenci a k vhodné a účinné léčbě.⁸⁸

5.1.1 Endogenní faktory

Endogenní faktory, neboli vnitřní (osobnostní) příčiny, hrají velkou roli v páčání kriminality. Endogenní faktory tedy spočívají v osobnosti pachatele. Jde o jakési predispozice vedoucí k páčání delikventní činnosti, které mohou být zděděné, vrozené nebo získané například v důsledku nějaké choroby či úrazu. Predispozice mají

⁸⁷ VRÁBLOVÁ, Miroslava. *Kriminologické a trestnoprávní aspekty trestné činnosti mládeže*. Plzeň, 2012, s. 84.

⁸⁸ SOVÁK, Miloš a kol. *Defektologický slovník*. 3., upr. vyd. Jinočany, 2000, s. 94.

tendenci se rozvíjet v sociálněpatologickém prostředí. Člověk, jenž má k nim dispozici, se může, ale také nemusí vždy stát pachatelem. Avšak jsou zde jisté předpoklady a takovéto chování se u něj vyskytuje častěji než u ostatních lidí.⁸⁹

PORUCHA OSOBNOSTI

Osobnost můžeme definovat jako soubor duševních, zděděných, vrozených, tělesných a pod tlakem společnosti a výchovy získaných zvláštností, tělesných a duševních procesů, postojů, vztahů a vlastností, které řídí činnost člověka. Osobnost značně formulují genetické a zevní vlivy. Patří k nim především výchova, ale také školní a profesionální vlivy. Hippokrates rozlišil čtyři základní typy osobností a to na sangvinika, flegmatika, cholera a melancholika.⁹⁰

Mezi poruchy osobnosti patří zejména psychopatie, psychózy a schizofrenie, neurózy, lehká mozková dysfunkce (LMD), mentální retardace, a jiné.⁹¹ Mezi nejrizikovější patří především psychopatie. Jde o abnormální variantu osobnosti člověka. Podíl psychopatů na páchané kriminalitě je značně znepokojující. Častou příčinou bývají také psychózy a schizofrenie, které patří do skupiny duševních onemocnění. Spočívají v narušení psychické integrity osobnosti. Typickým znakem bývají bludy a halucinace, pro nemocného se stávají realitou. Člověk při spuštění těchto onemocnění nedokáže rozpoznat nebezpečnost svého konání a ve většině případů nebývá trestně odpovědný⁹²

Osobami trpícími lehkou mozkovou dysfunkcí rozumíme jedince s poruchami motorických funkcí, poškozením percepce, poruchami myšlení, poruchami chování a změnami osobnosti.⁹³ Lehká mozková dysfunkce se projevuje trvalým znepokojením, častými změnami nálad, vysokou impulzivitou, neschopností udržet pozornost. Lehká mozková dysfunkce postihuje zejména chlapce. Zákon porušuje 16-30% jedinců s lehkou mozkovou dysfunkcí.⁹⁴ Jedna třetina jedinců trpících touto poruchou bývají umístěni do dětských výchovných ústavů.⁹⁵

Mentální retardace je geneticky podmíněná porucha, která se projevuje snížením intelektu jedince (o němž je zmíněno níže), a neschopností zvážit následky svého

⁸⁹ KRAUS, Blahoslav a kol. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové, 2010, s. 37.

⁹⁰ PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha, 2012, s. 37.

⁹¹ KRAUS, Blahoslav a kol. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové, 2010, s. 37.

⁹² KRAUS, Blahoslav a kol. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové, 2010, s. 38.

⁹³ SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha, 2004, s. 31.

⁹⁴ KRAUS, Blahoslav a kol. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové, 2010, s. 38.

⁹⁵ SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha, 2004, s. 31.

jednání. Vysoké procento lidí trpící mentální retardací nevykazuje zvláštní sklon k páchání kriminality. Avšak chápání je, takto postihnutých lidí, značně pomalejší. Takovýto člověk nechápe rozdíl mezi dobrem a zlem, mezi tím co může, a co naopak nemůže dělat.⁹⁶

Do této kategorie můžeme také zahrnout faktor pohlaví, jelikož mužská část populace představuje rizikovější skupinu, oproti ženské části populace.⁹⁷ Dle MATOUŠKA a KROFTOVÉ⁹⁸ stane před soudem šestkrát více mužů než žen. Tento rozdíl je připisovaný zejména tomu, že muži mají v sobě více vrozené agresivity než ženy. Chlapci mají rozdílnou výchovu než dívky. Dívky jsou ve společnostech pod větší kontrolou, než je tomu právě u chlapců. Dívky si tak mají lepší příležitost si vštípit zábrany k protispoločenskému chování. Ani vrstevnické vazby na partu pro ně nemají tak značný význam. Na druhou stranu vazby na rodinu jsou u dívek podstatně pevnější. Tyto odlišnosti jsou dány především kulturou a společností, příslušnost k pohlaví je jen spouštěčem příslušných sociálních vlivů.

U dívek je pak zvláštním rizikovým faktorem raná vyspělost. Ta je často doprovázena adjustačním problémy. Dříve vyspělé dívky jsou více nespokojeny s vlastní matkou, a dochází mezi nimi k častějším rozepřím. Jde-li o rizikové chování, tyto dívky častěji pijí alkohol nebo užívají marihuanu či jiné drogy. Dále takové dívky kradou a mívají velmi brzy pohlavní styk.⁹⁹

INTELEKT

Intelem se dle PAVLOVSKÉHO¹⁰⁰ v užším slova smyslu rozumí: „*schopnost sbírat poznatky, operovat s nimi na obecné úrovni, odlišovat podstatné od nepodstatného. Inteligenci se zpravidla myslí schopnost vyznat se v situaci, porozumět jí a řešit ji. Intelligence zahrnuje představivost, chápavost a soudnost.*“ Existují ovšem jedinci, kteří během své školní i profesionální výuky získají přeborné množství poznatků. Jejich intelekt je tudíž velmi vysoký, avšak v běžných životních situacích selhávají pro neschopnost správně se v těch situacích orientovat a zaujímat správné postoje. Na straně druhé máme přirozeně inteligentního jedince, který nemusel at' už z

⁹⁶ KRAUS, Blahoslav a kol. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové, 2010, s. 38.

⁹⁷ KRAUS, Blahoslav a kol. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové, 2010, s. 38.

⁹⁸ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 1. Praha, 1998, s. 34-35

⁹⁹ SOBOTKOVÁ, Veronika a kol. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha, 2014, s. 56.

¹⁰⁰ PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha, 2012, s. 36.

jakýchkoliv důvodů získat patřičné vzdělání, a jeho intelekt tudíž neodpovídá jeho kapacitě.¹⁰¹

Správné rozlišování intelektu a inteligence nenese zásadní důležitost. Někdy se oběma pojmům také říká promiskue. Kliničtí psychologové vypočítávají inteligenční kvocient známý jako IQ. Pokud nějaké defekty intelektu vzniknou na vrozeném podkladě nebo během prvních dvou roků života, pak mluvíme o mentální retardaci. V dřívější terminologii byl používán termín oligofrenie. Dojde-li k defektům intelektu později, jde již o demenci.¹⁰²

DĚDIČNOST

Genetika zakotvená v lidském chování je aspekt, který je současnými společenskými vědami stále nedocenený. Zcela všechny osobnostní vlastnosti i mnoho lidských postojů, a dokonce i zájmů je dědičná. Dědičnost mající vliv na chování jedince je však mnohem méně prozkoumána než je tomu např. u vlivu prostředí, zejména pak vlivu rodiny. Naše společnost si totiž chce a potřebuje myslet, že je možné jedince dalekosáhle naprogramovat vlivy prostředí. Vytváří si tak své vědecké teorie.¹⁰³

Systematické studium dědičnosti delikvence, mající význam dodnes, začíná až v našem století Goddardovým genealogickým zkoumáním amerických rodin, ve kterých se vyskytlo delikventní chování. Tyto studie již začaly pozorovat vliv dědičných faktorů majících vliv na delikventní chování. I přestože je měly za projev tzv. vrozené slabomyslnosti, což bylo vysvětlení opřené o vyšetřování zkoumaných osob tehdy vznikajícími inteligenčními testy.¹⁰⁴

Dle MATOUŠKA a KROFTOVÉ¹⁰⁵ je delikvence chování. Chování je velice komplexně podmíněno. Dědičnost je jedním z mnoha faktorů, které mají na chování vliv. Genetická dispozice může zodpovídat za sníženou sebekontrolu či hyperaktivitu. Tyto dispozice jen zvyšují pravděpodobnost, že na chování jedince budou mít vliv i další činitelé, bez nichž by se delikventní jednání neuskutečnilo. Genetická dispozice tedy snižuje, respektive zvyšuje práh pro působení vlivů prostředí.¹⁰⁶

Studie dědičnosti jsou především prováděny u dospělé populace. Mnoho mladistvých osob, zejména pak mužského pohlaví a především těch, kteří vyrůstají ve

¹⁰¹ PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha, 2012, s. 36.

¹⁰² PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha, 2012, s. 36-37.

¹⁰³ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 1. Praha, 1998, s. 21.

¹⁰⁴ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 1. Praha, 1998, s. 22.

¹⁰⁵ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 1. Praha, 1998, s. 23.

¹⁰⁶ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 1. Praha, 1998, s. 23.

velkých městech, se někdy dopustí protiprávního jednání. Avšak většina z nich není nikdy dopadena ani vyšetřována. V ČR tedy existuje mnoho mladistvých „delikventů“, kteří se nikdy nedostanou do žádného vzorce zkoumaných osob. U mladistvého je mnohem obtížnější předpovědět, kam bude jeho životní dráha směřovat, než je tomu např. u již dospělého člověka. Delikventní chování mladistvého může být pouze ojedinělou epizodou, nebo naopak začátkem zločinecké kariéry. Kdežto u delikventního chování dospělé osoby bude v budoucnu pokračovat s mnohem větší pravděpodobností a je také více pravděpodobné, že tento člověk skončí před soudem. Z toho plyne především to, že lze dědičnost delikventního chování mladistvých lépe prokazovat v průzkumech založených na anonymních zprávách zkoumaných osob, než je tomu v šetřeních založených na ukazatelích, jež se vyskytují v soudních a policejních statistikách.¹⁰⁷

PORUCHY CHOVÁNÍ

Chováním rozumíme objektivně pozorovatelné, zachytitelné a měřitelné úkony, činnosti, reakce, formy jednání a konání určované psychikou jedince. Chováním v normě spatřujeme chování, které je průřezem populace vnímáno jako očekávané chování jedince v určité situaci.¹⁰⁸ U dětí se jako porucha chování označuje řada výchovně nežádoucích projevů. Tyto negativní projevy jsou častým důsledkem narušení jejich sociální přizpůsobivosti. Většina poruch chování se nevyznačuje jednou a tou samou příčinou. Mnoho z nich vzniká na základě nevhodného výchovného působení – tedy nejde o projev duševního onemocnění. Při diagnostice a rozboru poruch chování dětí je vždy nutné postupovat individuálně. Současně je nutné přihlídnout ke všem vlivům, které se na vývoji dítěte podílely. Mezi nejčastější poruchy chování mladistvých, které jsou spojeny s agresivitou, patří zejména hyperaktivita s poruchou pozornosti, opoziční porucha, lhaní, krádeže, záškoláctví, útěky, výtržnictví, ublížení na zdraví, sexuální trestné činy a porucha chování s protispolečenskými rysy.¹⁰⁹

5.1.2 Exogenní faktory

Exogenní faktory neboli vnější příčiny hrají také velmi velkou roli v páchání kriminality. Vnější příčiny kriminálního jednání se nacházejí v jednotlivých okruzích

¹⁰⁷ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 1. Praha, 1998, s. 23.

¹⁰⁸ SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha, 2004, s. 23.

¹⁰⁹ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 85.

sociálního prostředí. Záleží na tom, ve kterém prostředí delikventní jedinci žili a jaké prostředí či lidé na ně působili. Jde především o vliv rodiny, školy a vrstevníků.¹¹⁰

RODINA

Pojem rodina můžeme podle sociologie definovat jako skupinu osob vzájemně spjatých pokrevními svazky.¹¹¹ Rodina, jakožto prioritní životní prostředí jedince, sehrává nejdůležitější úlohu v procesu socializace dítěte. Je jedním z nejhlavnějších faktorů, který působí na osobnost člověka již od narození a dále ovlivňuje i jeho pozdější chování. Dítě se v rodině učí, pozoruje chování rodinných příslušníků a toto chování následně napodobuje.¹¹² Kvalita rodinného zázemí má tedy pro dítě a jeho další vývoj klíčový význam. Proto zejména na rodinu musíme klást veliký důraz.¹¹³

Od osmdesátých let se začalo upozorňovat na skutečnost, že mnozí mladiství delikventi, dříve než spáchali svůj první delikt, byli sami obětí trestné činnosti, a to zejména fyzického a psychického týrání v dětském věku a to především rodiči. I když do dnešního dne nejsou známá jednoznačná stanoviska, lze stanovit hypotézu, že trestná činnost páchaná na dětech a na mládeži je potenciálním faktorem kriminality mladistvých.¹¹⁴

Výchova dítěte i dospívajícího se odehrává především v rodinném prostředí. Činitelů, které se na výchově jedince podílí, je ale více. Jde o vrstevníky, školu, ale i mediální prostředky.¹¹⁵ Přejdeme nyní k samotné výchově. Výchova rodičem by měla být pro každé dítě naprosto čitelná, což zejména znamená, že musí být jasně daná a nastavená pravidla. Čitelný rodič, podporuje ve svém dítěti jakousi jistotu, že se dá zcela každý problém nějak vyřešit. Rodič nastaví, co nastane, když dítě poruší nějaké pravidlo – následuje sankce (potrestání). A co nastane, když je dítě hodné a navíc rodiči například pomáhá – následuje odměna. Rodič, který je naopak nečitelný, působí na dítě nejistě. Jeho výchova je značně nečitelná a spočívá v žádných nebo nejasných

¹¹⁰ KRAUS, Blahoslav a kol. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové, 2010, s. 39.

¹¹¹ SOBOTKOVÁ, Veronika a kol. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha, 2014, s. 96.

¹¹² FIRŠTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň, 2014, s. 62.

¹¹³ SOBOTKOVÁ, Veronika a kol. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha, 2014, s. 96.

¹¹⁴ SEMRÁD, Jiří, ed. *Mládež a sociálně negativní jevy: sborník referátů ze semináře*: Vyd. 1. In: ZOUBKOVÁ, Ivana. *K problematice kriminality na dětech a mládeži*. Praha, 1996, s. 72.

¹¹⁵ SOBOTKOVÁ, Veronika a kol. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha, 2014, s. 97.

pravidlech. To znamená, že následná odměna a trest nejsou jasně dány, ale závisí na náladě rodiče.¹¹⁶

V rodině mohou nastat dva případy. Buď jsou pravidla v rodině výrazně široká a jasně daná, nebo naopak vůbec žádná pravidla v rodině neexistují. Druhý případ, kdy pravidla v rodině vůbec neexistují, se naštěstí vyskytuje jen zřídka. ¹¹⁷ Je tedy jasné, že dítě vyrůstající v rodině, kde nejsou žádná pravidla, musí být v reálném světě, mimo domov, úplně zmatené. Neví, že se musí k ostatním chovat slušně, že musí brát ohledy i na ostatní, že se vše nebude řídit jen podle něj. Nechápe, že agrese se nepoužívá k tomu, aby dosáhlo svého. Je to těžké, když od narození žádná pravidla dodržovat nemuselo a vše co chtělo, si doslova vydupalo. Je mu cizí slušné chování a dodržování základních norem a pravidel, co je pro ostatní děti naprosto automatické a samozřejmé

Bohužel zanedbaná výchova nemá za následek pouze agrese jedince, ale je též častou příčinou i jiných sociálně patologických projevů, jakými mohou být lež, záškoláctví, úmyslné podvody. Dítě se poté dostává do nekonečného, začarovaného kruhu různých problémů, z kterého samo nedokáže nijak vystoupit. Je trestáno a postihováno stále dokola za jeho kupící se problémy, avšak málokdo se zamyslí nad tím, kde se nachází skutečná příčina tohoto chování. Rodiče si ovšem málokdy připustí, že by mohli být pravých spouštěčem všech prohřešků, které jejich potomek páchá.

Dnešní uspěchaná doba, kdy se rodiče ženou především za materiálním zabezpečením rodiny a za svou vysněnou kariérou, této situaci jen nahrává. Rodiče tráví v práci stále více času a na své ratolesti jim pak nezbývá více času, než je na zajištění základních potřeb. Z práce často přicházejí pozdě večer, vyčerpaní, nervózní a jejich nálada je závislá na momentálním úspěchu či neúspěchu v práci. Z těchto důvodů se s nečitelností ve výchově setkáváme i ve zdánlivě dobře fungujících rodinách. Rodičům však nedochází, že ve výchově dělají nějaké chyby. Vždyť jsou to přece oni, kdo se starají o to, aby se jejich děti měly dobře a mohly jim dát vše, co třeba jiní rodiče svým dětem dopřát nemohou. Vše se zdá být v pořádku, ovšem jen do doby, než se jejich ratolest rapidně zhorší ve škole a začne zatajovat špatné známky. Na řadu pak nastoupí zákazy, v některých případech i výprasky a dítě se začne svých rodičů bát. Opět se dostáváme do bludného kruhu, ze kterého se dítě samo, bez pomoci, dostat nedokáže, byť by se snažilo sebevíc.¹¹⁸

¹¹⁶ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 67.

¹¹⁷ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 69.

¹¹⁸ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 68.

ŠKOLA

Škola nastupuje v procesu socializace jedince jako významný socializační činitel kolem šestého roku věku dítěte. Školní prostředí zasahuje významným způsobem do výchovného procesu. Formuje osobnost dítěte a pečuje o rozvoj jeho individuálních osobnostních dispozic. Dítě se v této době dostává do své nové sociální role, a to role žáka. Objevují se nové příležitosti k četnějším interakcím například žák – učitel, žák – spolužáci.¹¹⁹ Dítě je najednou ovlivňováno, jak ze strany učitelů, tak i ze strany svých vrstevníků. Zároveň je ovlivňováno i celkovým klimatem školy a školní třídy.¹²⁰

Každé školní zařízení má stanovená svá vlastní pravidla, jak se má žák chovat. Správné chování je stanoveno školním řádem.¹²¹ Jedinci, po jeho nastoupení do školy, jsou zprostředkovávány společenské normy, hodnoty, a to často odlišným způsobem, než tomu bylo doposud v rámci jeho rodiny.¹²² Je jasné, že dítě nebude mít úplně stejná pravidla chování ve svém domácím prostředí a ve školním zařízení. I přesto by měla pravidla být v ideálním případě v rodině trochu volnější, zato pevně daná a pro mladistvého čitelná.¹²³

Jak bylo nastíněno již výše, když nemá mladistvý z rodiny v návyku život s nastavenými pravidly, bude se režimem školy velice špatně vyrovnávat. Pro tohoto jedince, se pak školní řád stává naprosto nepochopitelným. Současně co je pro školu v chování naprosto nepřijatelné, doma může být normou. Z domácí výchovy jsou naučeni, že mohou úplně všechno. Agrese se tak pro ně stává naprosto přirozeným způsobem života. Tito jedinci většinou žijí v představě, že se jim ostatní spolužáci musí podrobovat a respektovat je. Není-li po jejich, přichází na řadu agrese.¹²⁴

Další, kdo může velmi ovlivnit chování mladistvého je i samotný učitel. Učitelé hrají významnou roli v životě a vývoji dětí a dospívajících. Mohou se pro dítě stát důležitým modelem. Učitel působí na dítě celou svou osobností, komunikací, interakcí, vztahem k žákům. Od učitele se očekává, že bude své žáky nejen vzdělávat, ale i vychovávat. Učitel musí také umět porozumět nejen jednotlivci, ale i celé třídě. Děti si oblíbí učitele, který jim pomůže jak s učením, tak i s jejich jinými starostmi.¹²⁵

¹¹⁹ FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň, 2014, s. 95.

¹²⁰ SOBOTKOVÁ, Veronika a kol. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha, 2014, s. 102.

¹²¹ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 69.

¹²² FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň, 2014, s. 95.

¹²³ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 69.

¹²⁴ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 69-70.

¹²⁵ SOBOTKOVÁ, Veronika a kol. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha, 2014, s. 102.

Dále se musíme zaměřit na učitelovu nečitelnost, ta ve výchovném působení může na děti působit stresujícím dojmem. Spousta dětí se ve škole setkala se způsobem známkování podle momentální nálady učitele. V den kdy učitel září dobrou náladou rozdává samé dobré známky, ale když přijde do školy se špatnou náladou, známkuje naopak nepřiměřeně přísně. U svých studentů, v době špatné nálady trestá i sebemenší prohřešek. Poté se dobře vyspí a najednou sklouzává k benevolenci a nepřiměřenému kamarádství. Jednou ocení dítě dobrou známkou za zkoušení, kdy prakticky nic nevědělo a podruhé potrestá špatnou známkou za to, že se tři hodiny předcházející den učilo a předvedlo solidní výkon. Nemůžeme se pak divit, že je z toho dítě značně zmatené.¹²⁶

VRSTEVNÍCI

V průběhu dospívání se u jedince projevuje čím dál tím silnější potřeba komunikace, interakce s jedinci ze stejné věkové kategorie. V tomto období slábne závislost dítěte na rodičích, rodině a oslabuje se i výchovná funkce školy. Pro dospívajícího se stává zásadní referenční skupinou skupina vrstevníků.¹²⁷ Vrstevníci sehrávají důležitou úlohu v jak psychickém, tak i v sociálním vývoji dospívajících. Mnohé výzkumy dokazují, že vliv vrstevníků se nedere vždy správným (pozitivním) směrem, ale sklouzává spíše k tomu špatnému (negativnímu) směru, jako je kouření, konzumace alkoholu nebo drog. Můžeme tedy konstatovat, že rizikové a antisociální chování mladistvých osob je často zapříčiněno právě v kontextu vrstevnických vztahů.¹²⁸

Každý je od svého narození členem několika skupin, jejichž tlaku je neustále vystavován. Příslušnost ke skupině je pro jedince buď dobrovolná, nebo je naopak podmíněna vnějšími okolnostmi. Co se týká agrese a vlivu vrstevnické party, jeví se důležitějšími neformální skupiny, to jsou ty skupiny, v nichž se jedinec nachází dobrovolně. Platí zde určité pravidlo: čím bližší je vztah jedince ke skupině, tím menší je jeho schopnost se od ní poté distancovat. Hrozí tedy riziko nesoudného přijetí patologických norem. Jedinec ztrácí svoji individualitu, a také svůj zdravý rozum. U

¹²⁶ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 68-69.

¹²⁷ FIRŠTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň, 2014, s. 100.

¹²⁸ SOBOTKOVÁ, Veronika a kol. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha, 2014, s. 107.

některých skupin se můžeme setkat s agresí a násilím, jde například o skupiny s prvky rasistické ideologie.¹²⁹

Jedinec se pak často identifikuje s normami těchto skupin, významnou roli zde hraje vůdce skupiny, jehož chování se stává příkladem pro ostatní členy. Pokud je agrese skupinou přijímána za normu, má tendenci se s ní mnohdy bezmyšlenkovitě ztotožnit, jedinec jedná pod vlivem davu. Pod tlakem skupiny, jíž je členem, často ztrácí kontrolu nad vlastním agresivním chováním. Tento jedinec pak páchá činy, kterých by se sám za normálních okolností nedopustil. Parta či subkultura mu dávají pocit, že někam patří a anonymitu. Případnou odpovědnost tak nese celá skupina, individuální vina je zde zcela potlačena¹³⁰.

Odborníci předpokládají, že je agrese častá především tam, kde je skupina považována za prostředek prosazení se. Dle MARTÍNKY¹³¹ mají jedinci sympatizující s agresivními skupinami především následující hodnoty:

- tvrdost vůči sobě i jiným, neohroženost, schopnost bojovat,
- připravenost k fyzickému zápasu (působící navenek jako odvaha)
- pohrdání lidským životem,
- úsilí o svobodu v jednání (každý si bude dělat, co se mu zlíbí)
- vyhledávání určitého vzrušení a rozptýlení
- tendence vidět výsledky snahy
- agrese, jako způsob prosazení se

To, že mladiství tíhnou především k partám či subkulturám s agresivním programem je základem primárního výchovného a společenského prostředí, kde jedinec vyrůstá.¹³² Mladistvý pocházející z dysfunkční rodiny považuje vrstevnickou skupinu za mnohem důležitější než mladistvý vyrůstající v rodině, jež dítěti poskytuje přiměřenou míru podpory a vedle toho mu přiměřeně vytyčuje meze dovoleného chování.¹³³ Mladistvé můžeme tedy rozčlenit do dvou skupin. Jednou skupinou jsou mladiství, kteří v raném věku nezažili v rodinném prostředí pocit jistoty a přijetí. Do druhé patří jedinci, kteří mají neuspokojenou potřebu místa, mívají zvýšenou touhu někam patřit, být uznáváni.¹³⁴

¹²⁹ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 72.

¹³⁰ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 72.

¹³¹ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 73.

¹³² MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 73.

¹³³ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 1. Praha, 1998, s. 84.

¹³⁴ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 73.

Dále se v častých případech jedná o děti, které procházejí již zmíněnou nečitelnou výchovou. Život těchto dětí bývá plný nejistoty, a to vede ve většině případů ke sníženému sebehodnocení. Parta je pro ně místem, kde nacházejí ztracený pocit jistoty, jejich případné agresivní chování je v partě přijímáno jako přirozený způsob sebeprosazení.¹³⁵

Další skupinou jsou děti, které nedokážou zvládat mnohdy až nereálné nároky svých rodičů. Jsou často tlačeny k výkonům, kterých nejsou schopni dosáhnout, ať už by se snažily sebevíc, pro jejich rodiče není nikdy nic dost dobré. V těchto rodinách se jako výchovný prostředek využívá tzv. podmíněná láska. Podmíněnou láskou můžeme chápat to, že rodič ocení své dítě, jen za předpokladu, že bude nosit domů samé jedničky. Velice stresující je pak pro samotné dítě, když jej rodiče začnou srovnávat s úspěšnějším sourozencem. Rodiče do těchto dětí často promítají své vlastní touhy úspěchu.¹³⁶

V neposlední řadě se jedná o děti, které procházeli agresivní výchovou vlastních rodičů. Děti vyrůstající v této rodině, byly téměř na denním pořádku vystavovány tvrdým tělesným trestům. Agrese ve zmíněných rodinách byla přirozeným výchovným prostředkem. Tudíž i dítě ve svém životě přijímá agresi za normu. Děti vyrůstající ať už v této rodině nebo ve výše uvedených se ocitají v jakémsi bludném kruhu, ze kterého sami nedokážou vystoupit. Terapie těchto dětí bývá mnohdy velice svízelná, dlouhodobá a ne vždy úspěšná.¹³⁷

Agrese shlédnutá mladistvou osobou v televizi může zároveň sloužit jako vzor vhodný k napodobení. Časté pozorování násilí upevňuje jeho přesvědčení, že je agrese povolena a s její pomocí může řešit konflikty, do nichž se během svého života dostane. Agrese je často ve filmu prezentována jako morálně ospravedlnitelná, neboť si oběť zaslouží být napadena. Navíc u dětí, které vnímají svět ještě zjednodušeně, musíme počítat s tím, že se zaměřují pouze na vnější podobu agrese, nechápou však záměr, proč se tak agresor chová.¹³⁸

ETNICKÝ PŮVOD

S etnickými menšinami se můžeme setkat prakticky ve všech zemích světa. Etnické menšiny mívají méně či více rozlišné kulturní zvyklosti oproti většině. Mají jiná

¹³⁵ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 73.

¹³⁶ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 74.

¹³⁷ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 74.

¹³⁸ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 78.

náboženství, jiné hodnotové preference a jiný životní styl. Tyto menšiny žijí skoro všude odděleny od většinové společnosti bariérami horšího společenského postavení, zvláštních čtvrtí či oblastech. Často vykonávají profese s nízkou prestiží. Bariérou se také stává nízká ochota příslušníků většinové společnosti vdávat, respektive se ženit s lidmi příslušející k etnickým menšinám. Příslušníci menšin mají častěji i nižší vzdělání, než je tomu u většinové společnosti. Tito lidé také mívají nižší příjmy, horší bydlení, horší výživu, bývají často nezaměstnaní, potýkají se s horším zdravotním stavem a tím i navazující vyšší úmrtností v nižším dosaženém věku. Co je ale pro nás nejpodstatnější – lidé příslušející k etnickým menšinám páchají více kriminality.¹³⁹

Lidé z většinové společnosti mívají často o osobách z menšin předsudky. Etnické menšiny bývají vnímány, v očích většinové společnosti, často jako líní, nespolehliví, dětinští, nevypočitatelní, nemorální, nepořádní, útoční, promiskuitní, zanedbávající výchovu svých dětí. Zdá se, že tou nejhlavnější příčinou těchto předsudků se stává fakt, že menšina se výrazně liší od většinového etnika, jak tělesným vzhledem, tak i svými zvyklostmi. Etnické menšiny se od většinové populace především liší tmavší barvou pleti a dalšími tělesnými znaky, které vznikly z důvodu účelné adaptace na přírodní podmínky v zemi jejich původu. Archetyp vidiny démona či ďábla prohlubuje strach z těchto jedinců. Menšina může být, v některých případech, od většiny k nerozeznání.¹⁴⁰

MASMÉDIA

Kriminalita mladistvých je stále více medializována. Na televizních obrazovkách se s ní můžeme setkávat čím dál tím častěji. Jak působí média na mladistvé, si přiblížíme níže.

Média jsou v dnešní době významnou součástí trávení volného času dětí. Pro mládež média představují hlavní zdroj informací o okolním světě, o vztazích a hodnotách v něm uznávaných a přináší jim odpovědi na vše, co chtějí vědět.¹⁴¹ V současné době děti tráví mediálními aktivitami stále více času. Mezi mediální aktivity můžeme zahrnout sledování televize, surfování na internetu a to především sociálních

¹³⁹ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha, 2003, s. 134.

¹⁴⁰ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha, 2003, s. 134.

¹⁴¹ VLASTNÍK, Jiří. *Televizní násilí a zákon: vliv televizního násilí na kriminalitu dětí a mládeže a jeho zákonná úprava*. Olomouc, 2005, s. 35.

sítích, kterými jsou zejména Facebook, Skype. Jde též o hraní počítačových her. Tyto aktivity zaujímají přední příčky ve vlivu na socializaci dítěte.¹⁴²

Mediální násilí lze považovat za jednu z nejzávažnějších příčin agresivního chování mladistvých, i přesto že jsou výsledky studií zabývajících se tímto fenoménem nejednoznačné a v mnohých případech si odporují. Je faktem, že média mají velkou moc ovlivňovat myšlení jedince, jejich jednání i citění. Prostřednictvím mediálních prostředků lze manipulovat s informacemi, zjednodušovat realitu a upřednostňovat některé názory před druhými.¹⁴³

Agrese, kterou děti vidí v televizi, může rovněž sloužit jako jakýsi vzor vhodný k napodobení. Děti mívají nižší rozlišovací schopnosti, nedokážou rozlišit, co je možné a kdy jde pouze o fikci.¹⁴⁴ Zejména pro dětské období je typické kladení tisíceroch otázek a hledání odpovědí na ně, pátrání po příčinách věcí a společenských zákonitostech a ověřování si získaných poznatků v praxi.¹⁴⁵ Časté pozorování násilí upevňuje přesvědčení dítěte, že je agrese ve společnosti přípustná a povolená. Dítě si pak může i myslet, že pomocí agrese je možné řešit vzniklé konflikty, do kterých se během života dostane. Agrese, která je prezentována ve filmu jako morálně ospravedlnitelná, neboť oběť si ji zaslouží, následně ve většině případů u jedince vyvolá agresivní chování. Musíme navíc počítat s tím, že děti vnímají svět zjednodušeně a nemusí tak porozumět jemným nuancím významu, jenž je sdělován násilnickou scénou. Děti jsou zaměřeny především na vnější podobu agrese a nechápou tak záměr, proč se agresor tak chová.¹⁴⁶

Přímý vliv médií přinášejících prezentaci násilí ve všech možných podobách na psychologický vývoj osobnosti však nelze popsat až tak jednoduše. Agresivní projevy chování jednotlivých osob či skupin nejsou zapříčiněny pouze jednoduchým působením mediálního násilí. U mnohých jednotlivců sehrávají nezastupitelnou roli i další faktory. Jde především o predispozici k agresivnímu chování, disfunkční rodinné prostředí a mnohé další faktory, které byly popsány již výše.¹⁴⁷ Arthur Schopenhauer kdysi řekl, že nadměrná četba škodí, protože člověk tak pouze přejímá názory druhých a ztrácí

¹⁴² FIRŠTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň, 2014, s. 100.

¹⁴³ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 78.

¹⁴⁴ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 78.

¹⁴⁵ VLASTNÍK, Jiří. *Televizní násilí a zákon: vliv televizního násilí na kriminalitu dětí a mládeže a jeho zákonná úprava*. Olomouc, 2005, s. 35.

¹⁴⁶ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha, 2009, s. 78.

¹⁴⁷ FIRŠTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň, 2014, s. 109.

schopnost vytvořit si vlastní názor. O nadměrném sledování televize či jiných mediálních prostředků to pak platí stonásobně.¹⁴⁸

POLITIKA ZEMĚ

Všechny lidské společnosti mají normy určující žádoucí chování. Jde o rozsáhlý soubor psaných i nepsaných pravidel či zvyklostí. Normy, na nichž nejvíce záleží, jsou při překročení obecně známé meze opatřeny sankcemi. Normy a sankce jsou určovány dobou a společností. Můžeme to uvést na příkladu arabské země. V této zemi má vliv islám, a z tohoto důvodu tam velice bedlivě hlídají chování mužů k ženám na veřejnosti. Provinění proti mravnostnímu kodexu stíhají nejpřísnějšími tresty. V našem kulturním okruhu je to zase jiné. U nás je zase přísněji než v arabském světě trestáno užívání drog. V některých státech Dálného východu jsou tresty za přechovávání drog ještě mnohem přísnější než u nás – ukládají trest smrti.¹⁴⁹

Jednotlivé země se liší nejen ve svých zvyklostech a tradicích, ale i v představách o úloze státu vůči občanovi vůbec a specificky o úloze státu vzhledem k tzv. rizikové mládeži. Ve zjednodušené formě naše nejvýznamnější politické strany odvozují své programy z tří modelů. Liberální koncepce státu, konzervativní koncepce státu a sociálnědemokratická koncepce státu.¹⁵⁰

5.2 Fenomenologie

Musíme si ovšem uvědomit jedno. Při snaze popsat stav, strukturu a dynamiku mladistvých kriminologické výzkumy ukazují, že je zejména u této věkové kategorie nutno počítat s vysokou mírou latentní kriminality. Musíme tedy počítat s tím, že je delikventní chování mezi dětmi široce rozšířeno, není ničím neobvyklým a málokdy je takové chování oficiálně zaregistrováno. Zejména jde-li o méně závažné, bagatelní delikty, které jsou u mládeže téměř normální záležitostí. V takovýchto případech je pouze malá část z nich odhalena a stíhána. Pravděpodobně je to dáno tím, že tato skutečnost do určité míry souvisí i s vyšší tolerancí společnosti vůči mladistvým pachatelům méně závažných deliktů.¹⁵¹

¹⁴⁸ VLASTNÍK, Jiří. *Televizní násilí a zákon: vliv televizního násilí na kriminalitu dětí a mládeže a jeho zákonná úprava*. Olomouc, 2005, s. 37.

¹⁴⁹ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha, 2003, s. 113.

¹⁵⁰ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha, 2003, s. 118.

¹⁵¹ KUČHTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha, 2005, s. 269.

5.2.1 Stav

Stav neboli rozsah kriminality vyjadřuje počet, respektive kvantitativní charakteristiku trestných činů, které byly spáchány na určitém území (zpravidla v celé zemi nebo v krajích) za určitý časový rok (zpravidla to bývá jeden rok).¹⁵² Stav kriminality v určité době, jako i její změny v porovnání s dobou dřívější či prognózy do budoucna, jsou obvykle zaznamenány a podloženy statistickými údaji.¹⁵³

5.2.2 Struktura

Struktura kriminality je vyjadřována podílem jednotlivých druhů kriminality nebo také jednotlivými skupinami trestných činů na celkovém počtu všech trestných činů spáchaných na určitém území a v konkrétním čase.¹⁵⁴

Kriminalita mladistvých se, jako každá jiná kriminalita, vyznačuje specifickými rysy. U mladistvých pachatelů jsou odvozené zejména od nízkého věku pachatelů. Tito jedinci jsou fyzicky a sexuálně nezralí. Bývají více agresivní a vytvářejí si postavení ve svém okolí apod.¹⁵⁵ Dle SVATOŠE¹⁵⁶ mezi základní rysy struktury kriminality mladých lidí patří zejména:

- nedostatečná plánovitost trestné činnosti
- neadekvátní jednání
- virtuální realita
- neschopnost odložit uspokojení potřeb
- rozpoznávací a ovládací schopnost není zachována pod vlivem emocí
- brutální násilí
- vandalismus
- šikana
- potřeba prostředků na obstarání drog
- tíhnutí k extremistickým hnutím
- trávení času ve skupinách vrstevníků
- dřívější zahajování sexuálního života

¹⁵² SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 19.

¹⁵³ VRÁBLOVÁ, Miroslava. *Kriminologické a trestnoprávní aspekty trestné činnosti mládeže*. Plzeň, 2012, s. 87.

¹⁵⁴ VRÁBLOVÁ, Miroslava. *Kriminologické a trestnoprávní aspekty trestné činnosti mládeže*. Plzeň, 2012, s. 89.

¹⁵⁵ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň, 2012, s. 224.

¹⁵⁶ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 138.

U věkové skupiny mladistvých osob je majetková trestná činnost naprosto převažující formou kriminálního chování. Podle policejních statistik jde v posledních letech především o:

- krádeže věcí z aut
- krádeže aut
- podvody
- krádeže kol
- vloupání do víkendových chat
- vloupání do bytů
- zpronevěra
- krádeže v bytech
- vloupání do obchodů
- vloupání do restaurací

Násilnou trestnou činnost páchají mladiství zhruba desetkrát méně, než je tomu u již zmiňované kriminality majetkové. Násilná trestná činnost páchaná mladistvými je mimořádně závažnou skutečností.¹⁵⁷ I přesto, že se mladiství násilné trestné činnosti nedopouštějí tak často, je jí potřeba věnovat náležitou pozornost. V tomto ohledu může významně přispět psychologie.¹⁵⁸

5.2.3 Dynamika

Pod pojmem dynamika si můžeme představit vývoj trestné činnosti. Dynamika se zabývá trestnou činností v pohybu a změně v průběhu určité doby na určitém území.¹⁵⁹ Výsledkem její analýzy je určení směru dalšího vývoje kriminality jako celku anebo určitého jejího druhu, a následného určení, zda jde o zvyšující anebo klesající tendenci anebo stagnaci.¹⁶⁰

Snaha o sledování dynamiky kriminality mladistvých na území ČR naráží na již výše zmiňovaný problém – latentní kriminalitu. Na našem území bohužel nikdy neprobíhal a ani neprobíhá žádný dlouhodobý výzkum, týkající se právě latentní kriminality mladistvých. K dispozici tedy jsou především údaje o registrované

¹⁵⁷ MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha, 2003, s. 148.

¹⁵⁸ GILLERNOVÁ, Ilona a kol. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. 1. vyd. Praha 2006, str. 68.

¹⁵⁹ SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice, 2010, s. 21.

¹⁶⁰ VRÁBLOVÁ, Miroslava. *Kriminologické a trestnoprávní aspekty trestné činnosti mládeže*. Plzeň, 2012, s. 107

kriminalitě, které poskytují pouze zkrácený obraz vývoje kriminality mladistvých. Dále jejich vypovídající hodnotu ovlivňují i další faktory, např. demografickými vlivy, které je třeba také brát při jejich interpretaci v úvahu.¹⁶¹

V posledním desetiletí se bylo možné velmi často setkat, jak už v médiích, tak i odborné literatuře s informacemi o negativním vývoji kriminality mládeže. Podle statistických údajů policejního prezidia ČR bylo opravdu možné zaznamenat od roku 1990–1993 poměrně výrazný nárůst počtu objasněných deliktů spáchaných mladistvými. Následně se nárůst deliktů spáchaných mladistvými zpomalil a kulminoval v roce 1996, kdy ve srovnání s rokem 1990 se téměř zdvojnásobil. Od roku 1997 počet objasněných deliktů spáchaných mladistvými klesal. V roce 2003 byl stav dokonce nižší, než tomu bylo právě v roce 1989.¹⁶²

Také v případě podílu spáchaných deliktů mladistvými na celkovém počtu objasněných deliktů bylo možné zaznamenat značný nárůst. Ve srovnání s druhou polovinou 80. let 20. století, kdy se v průměru pohyboval okolo 10,7 %, v letech 1991 – 1994 se průměrně pohyboval okolo 17 %. Nejvyšší se dostal v roce 1992, a to na 17,4 %. Od roku 1995 ovšem tento podíl výrazně klesal a bylo tomu tak až do roku 1999, kdy se mladiství podíleli na objasněných deliktech v 7,2 %.¹⁶³ V roce 2012 činil podíl spáchaných deliktů mladistvými na celkovém počtu objasněných deliktů pouze 3,1%.¹⁶⁴ Podíl mladistvých pachatelů k celkovému počtu pachatelů trvale klesá, což je velmi pozitivní trend.

Ze strany policie a soudů je často upozorňováno na zvyšující se závažnost činů, zvýšení brutality a agresivity mladistvých pachatelů při jejich páchaní. U mladistvých pachatelů byl od roku 1990 zaznamenán významný nárůst registrované násilné kriminality, trvající až do roku 1996. V letech 1997–2000 došlo k následnému poklesu. V roce 2000 se počet těchto činů přiblížil stavu, který byl na území ČR zaznamenán na počátku 90. let 20. století. Od roku 2001 dochází k opětovnému mírnému vzrůstu. Co se týká velmi závažných trestných činů, jako jsou vraždy a znásilnění, se jejich počet v průběhu let nějak výrazněji nemění a představuje pouze nepatrnou část z celkové kriminality páchanou právě mladistvými. Mladiství spáchali ve sledovaném období

¹⁶¹ KUCHTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha, 2005, s. 280.

¹⁶² KUCHTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha, 2005, s. 281.

¹⁶³ KUCHTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha, 2005, s. 281.

¹⁶⁴ SVATOŠ, Roman. Vybrané trestné činy mládeže v České republice. In: Kuruc. P. (ed.): *Trestnoprávní a kriminologické aspekty kriminality mládeže*. Vyd. 1. Žilina, 2013, s. 183–200.

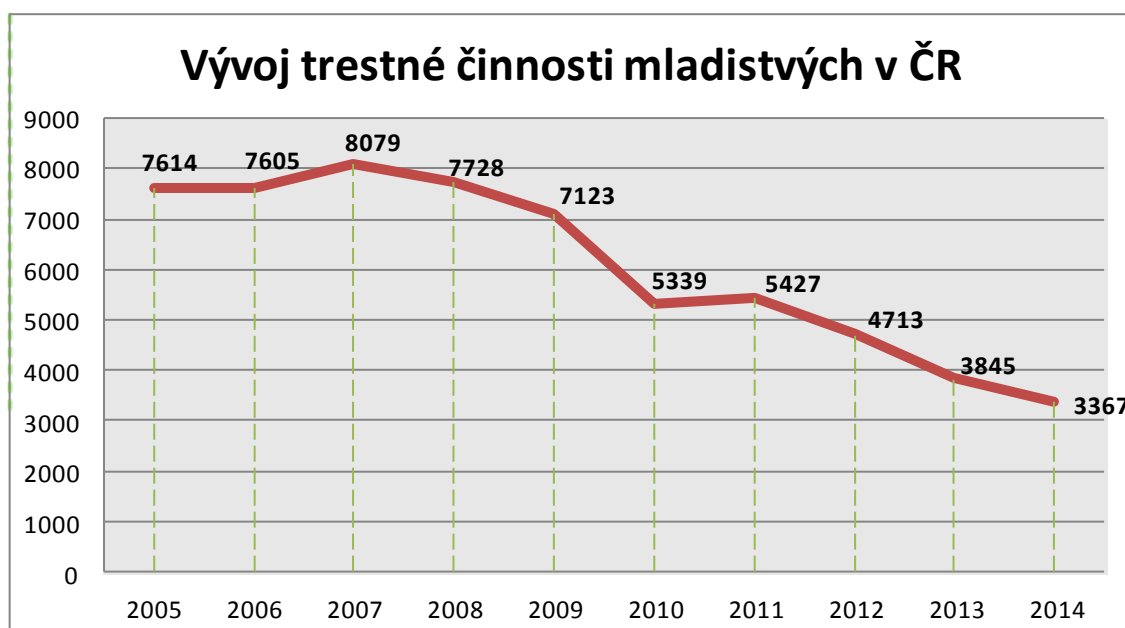
5 vražd ročně, vyjma roku 2001, kdy jich spáchali osm. Počet znásilnění u mladistvých osob kolísal mezi 16 až 20 případy ročně.¹⁶⁵

¹⁶⁵ KUČTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha, 2005, s. 284.

6 KRIMINALITA MLADISTVÝCH V ČR A VE STŘEDOČESKÉM KRAJI

Doposud byla bakalářská práce zaměřena na obecně známé fakty z oblasti kriminality mladistvých. Byla charakterizována daná problematika. Poohlédli jsme se do historie. Zabývali jsme se trestně-právními aspekty a kriminologickými aspekty kriminality mladistvých. Nyní se přesuňme k naplnění vedlejšího cíle bakalářské práce. Vedlejším cílem práce je zjistit, jak vysoká je kriminalita mladistvých v České republice a ve Středočeském kraji. A v případě zjištění rozdílů, v rozsahu této kriminality, se pokusit nalézt příčiny tohoto rozdílu.

GRAF č. 1^{166;167}

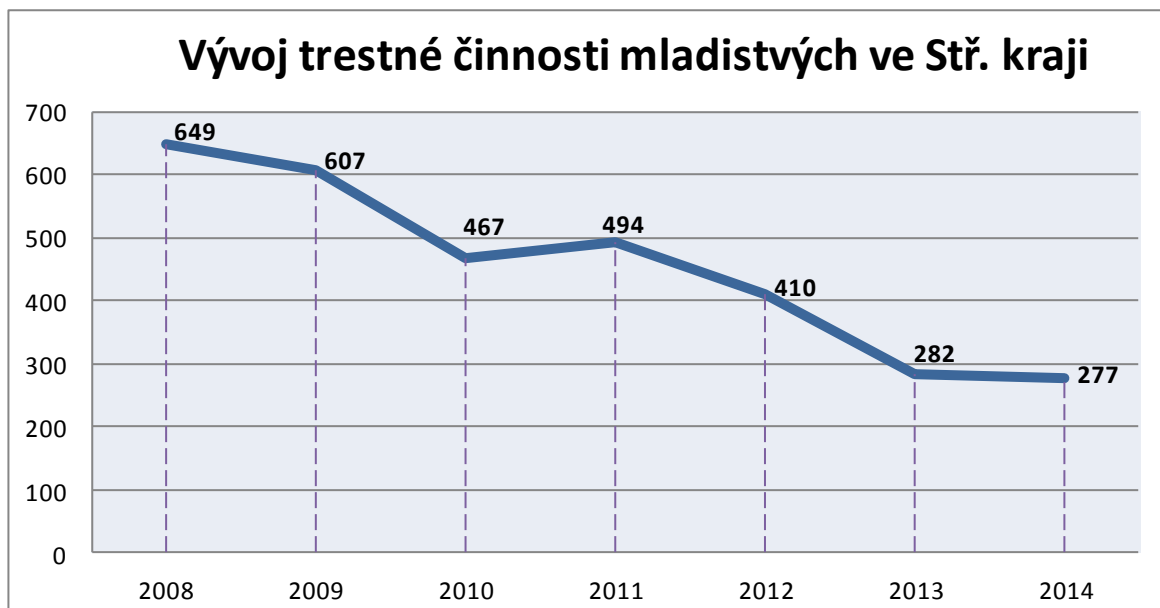
Z grafu č. 1, který je věnován vývoji trestné činnosti mladistvých v České republice v letech 2005 – 2014, je patrné, že trestná činnost mladistvých v České republice klesá, a to vyjma roku 2007 a 2011, kdy mírně vrostla. Poté se opět vrací do celkem značného poklesu. Nejvýznamnější pokles kriminality mladistvých byl

¹⁶⁶ POLICIE ČR. *KRIMINALITA*. © 2015 Policie ČR : všechna práva vyhrazena. [online]. [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>.

¹⁶⁷ ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA. MV : Příloha - *vnitřní bezpečnost.pdf*. [online]. MV, © 2008 [cit. 2015 – 03- 16]. Dostupné z: <www.mvcr.cz/soubor/priloha-vnitri-bezpecnost-pdf.aspx>.

zaznamenán v roce 2010 a to o 1784 skutků. Úplně stejně jako v České republice se trestná činnost mladistvých vyvíjí i ve Středočeském kraji – tedy klesá, viz graf č. 2 (bohužel u Středočeského kraje se nepodařilo získat statistické údaje z let 2005 – 2008). Tedy rozdílů ve vývoji kriminality mladistvých v ČR a ve Středočeském kraji zjištěno nebylo.

GRAF č. 2¹⁶⁸

Nyní bude rozebrána dynamika u jednotlivých let. V roce 2008 byl v České republice nejčastěji spáchán trestný čin krádež – vloupání do ostatních objektů a to v počtu 594. I ve Středočeském kraji byl v tomto roce nejčastěji řešeným trestným činem krádež – vloupání do ostatních objektů a to v počtu 40.

Jinak tomu nebylo ani v roce 2009, kdy se v České republice rovněž stala nejčastějším trestným činem krádež – vloupání do ostatních objektů v počtu 500. I ve Středočeském kraji se mladiství nejvíce činili v krádežích, neboť nejčastějším proviněním se stala krádež – vloupání do ostatních objektů a to v počtu 51.

V roce 2010 to bylo úplně stejné, jako v předcházejících dvou letech. A to jak v celé České republice, tak i ve Středočeském kraji. V České republice museli policejní orgány řešit 583 krádeží, které byly způsobeny vloupáním do ostatních objektů, ve Středočeském kraji pak 60 takovýchto skutků.

¹⁶⁸ POLICIE ČR. *KRIMINALITA*. © 2015 Policie ČR: všechna práva vyhrazena. [online]. [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>.

V roce 2011 se v České republice stala nejčastěji řešenou trestnou činností krádež – vloupáním do ostatních objektů a to v počtu 677. Ve Středočeském kraji se v tomto roce mladiství nejčastěji dopustili sprejerství, policejní hlídka k těmto vandalům musela vyjždět 52x.

V roce 2012 byly v České republice, co se týká mladistvých osob, opět nepřekonány krádeže, které byly způsobeny vloupáním do ostatních objektů. PČR k těmto případům musela vyjždět 520x. Ve Středočeském kraji se opět na pomyslnou první příčku, v počtu 38, vyhouply krádeže vloupání do ostatních objektů.

Ani v roce 2013 se nic nezměnilo na tom, že se mladiství v České republice nejvíce dopustili krádeže vloupáním do ostatních objektů v počtu 453. Stejně to v tomto roce vypadalo i ve Středočeském kraji, mladiství se tohoto provinění dopustili 30x.

Nejvíce krádeží vloupáním do ostatních objektů se mladiství dopustili i v roce 2014 v počtu 353. Ve Středočeském kraji se v roce 2014 o pomyslnou první příčku dělí krádež vloupáním do ostatních objektů a úmyslné ublížení na zdraví, každý z činů mladiství spáchali 23x.

Aby byli výsledky kriminality mladistvých v porovnání ČR a Středočeského adekvátnější, tak je zapotřebí spočítat index kriminality. Index kriminality zjistíme, když počet trestných činů (v tomto případě provinění) vydělíme počtem obyvatel a následně vynásobíme 100 tis., přičemž získáme index kriminality na 100 tis. obyvatel. Počet obyvatel ve Středočeském kraji bylo ke dni 26. 3. 2011 1 289 211 obyvatel. Českou republiku k tomuto dni osidlovalo 10 436 560 obyvatel. V následujících výsledcích je nutné brát v potaz především to, že index kriminality byl vypočítáván z počtu obyvatelstva ze dne 26. 3. 2011 a ten se každým dnem měnit.

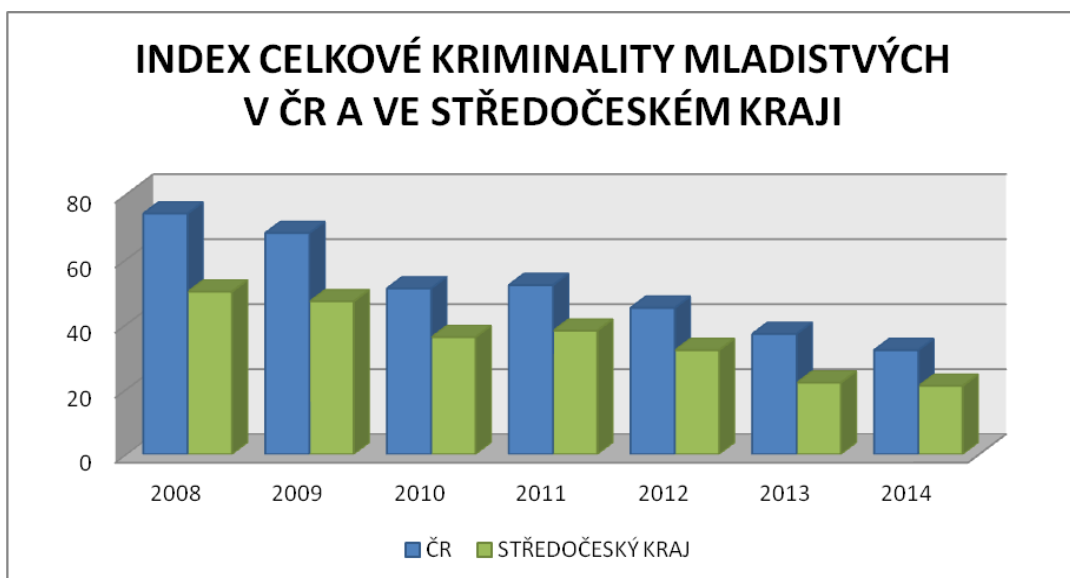
TABULKA č. 1¹⁶⁹

INDEX KRIMINALITY		
ROK	CELKOVÁ KRIMINALITA	
	ČR	STŘEDOČESKÝ KRAJ
2008	74	50
2009	68	47
2010	51	36
2011	52	38
2012	45	32
2013	37	22
2014	32	21

¹⁶⁹ Vlastní výpočty.

Než se začneme hlouběji zabývat roky 2013 a 2014, provedeme komparaci celkové kriminality páchané mladistvými v jednotlivých letech, od roku 2008 do roku 2014. V roce 2008 byl index kriminality v ČR 74, což je více než ve Středočeském kraji, kde index kriminality činil 50. V roce 2009 byl v ČR 68, to je také jako v předcházejícím roce více, než ve Středočeském kraji, kde činil index 47. V roce 2010 byl index kriminality v ČR 51 a ve Středočeském kraji o 15 méně, tedy 36. V roce 2011 byl index kriminality v ČR 52 a ve Středočeském kraji 38. V roce 2012 dosahoval index kriminality v ČR 45 a ve Středočeském kraji 32. V roce 2013 byl index kriminality v ČR také vyšší (37) než ve Středočeském kraji, kde byl 22. Nic na tomto trendu nezměnil ani rok 2014, kdy byl v ČR index kriminality mladistvých vyšší (32) než ve Středočeském kraji, kde byl 21, viz tabulka č. 1 a graf č. 3.

GRAF č. 3¹⁷⁰

Z grafu č. 3 vyplývá, že i přes přepočítání spáchaných skutků na index kriminality, nejsou patrné žádné větší fluktuace v tom smyslu, že by páchaná kriminalita mladistvých ve Středočeském kraji předčila kriminalitu mladistvých v celé ČR. Nejsou tedy spatřovány žádné významnější rozdíly v porovnání s grafy č. 1 a č. 2. Dá se shrnout, že vývoj indexu podílů mladistvých pachatelů na kriminalitě ve Středočeském kraji je nižší, než průměr v celé ČR, což je pozitivní zjištění.

¹⁷⁰ Vlastní výpočty.

6.1 Trestná činnost mladistvých v letech 2013 – 2014

TABULKA č. 2¹⁷¹

INDEX KRIMINALITY				
DRUH	ČR		STŘEDOČESKÝ KRAJ	
	2013	2014	2013	2014
VRAŽDY CELKEM	0,07	0,03	0,08	0,00
NÁSILNÉ ČINY CELKEM	6,49	5,41	3,65	3,72
MRAVNOSTNÍ ČINY CELKEM	2,07	1,90	1,01	1,40
KRÁDEŽE VLOUPÁNÍM CELKEM	8,60	6,80	5,97	4,19
KRÁDEŽE PROSTÉ CELKEM	9,60	7,86	4,03	4,80
MAJETKOVÉ ČINY CELKEM	19,66	16,30	11,01	10,31
OSTATNÍ KRIMINÁLNÍ ČINY CELKEM	6,31	6,29	4,89	3,80
ZBÝVAJÍCÍ KRIMINALITA CELKEM	1,17	1,16	0,00	1,32
HOSPODÁŘSKÉ ČINY CELKEM	1,14	1,20	0,70	0,93
OBECNÁ KRIMINALITA CELKEM	34,53	30,00	20,56	19,24
CELKOVÁ KRIMINALITA	36,84	32,26	21,87	21,49

TABULKA č. 3¹⁷²

POČET SPÁCHANÝCH SKUTKŮ				
DRUH	ČR		STŘEDOČESKÝ KRAJ	
	2013	2014	2013	2014
VRAŽDY CELKEM	7	3	1	0
NÁSILNÉ ČINY CELKEM	677	565	47	48
MRAVNOSTNÍ ČINY CELKEM	216	198	13	18
KRÁDEŽE VLOUPÁNÍM CELKEM	897	710	77	54
KRÁDEŽE PROSTÉ CELKEM	1002	820	52	62
MAJETKOVÉ ČINY CELKEM	2052	1702	142	133
OSTATNÍ KRIMINÁLNÍ ČINY CELKEM	659	656	63	49
ZBÝVAJÍCÍ KRIMINALITA CELKEM	122	121	0	17
HOSPODÁŘSKÉ ČINY CELKEM	119	125	9	12
OBECNÁ KRIMINALITA CELKEM	3604	3121	265	248
CELKOVÁ KRIMINALITA	3845	3367	282	277

Z provedeného výpočtu je zřejmé, že v roce 2013, na 100 tis. obyvatel, je ve Středočeském kraji index kriminality – vraždy 0,08, což je nepárně více než v celé ČR,

¹⁷¹ Vlastní výpočty.

¹⁷² Vlastní výpočty.

kde index kriminality – vraždy je 0,07. Dalším výpočtem bylo zjištěno, že téhož roku, na 100 tis. obyvatel, je v celé ČR index kriminality – násilné činy 6,49, což je pomalu o jednu polovinu více než ve Středočeském kraji, kde index kriminality – násilné činy je 3,65. Následným výpočtem bylo zjištěno, že toho roku, na 100 tis. obyvatel, je v celé ČR index kriminality – mravnostní činy 2,07, což více než o jednu polovinu než ve Středočeském kraji, kde index kriminality – mravnostní činy je 1,01. Provedeným výpočtem bylo zjištěno, že v roce 2013 na 100 tis. obyvatel je v celé ČR index kriminality – krádeže vloupáním 8,6, to je více než ve Středočeském kraji, kde index kriminality – krádeže vloupáním je 5,97. Dalším výpočtem bylo zjištěno, že v roce 2013 na 100 tis. obyvatel je v celé ČR index kriminality – krádeže prosté 9,6, což je více než o polovinu ve Středočeském kraji, kde index kriminality – krádeže prosté je 4,03. Když provedeme výpočet u majetkových činů celkem, zjistíme, že index kriminality v celé ČR je 19,66, což je vyšší oproti indexu kriminality ve Středočeském kraji, kde je 11,01. Výpočtem indexu kriminality – ostatní kriminální činy celkem, vyšel lépe Středočeský kraj, kde byl vypočten index kriminality 4,89 oproti indexu kriminality v ČR, kde byla zjištěna hodnota 6,31. Porovnáním indexu kriminality, zabývající se zbývající kriminalitou celkem, bylo zjištěno, že index kriminality ve Středočeském kraji je 0 na rozdíl od celé ČR, kde index kriminality dosahuje 1,17. Komparací indexu kriminality hospodářské činy celkem mezi ČR a Středočeským krajem bylo zjištěno, že index kriminality v ČR je 1,14, což více než index kriminality ve Středočeském kraji, který je 0,7. Srovnáním indexu kriminality – obecná kriminalita celkem vyšla hůře ČR, kde byl index kriminality 34,53 oproti Středočeskému kraji, kde byl index kriminality 20,56. U celkové kriminality vyšel index kriminality lépe pro Středočeský kraj, kde byl 21,87 oproti celé ČR, kde index kriminality dosahoval výše 36,84, viz tabulka č. 2.

Z tabulky č. 2 jsou zřejmé následující výpočty. V roce 2014, na 100 tis. obyvatel, je v ČR index kriminality – vraždy celkem 0,03, ve Středočeském kraji se téhož roku nestala žádná vražda způsobená mladistvými, z toho vyplývá, že index kriminality – vraždy je ve Středočeském kraji 0. Dalším výpočtem bylo zjištěno, že v roce 2014 na 100 tis. obyvatel je v celé ČR index kriminality – násilné činy 5,41, což je více než ve Středočeském kraji, kde index kriminality – násilné činy je 3,72. Následným výpočtem bylo zjištěno, že toho roku na 100 tis. obyvatel je v celé ČR index kriminality – mravnostní činy 1,9, což o něco více než ve Středočeském kraji, kde index kriminality – mravnostní činy je 1,01. Provedeným výpočtem bylo zjištěno, že v roce 2014 na 100 tis. obyvatel je v celé ČR index kriminality – krádeže vloupáním 6,8, což je

více než ve Středočeském kraji, kde index kriminality – krádeže vloupáním je 4,19. Dalším výpočtem bylo zjištěno, že v roce 2014 na 100 tis. obyvatel je v celé ČR index kriminality – krádeže prosté 7,86, což je více než ve Středočeském kraji, kde index kriminality – krádeže prosté je 4,8. Když provedeme výpočet u majetkových činů celkem, zjistíme, že index kriminality v celé ČR je 16,3, což je vyšší oproti indexu kriminality ve Středočeském kraji, kde je 10,31. Výpočtem indexu kriminality – ostatní kriminální činy celkem vyšel lépe Středočeský kraj, kde byl vypočten index kriminality 3,8 oproti indexu kriminality v ČR, kde byla zjištěna hodnota 6,29. Porovnáním indexu kriminality zabývající se zbývající kriminalitou celkem bylo zjištěno, že index kriminality ve Středočeském kraji je 0,93, což je nepatrně méně, než v celé ČR, kde index kriminality dosahuje 1,2. Komparací indexu kriminality hospodářské činy celkem, mezi ČR a Středočeským krajem, bylo zjištěno, že index kriminality v ČR je 1,2, to více než index kriminality ve Středočeském kraji, který je 0,93. Srovnáním indexu kriminality – obecná kriminalita celkem vyšla hůře ČR, kde byl index kriminality 30 oproti Středočeskému kraji, kde byl index kriminality 19,24. U celkové kriminality vyšel index kriminality lépe pro Středočeský kraj, kde byl 21,49 oproti celé ČR, kde index kriminality dosahoval výše 32,26.

Shrnutím výše napsaného je zřejmé, že v celé ČR je trestná činnost po přepočtu na index kriminality ve většině případů vyšší, než je tomu ve Středočeském kraji. A to kromě roku 2013, kdy byla ve Středočeském kraji vyšší než v ČR u vraždy celkem a roku 2014, kdy byla ve Středočeském kraji vyšší trestná činnost – zbývající kriminalita celkem. Tyto rozdíly byly ve větší míře jen nepatrné, proto jim není potřeba věnovat zvýšenou pozornost.

7 PŘÍČINY KRIMINALITY MLADISTVÝCH

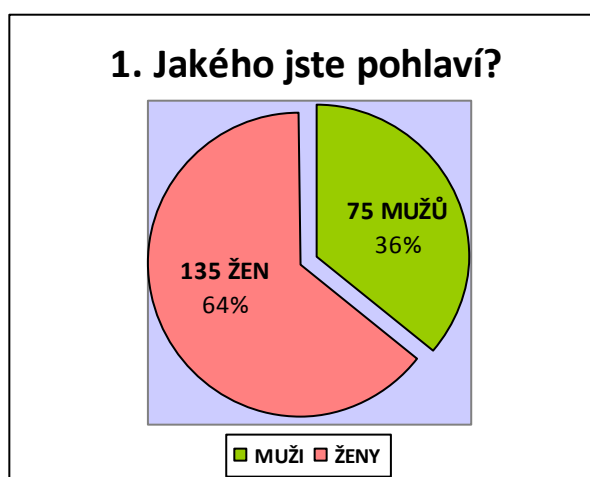
Hlavním cílem a smyslem bakalářské práce je nalézt příčiny kriminality mladistvých a následně navrhnout odpovídající opatření k jejich omezení. Pro tento záměr byl vypracován dotazník a oslovena široká veřejnost. Zároveň byli osloveni ti nejpopovolanější z této oblasti, kteří se problematice mladistvých věnují již delší dobu a mají s ní patřičné zkušenosti.

7.1 Dotazníkové šetření

K zjištění příčin kriminality mladistvých a postojů obyvatel ČR a Středočeského kraje k této problematice, byl vytvořen dotazník, který se skládá ze 14 otázek. Z toho bylo 13 otázek povinných a 1 nepovinná. Dotazníkové šetření probíhalo na internetových stránkách www.vyplnto.cz v období od 2. 3. 2015 do 10. 3. 2015, tedy po dobu 7 dnů. Za zmíněnou dobu byl dotazník vyplněn 210 osobami. Návratnost dotazníků činila 60,2 %. Při interpretaci získaných údajů je využit zavedený pojem respondent, jenž označuje osobu vyplňující dotazník.

První otázka se týkala pohlaví respondentů. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 135 osob ženského pohlaví, což činí 64 % všech respondentů a 75 osob mužského pohlaví, což činí 36 % všech zúčastněných respondentů, viz graf č. 4.

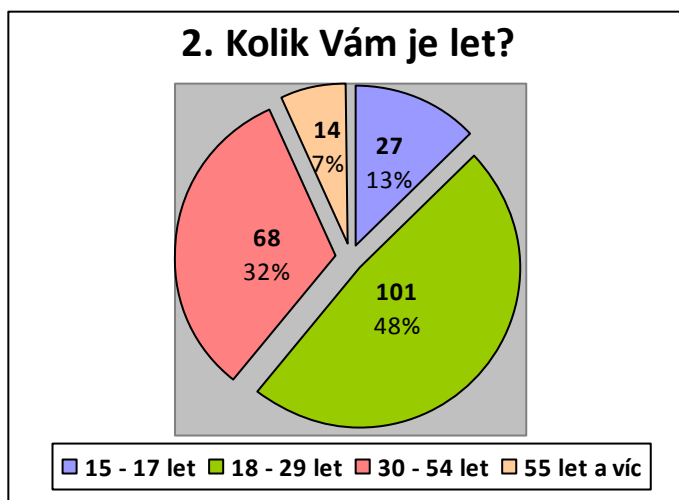
GRAF č. 4¹⁷³

¹⁷³ Vlastní výpočty.

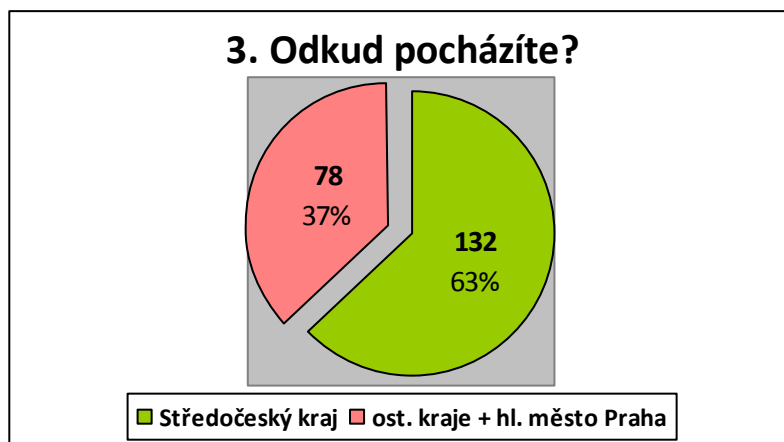
Věková struktura respondentů byla následující: ve věku od 15 let do 17 let odpovědělo 27 respondentů (12,86%), od 18 let do 29 let odpovědělo 101 respondentů (48,1%), od 30 let do 54 let odpovědělo 68 respondentů (32,38%). Od 55 let a víc odpovědělo 14 respondentů (6,67%), viz graf č. 5.

GRAF č. 5¹⁷⁴

Dle dotazníkové otázky č. 3 je patrné, že se šetření účastnilo více občanů Středočeského kraje, než celé České republiky dohromady. Své trvalé bydliště ve Středočeském kraji označilo 132 respondentů (62,86%). K ostatním krajům, včetně hlavního města Prahy se hlásilo 78 respondentů (37,14%), viz graf č. 6.

GRAF č. 6¹⁷⁵

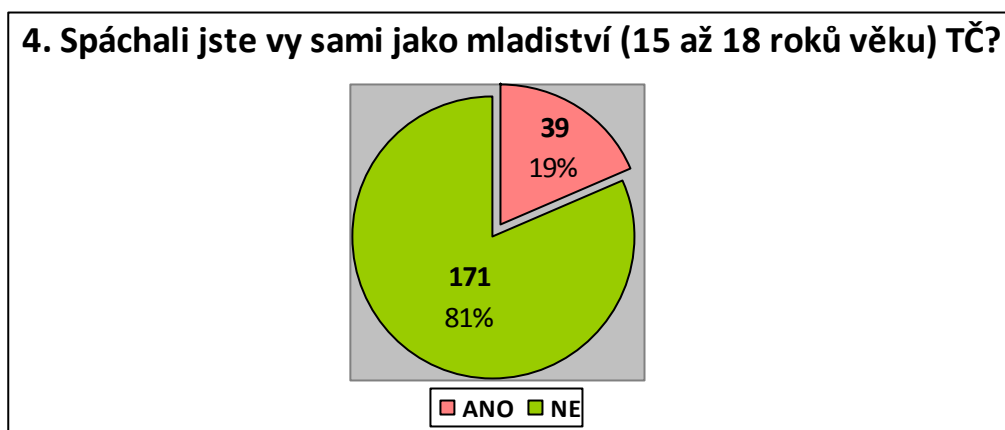

¹⁷⁴ Vlastní výpočty.

¹⁷⁵ Vlastní výpočty.

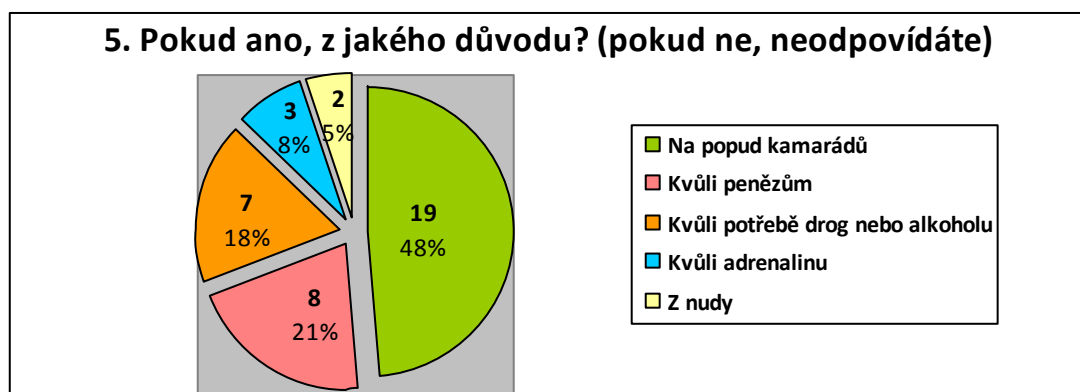
V otázce č. 4 bylo zjišťováno, zda se získaní respondenti, když byli ve věku mladistvého, sami dopustili trestného činu. K tomuto jednání se přiznalo 39 respondentů (18,57%) a zbylých 171 respondentů (81,43%) se údajně takového činu nikdy nedopustilo, viz graf č. 7.

GRAF č. 7¹⁷⁶

Respondentů, kteří se v otázce č. 4 doznali k trestné činnosti, byli v otázce č. 5 dotazováni na to, z jakého důvodu se trestné činnosti dopustili. Největším spouštěčem dle dotazovaných byli kamarádi, kteří dopomohli v trestné činnosti hned 19 respondentům (48,7%) z celkového počtu 39. Pomyslnou druhou příčku obsadila potřeba peněz, ke které se doznalo 8 respondentů (20,5%). Dále se 7 respondentů (17,9%) doznalo k tomu, že se trestné činnosti dopustilo z důvodu potřeby drog nebo alkoholu. 3 respondenti (7,7%) se trestné činnosti dopustili kvůli adrenalinu a zbývající 2 dotazovaní (5,1 %) kvůli nuditě, viz graf č. 8.

GRAF č. 8¹⁷⁷

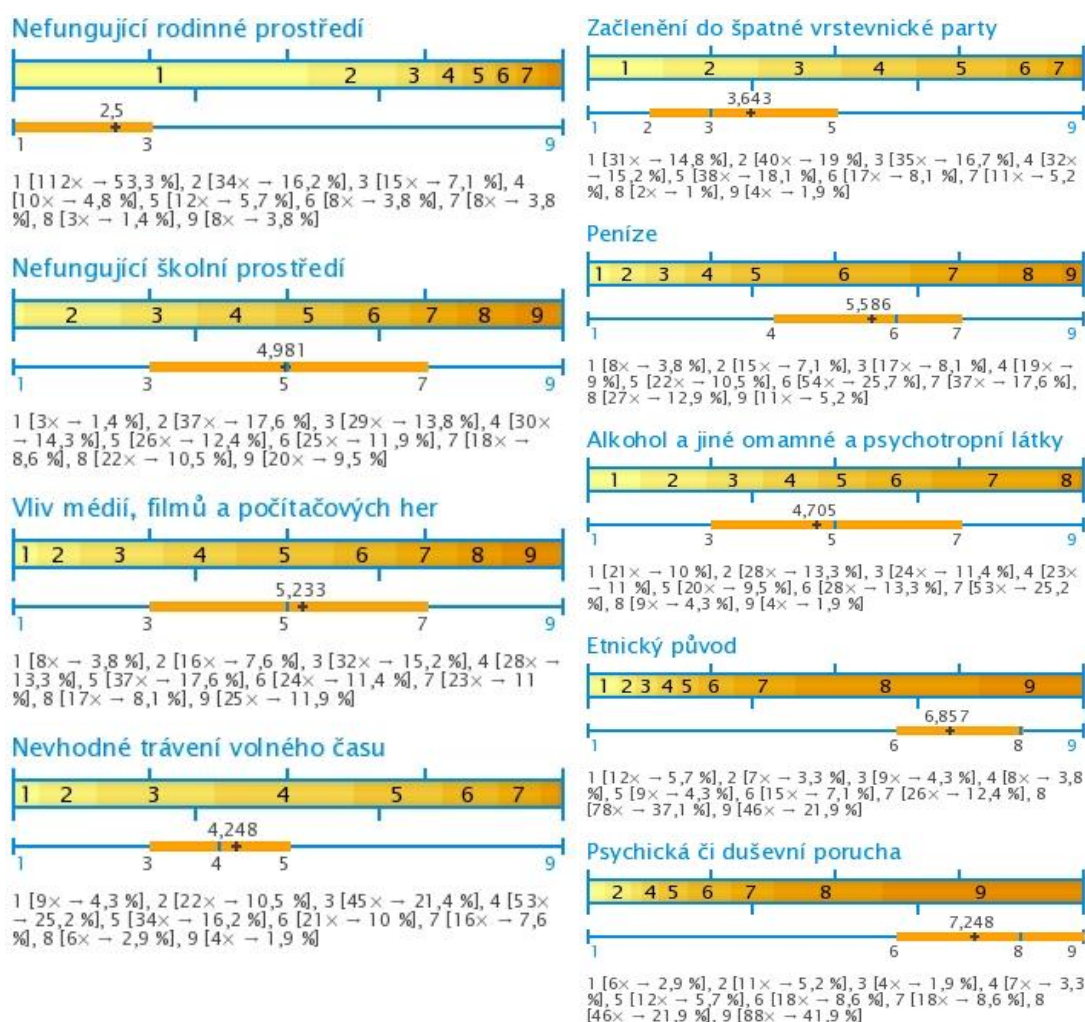
¹⁷⁶ Vlastní výpočty.

¹⁷⁷ Vlastní výpočty.

V šesté otázce bylo od respondentů zjišťováno, které jsou podle nich nejčastější příčiny kriminality mladistvých. Respondenti měli k devíti možnostem přiřadit čísla od 1 až 9, když 1 byla nejvíce a 9 nejméně. Výzkum dopadl následovně. Nejčastějším spouštěčem kriminality mladistvých je, podle dotazovaných, nefungující rodinné prostředí, následuje začlenění do špatné vrstevnické party, nevhodné trávení volného času, alkohol a jiné omamné a psychotropní látky, nefungující školní prostředí, vliv médií filmů a počítačových her, peníze, etnický původ, nejmenší vliv má na kriminalitu mladistvých dle dotazovaných respondentů psychická či duševní porucha, viz graf č. 9.

6. Jaké jsou podle Vás největší příčiny kriminality mladistvých?

GRAF č. 9¹⁷⁸

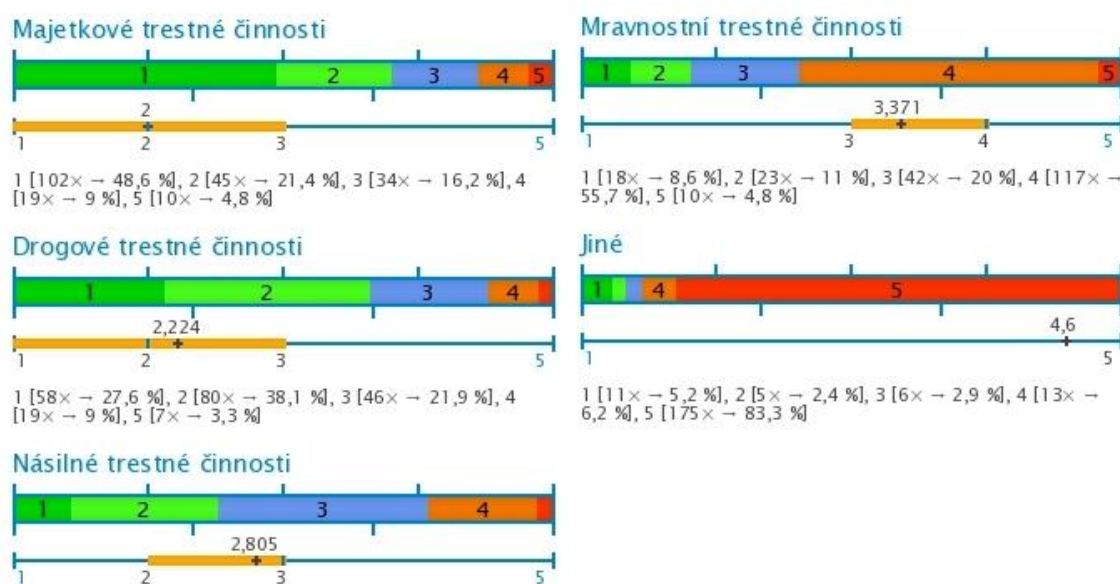

¹⁷⁸ LUKEŠOVÁ, Tereza. *Kriminalita mladistvých a její příčiny (výsledky průzkumu)*, 2015. [online]. [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <<https://www.vyplnto.cz/databaze-dotazniku/kriminalita-mladistvych-a-pr/#oo>>.

V sedmé otázce byli respondenti dotazováni, jakých druhů trestné činnosti se podle nich mladiství nejčastěji dopouští. Opět měli odpovědi seřadit od nejvíce páchané trestné činnosti k té nejméně páchané. Dle statistických údajů PČR¹⁷⁹ z roku 2014 se mladiství v ČR v sestupném pořadí nejvíce dopustili majetkové trestné činnosti (1702), násilné trestné činnosti (565), mravnostní trestné činnosti (198), drogová trestné činnosti (124). V dotazníkovém šetření se respondenti správně domnívají, že nejčastěji se mladiství dopouštějí majetkové trestné činnosti. Drogová kriminalita u dotazovaných respondentů skončila mylně na druhé příčce. Na třetí příčku dosadili násilnou trestnou činnost. Na poslední příčce skončila správně v očích respondentů mravnostní trestná činnost, viz graf č. 10. V závěru se dá říci, že dotazovaní respondenti mají ponětí o tom, čeho se mladiství kolem nich dopouštějí. Také je dle dotazovaných zcela možné, že bude velká míra latentní (k lepšímu pochopení výrazu latentní kriminalita, viz Příloha č. 1) drogové kriminality u mladistvých.

7. Jakých druhů trestné činnosti se podle Vás mladiství nejčastěji dopouští?

GRAF č. 10¹⁸⁰

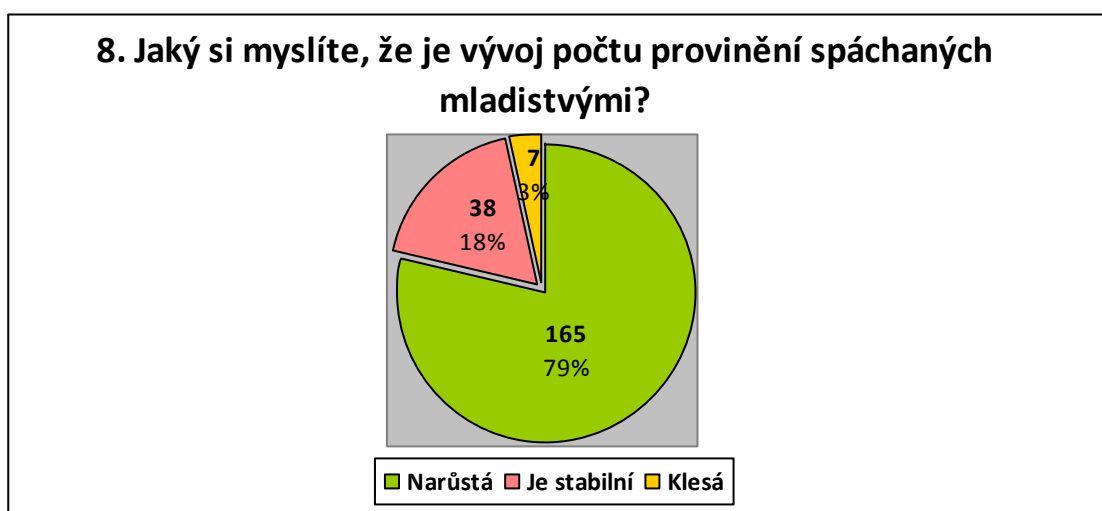

¹⁷⁹ POLICIE ČR. KRIMINALITA. © 2015 Policie ČR: všechna práva vyhrazena. [online]. [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2014.aspx>>.

¹⁸⁰ LUKEŠOVÁ, Tereza. *Kriminalita mladistvých a její příčiny (výsledky průzkumu)*, 2015. [online]. [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <<https://www.vyplnto.cz/databaze-dotazniku/kriminalita-mladistvych-a-pr/#oo>>.

V osmé otázce jsou respondenti tázáni na to, jaký si myslí, že je vývoj počtu provinění spáchaný právě mladistvými. Dle statistických údajů PČR¹⁸¹ v posledních čtyřech letech kriminalita mladistvých významným způsobem klesá. Respondenti si ovšem v dotazníkovém šetření myslí opak. Hned 165 respondentů (78,57%) si myslí, že kriminalita mladistvých narůstá. 38 respondentů (18,1%) se domnívá, že je kriminalita páchaná mladistvými stabilní. A pouze 7 respondentů (3,33%) správně označilo, že kriminalita mladistvých klesá, viz graf č. 11. Předpoklad respondentů, že kriminalita mladistvých narůstá, je nejspíše zapříčiněno tím, že je tato problematika čím dál tím více medializována. Dříve se o ní na veřejnosti tolik nemluvalo, jako je tomu dnes.

GRAF č. 11¹⁸²

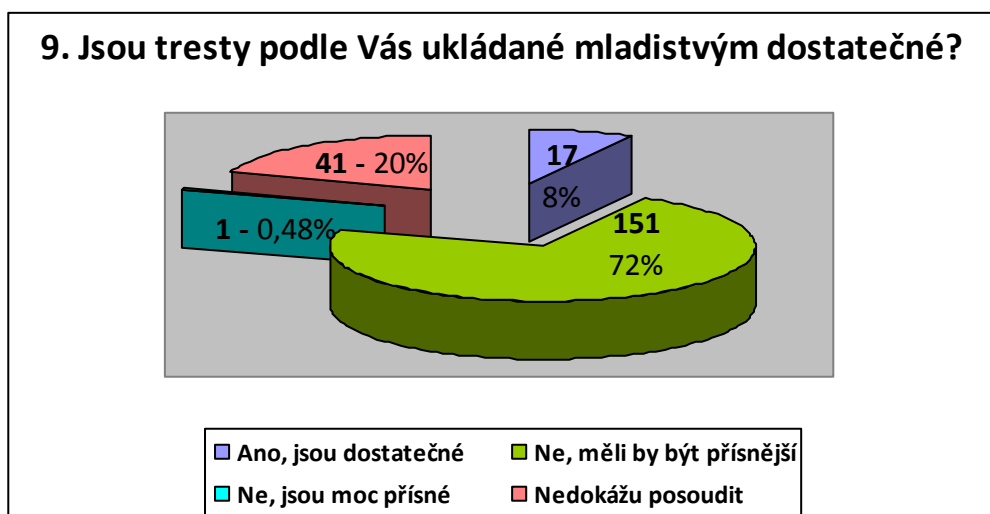

V deváté otázce byli respondenti dotazováni, zda jsou podle nich tresty ukládané mladistvým v ČR dostatečné. Reakce respondentů byly následující. 151 respondentů (71,9%) je názoru, že by tresty ukládané mladistvým měly být přísnější. Problematiku nedokáže posoudit 41 respondentů (19,52%). Ano, jsou dostatečné – odpovědělo 17 respondentů (8,1%). Že jsou tresty moc přísné, odpověděl pouze 1 respondent (0,48%), viz graf č. 12.

¹⁸¹ POLICIE ČR. KRIMINALITA. © 2015 Policie ČR: všechna práva vyhrazena. [online]. [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>

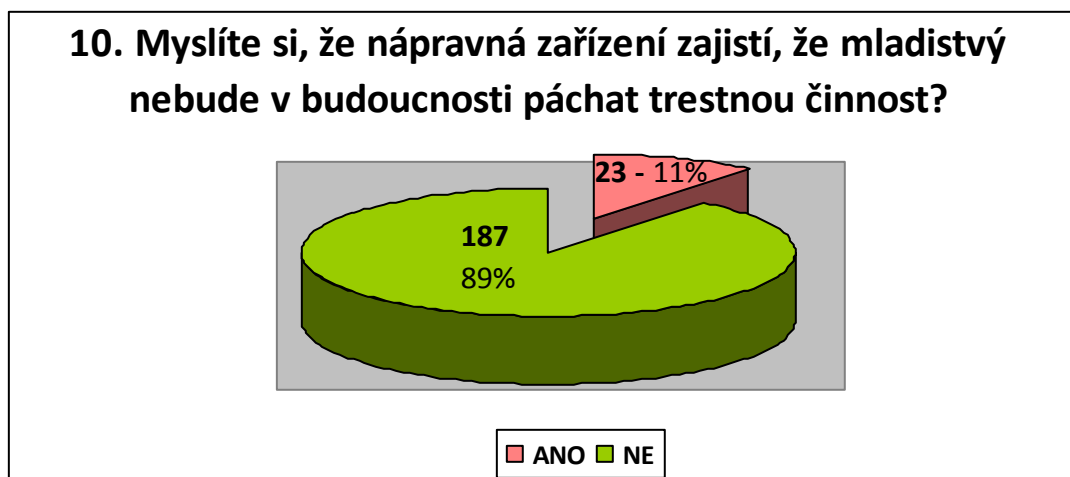
¹⁸² Vlastní výpočty.

GRAF č. 12¹⁸³

V desáté otázce je řešena problematika nápravných zařízení. Respondenti jsou dotazováni, zda si myslí, že nápravná zařízení zajistí, že mladistvý nebude v budoucnosti páchat trestnou činnost. Ano, odpovědělo pouhých 23 respondentů (10,95%). Většina respondentů, což je 187 (89,05%), na tuto otázku odpověděla, že nápravné zařízení nezajistí budoucí trestní bezúhonnost mladistvého, viz graf č. 13.

GRAF č. 13¹⁸⁴

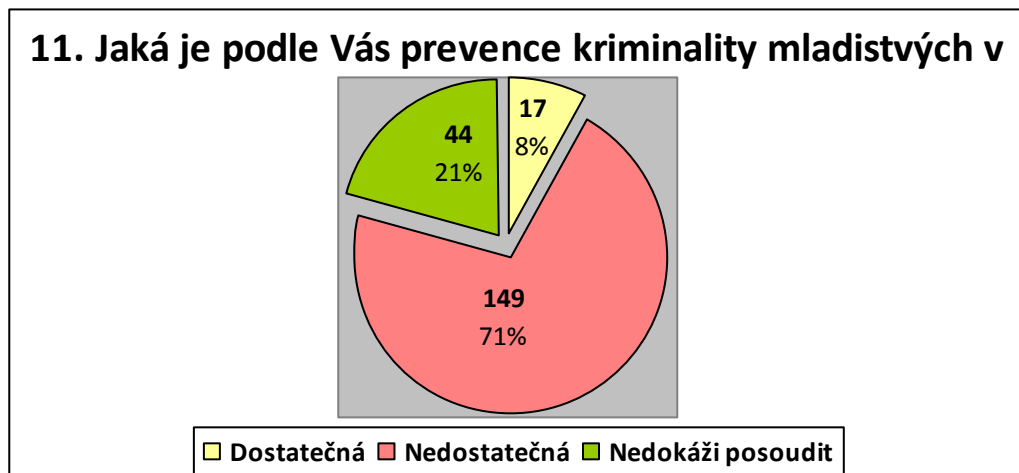
Jedenáctá otázka zjišťuje, jaká je dle respondentů prevence kriminality mladistvých v ČR. Pouze podle 17 respondentů (8,1%) je prevence kriminality

¹⁸³ Vlastní výpočty.

¹⁸⁴ Vlastní výpočty.

mladistvých v ČR dostatečná. Celých 149 respondentů (70,95%) je toho názoru, že je prevence kriminality mladistvých v ČR nedostatečná. Problematiku nedokáže posoudit 44 respondentů (20,95%), viz graf č. 14.

GRAF č. 14¹⁸⁵

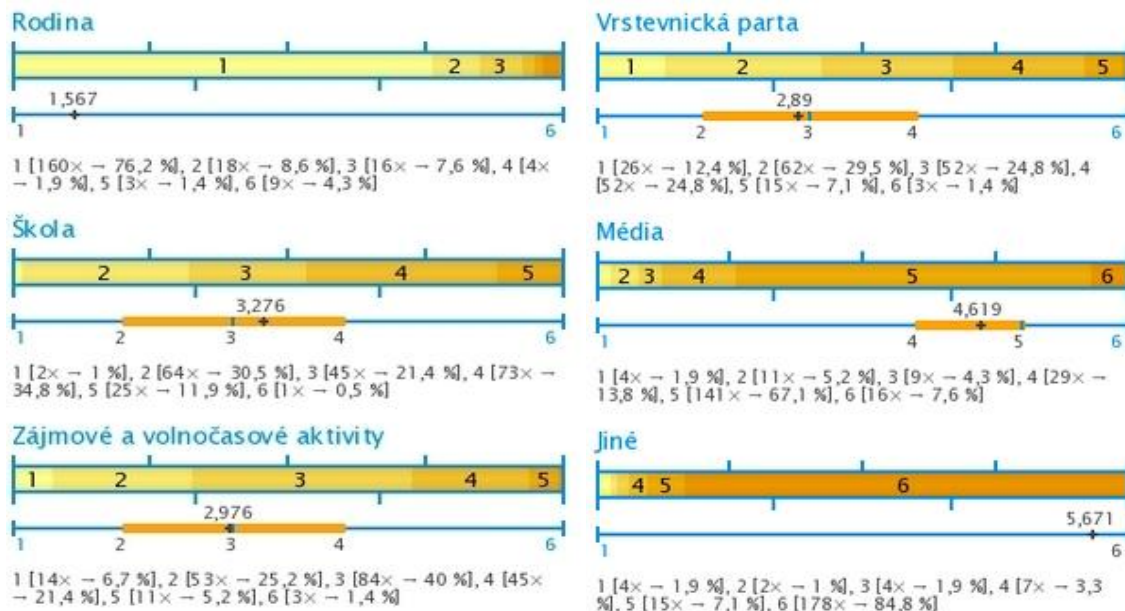

Ve dvanácté otázce byli respondenti dotazováni, co podle nich může nejvíce (v kladném slova smyslu) ovlivnit výchovu dítěte, jako prevence před páčáním kriminality. Respondenti měli odpovědi seřadit od nejvíce ovlivňujícího aspektu (v kladném slova smyslu) na výchovu dítěte, po nejméně působící aspekt. Z grafu č. 15 je patrné, že dle respondentů mladistvého, v sestupném pořadí nejvíce ovlivňuje (v kladném slova smyslu) jeho rodina, vrstevnická parta, v které se mladistvý pohybuje, zájmové a volnočasové aktivity, dále škola, média a jiné.

¹⁸⁵ Vlastní výpočty.

12. Co podle Vás může nejvíce (v kladném slova smyslu) ovlivnit výchovu dítěte, jako prevence před páchaním kriminality?

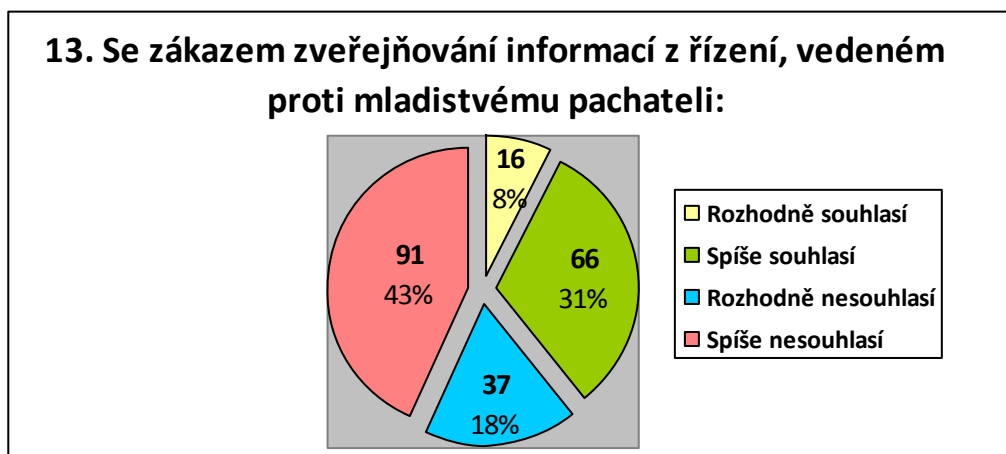
GRAF č. 15¹⁸⁶

Třináctá otázka se věnovala problematice zveřejňování informací z řízení, vedeném proti mladistvému pachatel. Se zákazem zveřejňování informací z řízení, vedeném proti mladistvému rozhodně souhlasí 16 respondentů (7,62%). Spíše se zákazem souhlasí 66 získaných respondentů (31,43%). Rozhodně se zákazem zveřejňování informací z řízení, vedeném proti mladistvému, nesouhlasí 37 respondentů (17,62%). Spíše s ním nesouhlasí 91 respondentů (43,33%), viz graf č. 16. Většina získaných respondentů by uvítala zveřejňování informací z řízení, vedeném proti mladistvému pachateli.

¹⁸⁶ LUKEŠOVÁ, T. *Kriminalita mladistvých a její příčiny (výsledky průzkumu)*, 2015. [online]. [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <<https://www.vyplnto.cz/databaze-dotazniku/kriminalita-mladistvych-a-pr/#00>>.

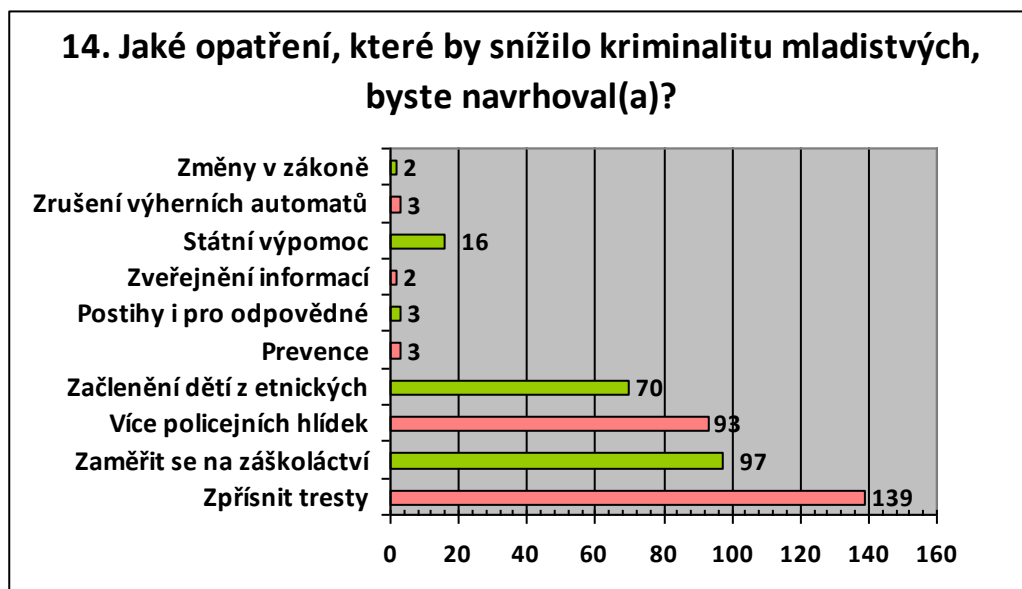
GRAF č. 16¹⁸⁷

V závěrečné čtrnácté otázce byli respondenti vyzváni k navržení opatření, které by snížilo kriminalitu mladistvých. Respondenti měli uvést 1 – 5 opatření. Nejvíce získaných respondentů, 139 navrhovalo zpřísnění trestů. Více se zaměřit na záškoláctví navrhlo 97 respondentů. Více policejních hlídek by uvítalo 93 respondentů. Začlenit děti z etnických menšin do společnosti chce 70 respondentů. Více se zaměřit na prevenci navrhli 3 respondenti. Přísné postihy i pro odpovědné osoby, které měly nad výchovou mladistvého dohlížet - rodiče, vychovatele, pěstouny, aby bylo motivováno i rodinné prostředí mladistvého 3 respondenti. Zveřejnění informací o pachateli a trvalý zápis v jeho trestním rejstříku navrhli 2 respondenti. Stát by měl rodičům pomáhat, a to např. že by měl rodičům zdarma nabízet kurzy výchovy, zajistit pro jejich děti finančně dostupné alternativy trávení volného času, stát by se měl také zaměřit na rodiče, jak vychovávají svého potomka – 16 respondentů. Zrušení všech výherních automatů a co nejvíce znemožnit přístup k drogám by uvítali 3 respondenti. Změny v zákoně by uvítali 2 respondenti, viz graf č. 17. Dále už se odpovědi respondentů rozcházely (zvýšení informovanosti o následcích delikventního chování, snížení hranice trestní odpovědnosti, zákaz počítačových her s násilím a cenzurovat pořadů pro děti, povinná školní docházka do osmnácti let, větší pravomoc policie, lepší vymahatelnost práva, povinná vojna, školní akce typu team building, i kluby pro náctileté.

¹⁸⁷ Vlastní výpočty.

GRAF č. 17¹⁸⁸

7.2 Řízený rozhovor

K zjištění příčin kriminality mladistvých byl poskytnut 12. 3. 2015 rozhovor pplk. Mgr. Zuzanou Pidrmanovou, koordinátorkou prevence a kpt. Bc. Petrou Literovou, která zajišťuje celostátní akce a projekty v oblasti prevence kriminality. Obě z Policejního prezidia. A por. Jakubem Vinčálkem, Dis., který pracuje na oddělení tisku a prevence, KŘP Středočeského kraje. Níže uvedené rozhovory jsou pouze výtahy a slouží výhradně k porovnání odpovědí. Celý rozhovor s respondenty se nachází v příloze č. 2.

1. Jak dlouho sloužíte u PČR a jak dlouho se zabýváte přímo prevencí kriminality mladistvých?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová

U policie jsem od roku 2002, ale ve služebním poměru od roku 2006 a v tu dobu jsem se i začala zabývat prevencí kriminality.

por. Jakub Vinčálek, Dis.

U policie sloužím 13 let. Prevencí kriminality se zabývám 6 nebo 7 let, teď nevím.

- Dotazovaná respondentka pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová, se zabývá kriminalitou delší dobu než respondent por. Jakub Vinčálek, Dis..

¹⁸⁸ Vlastní výpočty.

2. Jaký je Váš postoj k této práci?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová

Kladný, mám ji velmi ráda. Je jednou z věcí činností policie, buduje se řadu let a spolupracují na ní i další instituce. I přestože je preventistů v ČR opravdu málo, s touto činností se v dnešní době můžeme srovnávat i se sousedními státy.

por. Jakub Vinčálek, Dis.

Baví mě. Na druhou stranu je to práce jako každá jiná, není to smysl života.

- Oba dva respondenti jsou se svojí prací spokojeni.

3. Jaký je Váš pohled na kriminalitu mladistvých v České republice/Středočeském kraji a na to, že je stále více medializována?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová

Převládá majetková trestná činnost. Dříve se o problematice mladistvých nemluvilo tolik, jako dnes. Ale to je na druhou stranu dobře, lidé musí vědět co se děje.

por. Jakub Vinčálek, Dis.

Shoduje se to se statistikami, převládá majetková trestná činnost.

- Oba dva dotazovaní se shodli na tom, že ve Středočeském kraji i v celé České republice převládá majetková trestná činnost páchaná mladistvými.

4. Kdo spíše páchá trestnou činnost dívky nebo chlapci (proč si myslíte, že tomu tak je)?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová

Je to podle druhu kriminality. Ale je pravda, že více převládá mužské pohlaví. Chlapci se dopouštějí impulzivnějších věcí a dívky více promyšlených skutků a mají i horší následky.

por. Jakub Vinčálek, Dis.

My to nedělíme podle statistik. Samozřejmě mám na to svůj osobní názor, nicméně musím mluvit podle toho, co máme dané podklady. Pro nás jsou to prostě mladiství.

- Dotazovaná respondentka uvedla, že kriminalitu mladistvých páchají převážně chlapci. Dotazovaný respondent uvedl, že chlapce a dívky nerozdělují a pohlížejí na ně jako na mladistvé.

5. Jaké jsou podle Vás nejčastější příčiny delikventního chování u mladistvých?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová

Je to ovlivněno několika faktory a to zejména rodinou, prostředím ve kterém vyrůstají, sociální skupinou. A také záleží na osobnostních rysech a na povaze daného jedince.

por. Jakub Vinčálek, Dis

Dost záleží na výchově.

- Oba dva respondenti se shodli na tom, že hlavním faktorem, který nejvíce ovlivňuje delikventní chování mladistvého je rodina – výchova.

6. A co filmy a počítačové hry s násilnou tematikou?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová

Filmy a počítačové hry s násilnou tematikou mají opravdu velký vliv na mentalitu u mladistvých v jejich dalším vývoji, kdy této problematice mohou předcházet zejména rodiče.

- Dotazovaná respondentka uvedla, že filmy a počítačové hry s násilnou tematikou, mají velký vliv na mentalitu mladistvých v jejich dalším vývoji. Respondent na otázku neodpověděl.

7. Jakého druhu trestné činnosti se v ČR dopouští mladiství pachatelé nejčastěji?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová

Vycházejí z policejních statistik, kdy tyto statistiky nemusejí být adekvátní, jelikož mnoho trestných činů není hlášeno, nebo se jedná o přestupky.

Jakého druhu trestné činnosti se ve Středočeském kraji dopouští mladiství pachatelé nejčastěji?

por. Jakub Vinčálek, Dis.

Majetkové trestné činnosti. Především jsou to krádeže, poškozování cizí věci, neoprávněné užívání cizí věci.

- Oba dotazovaní respondenti se shodli v tom, že převládá majetková trestná činnost. Respondentka navíc uvedla, že statistiky nemusejí být adekvátní, z důvodu neoznámení nebo přestupku.

8. Jaký je současný stav a vývojová tendence kriminality mladistvých v ČR/Středočeském kraji?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová

Kriminalita mladistvých dle evidovaných trestných činů je sestupná.

por. Jakub Vinčálek, Dis.

Kriminalita mladistvých má klesající tendenci, nicméně si nedovolím říct, proč tomu tak je.

- Oba dva respondenti se shodli, že ve Středočeském kraji i v celé ČR má kriminality mladistvých sestupnou – klesající tendenci.

9. Je Vaše preventivní činnost na něco konkrétně zaměřena?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová

Všechny oblasti se snažíme pokrýt. Záleží na nastalém problému v dané lokalitě a určitém čase.

por. Jakub Vinčálek, Dis.

Zaměřujeme se na přednáškovou činnost. Snažíme se mladistvým dostat do povědomí, co je trestné a co naopak ne.

- Oba dva respondenti působí na všechny oblasti, ale ve Středočeském kraji se nejvíce zaměřují na přednáškovou činnost pro mladistvé.

10. Jaké jsou přímo Vámi, potažmo PČR prováděny konkrétní preventivní metody?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová

Naše práce je na 99 % zaměřena na zlepšení informovanosti, vybudování pocitu bezpečí. Byly prováděny například tematické procházky v okolí školských zařízení, domovů dětí a mládeže. Co může nastat za konkrétní situace, a jak se při dané situaci zachovat.

por. Jakub Vinčálek, Dis.

Příkladem toho může být projekt, který děláme ve spolupráci se Středočeským krajem, jmenuje se Bezpečně na internetu.

- Oba dva respondenti osobně pracují s mladistvými a z jejich strany jsou vytvářeny projekty na snížení kriminality.

11. Je možné říci, jak jsou použité metody prevence účinné?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová

Prevence je velmi těžko měřitelná. Můžeme pouze doufat, že ano. Tam, kde se to dá měřit, tam ty čísla mluví ve prospěch prevence kriminality, ale ne všude se to měřit dá.

por. Jakub Vinčálek, Dis.

My to neměříme, to ani není v našich možnostech to měřit.

- Oba dva dotazovaní respondenti se shodují na tom, že se prevence nedá změřit, nebo velmi těžko. Přičemž respondentka uvedla, že tam kde se to měřit dá, tak čísla mluví v prospěch prevence kriminality.

12. S kým v rámci prevence kriminality mladistvých spolupracujete, a jak tato spolupráce probíhá?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová:

Pracujeme se službou kriminální policie, působíme se školskými zařízeními, školami, s výchovnými zařízeními, s neziskovými organizacemi, s terénními pracovníky, a s nízkoprahovými kluby, také se snažíme působit na rodinné příslušníky.

por. Jakub Vinčálek, Dis.

Spolupracujeme se Středočeským krajským úřadem, Vzdělávacím institutem Středočeského kraje, a potom v rámci jednotlivých územních odborů, ti dále pracují se svými protějšky na městech či obcích, s městskými či obecními policiemi, s odborem sociální péče o dítě a s dalšími různými neziskovými organizacemi.

- Policejní prezídium PČR spolupracuje se vzdělávacími a výchovnými zařízeními, neziskovými organizacemi, terénními pracovníky a rodinnými příslušníky. KŘP Středočeského kraje dále k prevenci využívá i obecní policii a odbor sociální péče o dítě.

13. Je možné nějak zlepšit spolupráci s uvedenými subjekty provádějícími prevenci?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová

Vždy je co zlepšovat, záleží na vyčlenění finančních prostředků, personálním zabezpečení a na spolupráci s jednotlivými organizacemi. Máme vztahy vesměs velmi dobré.

por. Jakub Vinčálek, Dis.

No jistě, vždycky je co zlepšovat. A pracujeme na tom.

- Oba dva respondenti se opět shodují, že vždycky je co zlepšovat. Respondentka z Policejního prezidia hodnotí vztahy a spolupráci s jednotlivými organizacemi kladně.

14. Je podle Vás prevence kriminality mladistvých v ČR dostatečná?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová

V současné době je dostatečná, dá se srovnávat s úrovní ostatních států. Ale vždy je co zlepšovat, více finančních prostředků, více lidí.

por. Jakub Vinčálek, Dis.

Je to velice komplikované, protože u nich se musí zvolit hodně vhodná forma, aby to mladiství přijali. Souvisí to v podstatě s jejich biologickým věkem.

- Dotazovaná respondentka uvedla, že je prevence dostatečná, ale vždy je co zlepšovat. Dotazovaný respondent uvedl, že při prevenci mladistvých je vždy zapotřebí zvolit vhodnou formu prezentace.

15. Myslíte si, že nápravná zařízení zajistí, že mladistvý nebude v budoucnosti páchat trestnou činnost?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová

Ovlivňuje to více druhů faktorů. U mladistvých je to poslední krok, kdy ostatní způsoby nápravy selhaly. Jsou zařízení, kdy je to už trochu bez šance, ale i tam to procento je, kdy se mladistvý odtrhne a žije spořádaný život.

por. Jakub Vinčálek, Dis.

Myslím si, že ne.

- Dotazovaná respondentka je názoru, že existuje procentuelní možnost nápravy v nápravných zařízeních, ale u některých druhů nápravných zařízení je to téměř bez šance. Respondent si jednoznačně myslí, že šance na nápravu není.

16. Co si myslíte o snížení trestní odpovědnosti na 14 let?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová

Bylo by velmi dobré přijmout zkušenosti ze Slovenska, co jim to přineslo a co naopak a z toho usoudit, zda snížit trestní odpovědnost na 14 let nebo ji ponechat.

por. Jakub Vinčálek, Dis.

Osobně si myslím, že je to úplně jedno. Ovšem se rozhodně necítím jako odborník, který by měl k tomu dostatečný počet materiálů, abych to mohl posoudit.

- Respondentka, by o tomto kroku i uvažovala, jen by nejdříve požádala o poskytnutí zkušeností ze Slovenské republiky. Respondent se k tomuto nechtěl vyjádřit, jelikož to není v jeho kompetenci.

17. Souhlasíte se zákazem zveřejňování informací z řízení, vedeném proti mladistvému pachateli?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová

Souhlasím, jelikož mladiství často páchají tyto skutky z nedbalosti a z neznalosti zákona, většinou se z tohoto skutku v budoucnu ponaučí. Mohlo by je to v jejich dalším životě poškodit.

por. Jakub Vinčálek, Dis.

Samozřejmě nezveřejňovat, protože to může dané řízení i poškodit. Vždycky se musí ctít presumpce nevinny.

- Oba dva respondenti souhlasí se zákazem zveřejňování informací z řízení, vedeném proti mladistvému pachateli. Dotazovaný respondent zdůraznil, že se vždy musí ctít presumpce nevinny.

18. Jaké opatření, které by snížilo kriminalitu mladistvých, byste navrhovala?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová

Opatření je celá řada, nejdůležitější z nich je výchova rodiny.

por. Jakub Vinčálek, Dis.

Aby se rodiče věnovali svým dětem, protože to je alfa omega všeho.

- Oba dva respondenti dle svých slov se shodli na tom, že nejdůležitějším opatřením je výchova rodiny.

19. Čím si vysvětlujete klesání kriminality mladistvých v rámci ČR v posledních 4 letech?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová

Jde o souhrn mnoha faktorů, vývoj společnosti a dobrá práce všech zapojených subjektů.

por. Jakub Vinčálek, Dis.

Mohl bych alibisticky říci, že je to dobrou prací policie (smích), ale na tohle vám neodpovím, to se omlouvám.

- Oba dva dotazovaní respondenti uvedli, že to není jen činností policie, ale i působením ostatních složek.

8 MOŽNÁ OPATŘENÍ K PŘEDCHÁZENÍ KRIMINALITY MLADISTVÝCH

Z dotazníkového šetření jsme se dozvěděli, že respondenti spatřují problém kriminality mladistvých v nefunkčním rodinném prostředí, začlenění do špatné vrstevnické party, nevhodném trávení volného času, alkoholu a jiných omamných a psychotropních látkách, záškoláctví, nedostatku peněz, také v médiích, filmech a hrách s násilnou tematikou a v etnickém původu, proto je těmto problémům dobré věnovat zvýšenou pozornost. Respondenti by zpřísnili tresty ukládané mladistvým, uvítali více policejních hlídek, ve větší míře by začlenili děti z etnických menšin do společnosti. Přáli by si větší finanční podporu od státu a to zejména ve formě dotování volnočasových aktivit a kroužků pro jejich děti.

8.1 Prevence kriminality mladistvých

Stát by se měl podílet na financování povinného sportovního, výtvarného, dramatického, hudebního kroužku, vědeckého, jazykového, infromatického, který by po vybrání byl povinný dvakrát týdně po povinné školní docházce. S větším důrazem na děti žijících ve městě, kde nemají takovou možnost trávit volný čas po škole v přírodě. Je důležité, aby rodiče na své dítě dohlíželi. Kontrolovali, jaké stránky jsou jejich potomkem sledovány na internetu. Především zamezit sledování internetových stránek s erotickým a násilným motivem. Měli by mladistvému vybírat aktivitu, směřovat ho a určovat mu, co v televizi bude, a co naopak nebude sledovat. Rozhodně by měli předcházet tomu, aby děti sledovali kriminální seriály.

Rodiče by se měli zajímat o to, jak a s kým dítě tráví volný čas. Rodiče by měli se svým dítětem trávit dostatečné množství volného času. Vytvořit si společný rodinný koníček v jakémkoli odvětví, kterému se budou společně věnovat. Dále by své dítě měli vést k řádnému a spořádanému způsobu života. Poskytnout dítěti finanční obnos v rámci možností rodiny, aby se naučilo řádně hospodařit s penězi a nedocházelo tak ze strany dítěte k trestné činnosti za účelem získání finančního obnosu. Na to se váže také nedostatečné poskytování brigádních míst pro mladistvé. Stát by měl nabídnout státním podnikům, organizacím a soukromým firmám možnost příspěvku na poskytnutí brigád mladistvým.

Stát by měl klást důraz na vyšší informovanost mladistvých o následcích užívání a nakládání s omamnými a psychotropními látkami, o potrestání, právním podvědomí a to zejména o majetkové trestné činnosti, která je jak v celé ČR, tak i ve Středočeském kraji nejčastěji mladistvými páchána. Stát by měl rodiče trestat za zanedbání výchovy dítěte. Mělo by docházet k motivaci mladistvých k dosažení jejich nejvyššího možného vzdělání. Stát by měl, v rámci studia na školních zařízeních, studentům poskytnout dostatečně dlouhou odbornou praxi, která by ulehčila mladistvým vstup do následného pracovního procesu.

8.2 Snížení výskytu záškoláctví

Větší dohled rodičů nad docházkou mladistvých do školních zařízení. Rodiče by měli projevovat větší zájem o každodenní průběh školního dne mladistvých, řešit jejich aktuální problémy v sociálním zařazení mezi spolužáky, prospěchu ve studiu i řešení osobního trápení. Rodiče by měli dohlížet i na připravenost dítěte a plnění úkolů zadané školním zařízením. Rodiče by se před umístěním dítěte na konkrétní školu měli informovat o pověsti školy, jejích pracovníků a celkovém hodnocení. Měli by být zhodnocovány vlastnosti jejich dětí, zda jsou jejich možnosti v souladu se zvolenou školou, dále před zvolením školy by rodiče měli s dítětem navštívit pedagogicko-psychologickou poradnu ohledně zvolení nejlepšího školního zařízení. S dítětem doma pohovořit, zda by se mu studium na dané škole líbilo a zda by se po vystudování v tomto oboru chtěl dále angažovat a rozvíjet. Další možností je rozšíření povinné školní docházky do 18 let, kdy by jejich povinnost byla kontrolována státem ve spolupráci s rodiči dětí. Ze strany rodičů, by mělo docházet k řádnému příkladu plnění zadaných povinností a jít dítěti příkladem. Tímto tématem se blíže zabývá ve své knize MARTÍNEK, viz níže.

Jednou z možností, jak snížit výskyt tohoto sociálně patologického jevu, je především vstřícná a otevřená komunikace mezi studenty a učiteli. Současná školní zařízení žijí v obrovském spěchu. Učitelé bývají velice často zahlcováni nepřeborným množstvím jiných povinností, a proto jim nezbývá dostatek času pro komunikaci se svými studenty. Velmi často se stává, že učitelé ve spěchu snadno přehlédnou v chování dětí projevy, které by jim uniknout, v žádném případě, neměly.¹⁸⁹

¹⁸⁹ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 152 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2310-5. str. 101

Nejen z tohoto důvodu by na každé škole mělo, a to bez výjimky, existovat výchovné poradenství. Musíme se také zaměřit na to, abychom měli na každé škole výchovného poradce, ve kterém studenti naleznou důvěru a nebudou se obávat se mu s čímkoliv svěřit. Potom by výchovné poradenství mohlo ztrácet svůj smysl. Výchovný poradce musí zvládat nejen komunikaci se samostatným dítětem, ale i s jeho rodiči. Musí jim správně vysvětlit, v čem spočívá problém s jejich ratolestí, jaké existují možnosti vyřešení vzniklého problému.¹⁹⁰

Také bychom neměli opomenout, aby na žádné škole nechyběl metodik prevence, který má za úkol pomáhat, ve většině případů, již bezmocným rodičům, kteří nevědí, jak si se svou ratolestí poradit. Není správné, jak tomu bývá na našich školách, že je funkce výchovného poradce a metodika prevence spojena v jednu a zastává ji jeden a ten samý pedagog. A co je spatřováno za hlavní výhodu toho, když tyto dvě funkce nevykonává jeden člověk? Nastane-li nějaký problém se studentem, mohou si o něm tyto dva pedagogové promluvit a prodiskutovat řešení. Není ten jeden nucen si za všech okolností poradit sám, jako tomu je v případě, když obě pozice zastává pouze jeden a ten samý pracovník.¹⁹¹

A co je úplně nejsnadnější prevencí záškoláctví? Především si včas všimnout prvotních náznaků záškoláctví, jako jsou například první neomluvené hodiny. Již o tomto prvním prohřešku by pedagogové měli vyrozumět rodiče, a tím přenést zodpovědnost za jejich dítě i na ně. Pedagogové by si měli dát také větší pozor u problémových ročníků, které si mnohdy své absence omlouvají uměle. Škola by měla mít v rámci svých možností různé vyžití a aktivity pro své studenty, aby se do školy především těšili.¹⁹²

¹⁹⁰ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 152 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2310-5. str. 101

¹⁹¹ MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 152 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2310-5. str. 101-102

¹⁹² MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 152 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2310-5. str. 102

Závěr

Hlavním cílem a smyslem bakalářské práce bylo nalézt příčiny kriminality mladistvých a následně navrhnout odpovídající opatření k jejich omezení. Hlavního cíle bylo úspěšně dosaženo pomocí studia, analýzy a následného zpracování mnoha literárních, elektronických a legislativních zdrojů z oblasti kriminality, kriminologie, práva, psychiatrie a psychologie. K úspěšnému dosažení hlavního cíle dopomohly i řízené rozhovory s pplk. Mgr. Zuzanou Pidrmanovou, kpt. Bc. Petrou Literovou a por. Jakubem Vinčálkem, Dis.. A v neposlední řadě i dotazníkové šetření, kterého se začátkem března roku 2015 zúčastnilo 210 respondentů, skládající se ze 135 osob ženského pohlaví a 75 osob mužského pohlaví. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že by široká veřejnost měla být více informována o problematice mladistvých osob a to zejména seriózními zdroji, jako je PČR. Díky malé informovanosti, dále také zkresleností informací a někdy až nesmyslnému vyzdvihování kriminality mladistvých, které jsou poskytovány občanům ČR zejména neseřízními zdroji, se široká veřejnost neopodstatněně obává zvyšování kriminality mladistvých, a také stále více agresivnějšího druhu kriminality. Přičemž opak je pravdou – kriminalita mladistvých klesá, zároveň i vraždy a násilné TČ. Podařilo se vytvořit uspořádaný, a i pro širokou veřejnost srozumitelný, souhrn poznatků o problematice mladistvých osob. V bakalářské práci byly, z vlastního uvážení a za pomoci řízených rozhovorů, navrženy odpovídající opatření. Tato bakalářská práce může pomáhat policii v prevenci kriminality u mladistvých osob a u široké veřejnosti k bližšímu pochopení problematiky.

Vedlejším cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak vysoká je kriminalita mladistvých v České republice a ve Středočeském kraji. V případě zjištění rozdílů, v rozsahu této kriminality, se následně pokusit nalézt příčiny rozdílu. Vedlejšího cíle bakalářské práce bylo úspěšně docíleno prostřednictvím studia, analýzy a následného zpracování policejních statistik. Tímto bylo proniknuto hlouběji do problematiky kriminality mladistvých. Všeobecně lze konstatovat, že kriminalita mladistvých ve Středočeském kraji kopíruje kriminalitu mladistvých České republiky. Bylo zjištěno, že v celé ČR je trestná činnost po přepočtu na index kriminality ve většině případů jen nepatrně vyšší, než je tomu ve Středočeském kraji. A to kromě roku 2013, kdy byla

kriminalita mladistvých ve Středočeském kraji vyšší než v ČR u vraždy celkem a roku 2014, kdy byla ve Středočeském kraji vyšší trestná činnost – zbývající kriminalita celkem. Tyto rozdíly byly, ve větší míře, jen nepatrné, proto jim není potřeba věnovat zvýšenou pozornost.

V prvních čtyřech kapitolách bakalářské práce byly shromážděny teoretické poznatky, na základě studia, analýzy a následném zpracování odborné literatury, zákonů a elektronických zdrojů. Získání těchto teoretických poznatků bylo důležité zejména k charakteristice jednotlivých pojmů kriminality mladistvých, které se bakalářská práce věnuje v první kapitole. Současně k poodhalení historických událostí (viz. 2. kapitola), které hrají neméně významnou roli v této problematice. Ve třetí kapitole shromážděné poznatky napomohly k přiblížení trestně-právních aspektů kriminality mladistvých. Ve čtvrté kapitole k bližšímu průzkumu příčin kriminality mladistvých, zároveň fenomenologii delikventního chování mladistvých.

Ve výzkumné části bylo využito zejména řízených rozhovorů s těmi nejpopovolanějšími v této oblasti, kteří se problematice mladistvých věnují celou řadu let, a proto s ní mají i patřičné zkušenosti. Zároveň bylo aplikováno dotazníkové šetření, kterým byla oslovena široká veřejnost. V neposlední řadě byla využita analýza získaných informací a následné zpracování policejních statistik. V páté kapitole se bakalářská práce věnovala kriminalitě mladistvých v České republice a ve Středočeském kraji, kde tato kriminalita byla porovnána a následně vyhodnocena. V šesté kapitole bylo využito dotazníkového šetření a řízených rozhovorů, jak již bylo zmíněno výše. V závěrečné sedmé kapitole byly na základě zjištěných příčin, navrženy odpovídající opatření k omezení kriminality páchané mladistvými.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. FIRSTOVÁ, Jana. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. 215 s. ISBN 978-80-7380-521-0.
2. GILLERNOVÁ, Ilona a kol. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 280 s. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 80-246-1293-3.
3. HULMÁKOVÁ, Jana. *Trestání delikventní mládeže*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2013. xvi, 235 s. Právní instituty. ISBN 978-80-7400-450-6
4. JÜTTNER, Alfred. *O kriminologii a kriminalitě*. Vyd. 1. Praha: Orbis, 1968. 214 s. Populární právní knižnice.
5. KRAUS, Blahoslav a kol. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. 325 s. ISBN 978-80-7435-080-1.
6. KUČTA, Josef a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 2005. xxiv, 544 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-813-4.
7. MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. 152 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2310-5.
8. MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. 335 s. ISBN 80-7178-226-2.
9. MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. 340 s. ISBN 80-7178-771-X.
10. NOVOTNÝ, Oto a kol. *Kriminologie*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004. 451 s. ISBN 80-7357-026-2.
11. PAVLOVSKÝ, Pavel a kol. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2012. 232 s. Psyché. ISBN 978-80-247-4332-5.
12. SEMRÁD, Jiří, ed. *Mládež a sociálně negativní jevy: sborník referátů ze semináře*. Vyd. 1. In: ZOUBKOVÁ, Ivana. *K problematice kriminality na dětech a mládeži*. Praha: Policejní akademie České republiky, 1996. s. 71-80. ISBN 80-85981-22-X.
13. SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Právní postavení mladistvých*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 250 s. ISBN 80-86432-82-3.
14. SOBOTKOVÁ, Veronika a kol. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2014. 147 s. Psyché. ISBN 978-80-247-4042-3.
15. SOVÁK, Miloš a kol. *Defektologický slovník*. 3., upr. vyd. Jinočany: H & H, 2000. 418 s. ISBN 80-86022-76-5.
16. SVATOŠ, Roman. *Kriminalita a možnosti jejího poznání a ovlivňování*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2013. 170 s. Studia. ISBN 978-80-87472-64-4.
17. SVATOŠ, Roman. *Kriminologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. 290 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-389-6.

18. SVATOŠ, Roman. *Kriminologie ve světle nového trestního zákoníku*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2010. 174 s. Vysokoškolská učebnice. ISBN 978-80-86708-21-8.
19. SVATOŠ, Roman. Vybrané trestné činy mládeže v České republice. In: KURUC. P. (ed.): *Trestnoprávní a kriminologické aspekty kriminality mládeže*. 1. vyd. 2013. 472 s. Žilina: EUROKÓDEX, 2013. 472-480 s. ISBN 978-80-8155-025-6
20. VLASTNÍK, Jiří. *Televizní násilí a zákon: vliv televizního násilí na kriminalitu dětí a mládeže a jeho zákonná úprava*. V Olomouci: Votobia, 2005. 248 s. ISBN 80-7220-245-6.
21. VRÁBLOVÁ, Miroslava. *Kriminologické a trestnoprávní aspekty trestnej činnosti mládeže*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. 188 s. Autorské publikácie. ISBN 978-80-7380-371-1.
22. ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2002. 231 s. ISBN 80-86473-08-2.

Elektronické zdroje

1. MAREŠOVÁ, Alena. Latentní, černá, temná a šedá kriminalita. *IKSP*. [online]. [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/20141106AM.pdf>>.
2. ČESKO. MINISTERSTVO VNITRA. MV : Příloha - vnitřní bezpečnost.pdf. [online]. MV, © 2008 [cit. 2015 - 03- 16]. Dostupné z: <www.mvcr.cz/soubor/priloha-vnitri-bezpecnost-pdf.aspx>.
3. LUKEŠOVÁ, Tereza. – *Kriminalita mladistvých a její příčiny (výsledky průzkumu)*, 2015. Dostupné [online]. [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <<https://www.vyplnto.cz/databaze-dotazniku/kriminalita-mladistvych-a-pr/#00>>.
4. POLICIE ČR. *KRIMINALITA*. © 2015 Policie ČR: všechna práva vyhrazena. [online]. [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2014.aspx>>.
5. POLICIE ČR. *KRIMINALITA*. © 2015 Policie ČR: všechna práva vyhrazena. [online]. [cit. 2015-03-16]. Dostupné z: <<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>>.

Legislativní dokumenty

1. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2009. 1301 s. Glosátor. ISBN 978-80-87576-29-8

2. Předpis č. 89/2012 Sb. Zákon občanský zákoník. *Zákony pro lidi*. [online]. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>>.
3. Předpis č. 359/1999 Sb. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: *Zákony pro lidi*. [online]. [cit. 2015-02-02]. Dostupné z: <<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359#cast2>>.

Seznam zkratek

č. – číslo

KŘP – Krajské ředitelství policie

LMD – lehká mozková dysfunkce

odst. – odstavec

OSPOD – Odbor sociální péče o dítě

Sb. – sbírky

TČ – trestný čin

tis. – tisíc

TZ – trestní zákoník

z. – zákon

ZSM – zák. č. 218/2003 Sb. – Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Seznam grafů

- GRAF č. 1: Vývoj trestné činnosti v České republice
- GRAF č. 2: Vývoj trestné činnosti ve Středočeském kraji
- GRAF č. 3: Index celkové kriminality mladistvých v ČR a ve Středočeském kraji
- GRAF č. 4: Jakého jste pohlaví?
- GRAF č. 5: Kolik Vám je let?
- GRAF č. 6: Odkud pocházíte?
- GRAF č. 7: Spáchali jste vy sami jako mladiství (15 až 18 roků věku) TČ?
- GRAF č. 8: Pokud ano, z jakého důvodu? (pokud ne, neodpovídáte)
- GRAF č. 9: Jaké jsou podle Vás největší příčiny kriminality mladistvých?
- GRAF č. 10: Jakých druhů trestné činnosti se podle Vás mladiství nejčastěji dopouští?
- GRAF č. 11: Jaký si myslíte, že je vývoj počtu provinění spáchaných mladistvými?
- GRAF č. 12: Jsou tresty podle Vás ukládané mladistvým dostatečné?
- GRAF č. 13: Myslíte si, že nápravná zařízení zajistí, že mladistvý nebude v budoucnosti páchat trestnou činnost?
- GRAF č. 14: Jaká je podle Vás prevence kriminality mladistvých v ČR?
- GRAF č. 15: Co podle Vás může nejvíce (v kladném slova smyslu) ovlivnit výchovu dítěte, jako prevence před pácháním kriminality?
- GRAF č. 16: Se zákazem zveřejňování informací z řízení, vedeném proti mladistvému pachateli:
- GRAF č. 17: Jaké opatření, které by snížilo kriminalitu mladistvých, byste navrhoval(a)?

Seznam tabulek

- TABULKA č. 1: Index kriminality
- TABULKA č. 2: Index kriminality
- TABULKA č. 3: Počet spáchaných skutků

Seznam příloh

PŘÍLOHA č. 1: Latentní kriminalita

PŘÍLOHA č. 2: Řízený rozhovor s pplk. Mgr. Zuzanou Pidrmanovou, koordinátorkou prevence a kpt. Bc. Petrou Literovou, která zajišťuje celostátní akce a projekty v oblasti prevence kriminality

PŘÍLOHA č. 3: Řízený rozhovor s por. Jakubem Vinčálkem, Dis., který pracuje na oddělení tisku a prevence, KŘP Středočeského kraje

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA č. 1 – Latentní kriminalita¹⁹³

Latentní kriminalita (skrytá), jako synonymum je užíváno označení černá nebo temná část kriminality. Nejčastěji označuje část kriminálních skutků, které tvoří rozdíl mezi počtem všech spáchaných v určitém čase a na určitém území trestných činů a počtem tzv. evidovaných (orgány činnými v trestním řízení) trestných činů.

Šedá kriminalita – takto jsou označovány trestné činy, kde byl pachatel trestně stíhán, ale nebyl odsouzen nebo někdy též neobjasněné trestné činy (tj. evidované policií, kde není znám pachatel).

Umělá latence – jde o kriminální skutky, o kterých oficiální instituce nebo osoby vědí, ale dále je neoznamují (např. bankovní podvody spáchané zaměstnanci, násilí a majetková kriminalita páchaná v rodině, oběti pohlavního zneužívání a znásilnění apod.).

PŘÍLOHA č. 2 – Řízený rozhovor s pplk. Mgr. Zuzanou Pidrmanovou, koordinátorkou prevence a kpt. Bc. Petrou Literovou, která zajišťuje celostátní akce a projekty v oblasti prevence kriminality

1. Jak dlouho sloužíte u PČR a jak dlouho se zabýváte přímo prevencí kriminality mladistvých?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: U policie jsem od roku 2002, ale ve služebním poměru od roku 2006 a v tu dobu jsem i začala dělat prevenci kriminality.

2. Jaký je Váš postoj k této práci?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Postoj k mé práci je velmi kladný. Mám tuto oblast velmi ráda. Myslím si, že jde o prospěšnou věc. Prevence kriminality je vedle represe jedna z věcí, která je jasnou činností policie. Samozřejmě policie není jediná, která se prevencí zabývá. Je tady spousta institucí, ministerstev, neziskových organizací. Jde o věc, která se buduje řadu let. Myslím si, že v dnešní době jsme již na úrovni našich sousedních států, že jsme docela dobře dohnali situaci, kdy ještě před několika lety byli daleko více vpřed, než jsme byli my. Ale myslím si, že dnes už je to na srovnatelné úrovni. Samozřejmě u nás je vždy otázka personální. Nemáme tolik lidí, kolik bychom potřebovali, preventistů je opravdu málo. Máme na územních odborech jednoho člověka, který se věnuje prevenci, a to ještě ne zcela a to je opravdu málo. Nicméně jde

¹⁹³ MAREŠOVÁ, Alena. Latentní, černá, temná a šedá kriminalita. *IKSP*. [online].[cit. 2015-03-16]. Dostupné <z:<http://www.ok.cz/iksp/docs/20141106AM.pdf>>.

to dopředu a policie to vnímá jako jednu ze svých priorit. A myslím si, že se nám to daří docela úspěšně budovat.

3. Jaký je Váš pohled na kriminalitu mladistvých v České republice a na to, že je stále více medializována?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Samozřejmě je třeba brát v potaz to, že se dřív o problematice mladistvých nemluvalo tolik, jako se o ní mluví dnes. Je medializovaná, samozřejmě, ale to je dobře. Lidé musí vědět co se děje.

kpt. Bc. Petra Literová: Určitě se o ní teď více mluví, ale to je potřeba. Aby si rodiče uvědomovali, že nemají doma svatoušky, a že opravdu i to jejich dítě je schopné toho, co se děje venku, protože ty rodiče si to opravdu nepřipouští. Proto je nutné, aby se to stále medializovalo, aby si rodiči uvědomili, co jejich děti vůbec dělají.

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Vývoj té kriminality samozřejmě závisí na tom, jakým způsobem se vyvíjí společnost, jaké jsou trendy v dané společnosti. Je jasné, že kde byla kriminalita před dvaceti lety, kde nebyly moderní technologie, nebyly takové komunikační nástroje, nebyl internet, nebyly chytré telefony, byla úplně na jiné úrovni, než je tomu dnes. To jsou všechno prostředky, které mladistvým dopomáhají páchat protiprávní jednání. Oni si možná v tu chvíli ani neuvědomují, že se dopouští protiprávního jednání, ale to, že si někoho nahrají, vyfotí, natočí a následně to zveřejní na internetu, na sociálních sítích, a poté s tím někoho vydírají. Jde o jiný způsob šikany, než se tady odehrávala před dvaceti lety, ale všechny tyto prostředky tomu nějakým způsobem nahrávají. Samozřejmě i dostupnost drog v tom hraje obrovskou roli, skupina lidí, ve které se daný jedinec pohybuje, město, lokalita, společnost která v daném městě je, jaké tam jsou zaryté místní zvyky, takový ten kolorit, který v daném městě je. Tohle všechno jsou věci, které kriminalitu mladistvých ohromným způsobem ovlivňují.

kpt. Bc. Petra Literová: My se to z hlediska prevence snažíme řešit hlavně lokálně. Samozřejmě se prevence řeší v každém kraji a v každé lokalitě úplně jinak. Musíme se přizpůsobovat. Vymýšlet stále nové a nové věci, tak abychom to měli nějakým způsobem pod palcem. Je to hlavně o informovanosti. Právě to je ta prevence. Přesně jak říká kolegyně, oni si především ani neuvědomují, že tím co dělají, něco páchají. Vždyť je to legrace, vždyť je to jenom přes internet. To vůbec ne. Aby si opravdu uvědomovali, že tím někomu ubližují, že opravdu něco páchají. A právě tam se to začíná stupňovat, oni začnou od internetu, od té zveřejněné fotky, a pak to končí znásilněním.

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Největší problém tam hraje sociální vyloučení, když děti nejsou začleněny do kolektivu nebo žijí v lokalitách, které jsou sociálně vyloučené.

kpt. Bc. Petra Literová: Tam je právě ten největší problém. Tam to zlomit, vůbec to jejich myšlení, tu jejich mentalitu. Je to opravdu velmi náročné. V některé komunitě už se rodí s tím, že jim je od malička vtlačováno do hlavy, že kradeš to je v pořádku, že ubližuješ, to je také v pořádku. Ale v pořádku to není, a my jim to musíme vysvětlit. A také drogy, to je potom problém. Pak když mezi ně přijdeme do těchto vyloučených lokalit, tak nám řeknou, hele brácha sedí, bratranec bere drogy, sestra bere drogy. Jak to dítě se má potom chovat. I když si myslím, že je lze napravit, ale hodně těžko. Změnit to jejich myšlení, to by ta práce s nimi musela být hodně intenzivní. Samozřejmě v tom nám pomáhají nízkoprahové kluby, což tady v Praze a jiných velkých městech funguje velmi dobře, ale mimo Prahu nebo ostatní velká města to funguje velmi špatně. Oni si ty mladiství sdružují, a pak se schází v klubovnách a denně do nich vtlačují morální zásady. Policie tohle sama nezvládne.

4. Kdo spíše páchá trestnou činnost dívky nebo chlapci (proč si myslíte, že tomu tak je)?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Je to podle druhu samozřejmě, ale je pravda, že tam je převaha více toho mužského pohlaví. Chlapci se dopouštějí impulzivnějších věcí a dívky těch více promyšlených.

kpt. Bc. Petra Literová: Většinou má kriminalita páchaná dívkami i horší následky. Pak jsou z toho sebevraždy a podobně, když mluvíme o šikaně.

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Dívky to mají v tomhle ohledu daleko více propracované a jsou i více zlé. Je to takový evoluční trend. Co se týče internetové kriminality, bývají dívky zákeřnější, přesně vědí, kde popíchnout, kde zaútočit, aby to ranilo. Umějí to ty holky lépe no. Ale je to samozřejmě o přístupu a myšlení.

kpt. Bc. Petra Literová: Zase záleží na tom, z jaké lokality pochází a hlavně v jaké rodině žijí. Pak je to prostě v nich, a je jedno, jestli pochází z romské rodiny, nebo z bohaté rodiny, kde jsou rodiče akademici. V závěru dokážou spáchat stejnou hrůzu.

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Je pravda, že výchova v rodině je alfa omega všeho, rodiče si myslí, že jsou tady školské zařízení a instituce, které zvládnou péči a výchovu za ně. Takže základ je vždycky v rodině. Na druhou stranu se u těch méně přizpůsobivých občanů opravdu mluví o tom, že jakákoliv socializace a převýchova je prakticky vzhledem k nějaké osmdesátiprocentní genetické zatíženosti velmi málo možná nebo nepravděpodobná. Když vytrhnete Roma z jeho prostředí, tak není schopen v takové té normální komunitě žít. Samozřejmě na druhou stranu existují spořádané romské rodiny.

kpt. Bc. Petra Literová: Takovéto rodiny to mají potom ale opravdu těžké. Vzhledem k naší celkové společnosti a pohledu na ně. Osobně znám romské rodiny, které žijí opravdu slušně, mají práci, snaží se děti vychovat ke spořádanému životu, ale tyto rodiny to mají hrozně těžké. My chceme, aby se Romové chovali tak a tak, ale ta společnost jim to stěžuje, nedává jim šanci. Samozřejmě že to je těžké rozlišit.

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Na druhou stranu ta majoritní společnost je naštvaná na postavení té minoritní společnosti, která prostě páchá trestnou činnost, a která v mnoha případech zneužívá sociální systém v České republice. A nelze se poté divit ani jedné skupině, že má obranný postoj vůči té druhé skupině. Je to opravdu složité.

kpt. Bc. Petra Literová: Také to je o našem sociálním systému, našem postoji, myšlení, historii a dalších vlivech. Naším úkolem je s tím bojovat. A především u mladistvých se snažíme nerozlišovat. To je vlastně náš základní úkol v prevenci, nerozlišovat. Neříct si, ano, tamta škola je plná Romů, tam ani nebudeme chodit, nebo o tyhle skupiny se nebudeme zajímat, protože to nemá smysl. To nesmíme.

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Naopak my si tyhle zatížené školy vytypováváme a jsou i víc středem našeho zájmu. Cítíme potřebu, že v té primární prevenci je důležité to, aby se děti setkaly s policejním prvkem už od útlého věku. Samozřejmě je potřeba změnit způsoby, historické nastavení toho, aby se lidé policajtů nebáli, aby věděli, že se na policii mohou obrátit o pomoc, aby věděli, že tady mají i nějaká práva. Že i to malé dítě, když se bude cítit ohrožené, může zavolat na tísňovou linku a říct, je mi sice osm, ale cítím tohle, tohle, tohle. Nebo vidím, že se děje, tohle, tohle, tohle. Aby se opravdu nastavila ta komunikace a odboural se ten strach, který tady z těch předchozích let opravdu hodně přetrvává. I když chceme působit na všechny děti, tak jsou pro nás prioritou děti, které jsou již na sekundární úrovni, protože se z nich rekrutují ti případní pachatelé.

5. Jaké jsou podle Vás nejčastější příčiny delikventního chování u mladistvých?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Je to prostředí, ze kterého vyšli.

kpt. Bc. Petra Literová: Tam je to opravdu velký rozdíl. U těch sociálně slabších skupin je to v tom, že mají přesně naučené chování. Půjdu krást, protože to u mě doma dělají všichni, a dělám to proto, že tím získám peníze. U zase jiné skupiny to může být z důvodu, aby si toho dotyčného ostatní všimli. Já chci být středem pozornosti, protože na mě všichni úplně kašlou. Tak já budu dělat problémy, upozorňovat na sebe. Nebo chci být zajímavá ve škole, tak budu ubližovat jiným. Prostě tím to všechno začíná. Příčiny delikventního chování jsou samozřejmě vždy úplně jiné.

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Samozřejmě tam záleží i na osobnostních rysech a na povaze daného jedince. Někdo, kdo bude mít vrozenou agresivitu, tak bude k takovýmto řešením sklouzávat mnohem snáz, než takový ten hodný beránek. Těch faktorů je tam opravdu hodně. Jak osobnostní rysy, prostředí, výchova, podmínky. Pokud budu žít v prostředí, kde bude gang, který bude sprejovat, který bude okrádat lidi, a pokud budu mít nastavené takovéto dispozice, tak se asi i s velkou pravděpodobností stanu součástí tohoto gangu.

kpt. Bc. Petra Literová: Děti se k nim sklouznou velmi snadno, najednou jsou v tom a už se z toho nedá couvnout. Například když polovina třídy kouří trávu a dotyčný chce zapadnout, začne taky. Pak jsou skupiny, které kradou, protože už v patnácti berou drogy a potřebují si na ně nějak vydělat. To už je potom trochu praktický důvod.

6. A co filmy a počítačové hry s násilnou tematikou?

kpt. Bc. Petra Literová: Myslím si, že to má velký vliv. A i si myslím, že to bude postupovat. A bojím se, že to bude ještě horší. Je to přesně postupem té techniky a toho, co se kolem nás děje. Když si to tak vezmete, tak my když jsme byli děti, tak za nás nebyla v televizi pětkrát denně kriminálka. Dříve jsme se dívali na Večerníček, na pohádky. V televizi běžely české seriály. Já osobně jsem viděla mrtvolu v televizi možná tak jednou za dva měsíce, kdy jsem rodiče šmírovala, jestli se dívají na kriminálku. Ale teď je to zcela běžné. Těm dětem to už přijde naprosto normální, kriminálky běží jak večer, celé odpoledne, tak dokonce i ráno. Dítě je doma nemocné, ráno vstane, pustí si televizi a tam běží kriminálka. Děti si neumějí srovnat, že to tak není, že to je něco nenormálního. Že se denně nevraždí, a že v Las Vegas už není polovina mrtvých.

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Zase je tady důležitý vliv rodičů, aby dítě sledovali, aby mu vybírali aktivitu, aby ho směřovali, určovali mu, co v televizi bude, a co naopak nebude sledovat. Dobře, když už si rodina chce pustit takovýhle nějaký film, nebo i zprávy, ve kterých dítě vidí, jak se neustále střelí, jak se vraždí a znásilňuje, tak by o tom s tím dítětem měli minimálně mluvit. Je to jenom film, takhle to v normálním životě nefunguje. Potom je velký průšvih u těch dětí, které nejsou kontrolovány, protože jim to začíná přicházet jako úplně normální, běžná věc.

kpt. Bc. Petra Literová: A teď jsme bohužel v době, kdy většinou oba rodiče pracují a nemají na své děti čas, a ani ho mít nechtějí. Tak jim zapnou televizi. Ono je to nejjednodušší řešení, ale už potom nemají čas na to, aby to svým dětem vysvětlili, co se v té televizi vlastně děje. Děti jsou nejdříve vyděšené, ale pak to začnou chápat jako úplně normální věc. Pak se jejich rodiče nemůžou divit, že v 16 jde a znásilní holku, protože to vidí od malička v televizi. Dá se zase říci, že to začíná v rodině. A my to máme pak napravovat? To je taky těžký s tímhle bojovat, ale pořád se snažíme.

7. Jakého druhu trestné činnosti se v ČR dopouští mladiství pachatelé nejčastěji?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Tady vycházejme z policejní statistiky. Ale musíme počítat s tím, že jsou v nich zaznamenány pouze trestné činy zjištěné, které někdo nahlásil. A pak jsou samozřejmě trestné činy, které nahlášený nejsou. Také musíme brát v potaz, že pokusy se do této statistiky také nezapočítávají. Dále se musí brát v potaz i přestupky, které jsou mladistvými páčány více než trestné činy a jsou zaznamenávány u městské policie.

8. Jaký je současný stav a vývojová tendence kriminality mladistvých v ČR?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Vývojová tendence kriminality mladistvých v České republice je sestupná. Samozřejmě takový ten boom, kdy děti byly bezprizorní a chtěly strašně moc experimentovat, bych řekla, že teď trochu opadá. V těch předchozích letech toho možná bylo daleko více a samozřejmě je spousta mladých, kteří jedou v partách, které jsou sami za sebe, kteří mají i dostatek peněz od rodičů.

9. Je Vaše preventivní činnost na něco konkrétně zaměřena?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Úplně na všechno. Všechny oblasti se snažíme pokrýt.

kpt. Bc. Petra Literová: My řešíme nastalý problém v určité lokalitě a v určitý čas. Co kde nastane, na to my následně reagujeme. Je to problém. Začít v téhle lokalitě, nebo v tomhle kraji. V okrese začínají narůstat krádeže aut, vykrádání domů, požívání alkoholu, drog, tak se na to soustředíme.

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Jde také o šikanu, internetovou kriminalitu, stalking, krádeže, vandalství, tohle jsou všechno oblasti, které se u mladistvých řeší. Dále se u nich řeší i výchova v oblasti silničního provozu, jsou to potencionální řidiči, takže u nich řešíme trestně-právní odpovědnost a posilování právního povědomí. Řeší se extremistický názory, postoje, xenofobie, rasismus a jiné. V minulých letech jsme vytvořili projekt Nepokoušej osud, který byl zaměřený právě na závislosti a internetovou kriminalitu. Bylo to takové tour, se kterým jsme objeli celou Českou republiku. Když se stal případ ve Žďáru nad Sázavou, jak ta paní ubodala studenta, tak se následně reagovalo na rodiče, na děti, kontakt s cizí osobou, na jejich osobní bezpečnost a bezpečnost na školách

10. Jaké jsou přímo Vámi, potažmo PČR prováděny konkrétní preventivní metody?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Naše práce je na devadesát-devět procent zaměřena na zlepšení informovanosti, vybudování pocitu bezpečí. Nějakým způsobem pozitivně prezentovat takové to dění v gesci PČR, aby to veřejnost tak vnímala. U mladistvých je to trošku náročné, na to jakou metodu přístupu zvolit, protože v nějakých 15 letech odstrašující metoda exemplárního potrestání či toho, že někoho strašíme, nebo polekáme, není úplně účinná. Mladiství mají v tomhle věku pocit, že se jim nic nemůže stát, proto je nutné je vést k zodpovědnosti, vést uvědomění v trestně-právní zodpovědnosti, než využívat nějaké metody založené na strachu. Jinak samozřejmě ve všech těch našich preventivních opatřeních postupujeme podle kriminologických základů nebo zásad. Vždy se staví na rovinu statistika, co se kde děje, analýza toho stavu, potřeby dané lokality a požadavky zadavatele, ať už jde o školní zařízení nebo jiné zařízení, a pak samozřejmě možnosti a relevantní opatření policie. Není to nikdy jednostranná aktivita, je to vždy složeno z mnoha faktorů, aby byl výstup co nejkvalitnější. Když se stalo to s Aničkou Janatkovou v roce 2010, tak kolegyně byla jedním ze spoluvůrců aktivity, která se v tu dobu na pražských školách zavedla. Na

školách se s dětmi dělaly tematické procházky po okolí školy, školských zařízení, domovů dětí a mládeže, ze školy cestou domu, na tramvajové zastávce Skupina dětí se vzala, a šlo se s ní ze školy do terénu, kde jsme se bavili o tom, co tam na té ulici je, na co si mají dávat pozor. Co může nastat za konkrétní situace, a jak se při nich zachovat.

kpt. Bc. Petra Literová: Což si myslím, že také velmi pomohlo, protože od té doby se stal pouze jeden takovýto čin. Ale to už my bohužel neovlivníme. Když se toho dopustí nějaký rodinný příslušník, tak už nedokážeme dítěti vysvětlit, proč mu chce ublížit jeho vlastní strejda. Ale myslím si, že tohle jsme taky dost ovlivnili, protože jsme vybírali určité ročníky, jako jsou 3. třídy, kdy většinou děti začínají chodit do a ze školy samy. Takže jsme vzali třídu, obešli jsme to venku, opravdu jsme s nimi rozebrali všechny ty situace, které by mohly nastat, když byly personální možnosti, tak jsme jim sehráli i scénky po cestě, ty zlé lidi, jak by se v té situaci zachovali. Například když jim ukážu mapu a chci ukázat cestu a podobně.

11. Je možné říci, jak jsou použité metody prevence účinné?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Tohle je opravdu velmi složité. Prevence je velmi těžko měřitelná. Nedá se změřit ani metrem, ani jí neodlijete do odměrného válce.

kpt. Bc. Petra Literová: Když se vytvoří nějaká kampaň na ovlivnění myšlení těch dětí, oni nám nepřijdou říct, vy jste mi změnili život, já jsem to pochopila, nebo změnila mě reklama v televizi, to je díky rodičům. To se prostě nedá změřit. Můžeme pouze doufat.

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Samozřejmě, když děláme nějaký projekt, tak si nastavujeme nějaká riziková kritéria, proč se to může nebo naopak nemusí povést. Nastavujeme si tam nějaké evaluační metody a techniky, snažíme se dělat dotazníkové a anketní šetření, rozhovory, sbíráme zpětnou vazbu, jak od dětí, tak od dospělých, ale opravdu se dá velmi těžko říct, zda jsme to jejich myšlení změnili my nebo něco jiného, nebo něco v kombinaci s námi. Tam, kde se to dá měřit, tam ty čísla mluví ve prospěch prevence kriminality, ale ne všude se to měřit dá.

12. S kým v rámci prevence kriminality mladistvých spolupracujete, a jak tato spolupráce probíhá?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Pracujeme se službou kriminální policie, která má na starost úsek mladistvých. Od nich máme podněty, předáváme si informace, působíme se školskými zařízeními, se školami, s výchovnými zařízeními, s neziskovými organizacemi, s terénními pracovníky, a s nízkoprahovými kluby.

kpt. Bc. Petra Literová: Myslím se, že nízkoprahový klub je velkým aktérem, protože oni ty rizikové mladistvé sdružují, snaží se je mapovat v té oblasti. Myslím si, že jsou pro nás velkým pomocníkem. Ve velkých městech je velmi využíváme, samozřejmě v obcích a vesnicích je to potom těžké.

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Samozřejmě se snažíme působit i na rodinné příslušníky, prostřednictvím škol a třídních schůzek oslovovat rodiče. I když to tam bývá často velmi náročné, protože buď to rodiče nezajímá, nebo nemají čas, nebo si nechťejí připustit to, že by se něčeho takového mohlo jejich dítě dopustit. Je to tedy velmi obtížné. Ale v městských částech jsou s námi ruku v ruce koordinátoři prevence, kurátoři, sociální a neziskové oblasti.

13. Je možné nějak zlepšit spolupráci s uvedenými subjekty provádějícími prevencí?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Vždycky je co zlepšovat. Pokud by nás bylo víc, pokud bychom měli vyčleněné nějaké finanční prostředky, na to jak s těmito organizacemi spolupracovat. My máme vztahy vesměs velmi dobré, každý z těch koordinátorů prevence po celé ČR má na sebe navázané partnery z takovýchto organizací. Když se jich ptáme, tak ta spolupráce je na velmi vysoké úrovni. Ten zájem je tam oboustranný. A samozřejmě naši největší nepřátelé, a to finanční a personální zabezpečení, ty by nás vždy posunuly dopředu.

14. Je podle Vás prevence kriminality mladistvých v ČR dostatečná?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Samozřejmě je co zlepšovat, jak již jsem řekla, více finančních prostředků, více lidí. V rámci ministerstva vnitra funguje tzv. Republikový výbor pro prevenci kriminality. Ministerstvo vnitra mu tvoří tzv. sekretariát a prostřednictvím toho jdou podklady ministři, a pak vládě. I tohle jsou věci, které by chtěly nějakým způsobem transportovat, aby byl například větší dopad do vlády, aby byl republikový výbor přímo poradním orgánem vlády. To jsou věci, na kterých by bylo dobré do budoucna zapracovat. Všechny instituce se snaží dělat, co mohou. Ale i tak nikdo nemůže říct, že tahle práce je naprosto stoprocentní. Opravdu úroveň prevence v ČR se v dnešní době dá srovnávat se sousedními státy. Když to porovnáme s Německem, tak jsme před deseti lety zírali jak blázni na to, co oni v oblasti prevence kriminality dělali. Dnes už jsme Německo velmi dobře dohnali až s tím rozdílem, že my máme na hlavní město Prahu šest preventistů a oni jich mají na Mnichov 200. Tady jde opravdu o personální kapacity. Samozřejmě prevenci kriminality v rámci bezpečnostních složek dělá ve velké míře městská policie a dělají jí i další subjekty. Pak je to i kooperace s těmito lidmi, s těmi subjekty, co se bude dít a co ne. My například v Praze máme dohodu s městskou policií, že tam, kde není přesah do trestně právní odpovědnosti, tak tam působíme oba, více ale městská policie. Tam kde už je hranice trestně právní roviny, tam už působíme zase my, jelikož je to v naší gesci.

15. Myslíte si, že nápravná zařízení zajistí, že mladistvý nebude v budoucnosti páchat trestnou činnost?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Vždy je důležité koncipovat na základě mnoha faktorů, o jaký druh trestné činnosti jde a z jakého prostředí mladiství pochází, z jaké je rodiny, z jaké lokality, jaká je tam šance na socializaci do zdravého životního prostředí, zdravého myšlení, uvažování a životního stylu. Často převládá názor, že co mladiství ještě neumí, tak se v nápravném zařízení naučí. U mladistvých je samozřejmě šance na nápravu daleko vyšší, než u recividisty, kterému je 55 let a z toho 30 let odseděl. Lidí, kteří jsou v nápravném zařízení dlouhou dobu, tak už neumí žít standardní život a přijde jim úplně normální páchat trestnou činnost.

kpt. Bc. Petra Literová: U mladistvých je nápravné zařízení opravdu poslední krok. To už musí být vyzkoušeny všechny ostatní způsoby nápravy, než je přistoupeno na nápravné zařízení.

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: My jsme měli samozřejmě možnost, být v kontaktu s vychovateli a pedagogy takovýchto zařízení. Jsou zařízení, kterým říkáme, že je to tak trochu bez šance, že už je to jakýsi dětský kriminál, byť ty děti tam žijí v řádu, v drilu, pravidlech a normách, ale oni vyjdou ven a páchají tu trestnou činnost dál.

kpt. Bc. Petra Literová: Samozřejmě je tam procento, kdy se odtrhnou a žijí poté spořádaný život. Je to opět o osobnosti daného jedince a o jeho rodině. Když pak rodina dítě úplně odřízne, a řekne, ty jsi nenapravitelný, už tě doma nechceme. Tak je jasné, že

se to dítě nepostaví na vlastní nohy.

16. Co si myslíte o snížení trestní odpovědnosti na 14 let?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Je to velmi rozsáhlý společenský problém, který navazuje na celý systém v České republice. Na to jaké druhy trestů mají smysl, jaké druhy trestů jsou efektivní. Jakým způsobem předcházet tomu, abychom neměli přeplněná nápravná zařízení, tak jako je tomu dnes. Abychom dali těm mladistvým šanci žít normální život. Trestní odpovědnost je snížena na 14 let na Slovensku.

kpt. Bc. Petra Literová: V některých zemích dokonce na ještě nižší věk. To už si ale myslím, že je brzo. Na těch 14 let by se dalo polemizovat. Možná by to bylo i vhodné, ale to už není na nás. Je tam samozřejmě spousta aspektů, co to ovlivňuje. Proč 14 let nebo 15 let. Tam se to přesně láme. Děti jsou v tomhle věku někdy velmi dětský, někdy naopak zase velmi dospělý.

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Bylo by velmi dobré přijmout zkušenosti ze Slovenska, co jim to přineslo a co naopak. A možná se i podívat hloubkově na tuto studii. Samozřejmě trestně právní odpovědnost je v ranku jiného resortu, který je opravdu schopen posuzovat efektivitu trestu.

17. Souhlasíte se zákazem zveřejňování informací z řízení, vedeném proti mladistvému pachateli?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Jde o normu, která je v České republice platná. Takže si o ní můžeme myslet, co chceme. Na druhou stranu mladiství někdy udělají věc z neznalosti věci, byť je to dle zákona neomlouvá. Udělají věc, která je vyškolí na celý život, že potom už sekají latinu. Myslím si, že lidé by měli dostávat šanci. Pokud teda nespáchají závažný trestný čin, nebo pokud někoho nezmrzačí nebo nezabijí, a pokud je potenciál k tomu, že se to již nebude opakovat. Myslím si, že by neměli mít vytetovaný punc na čele, je to můj osobní názor a nevidím v tom nic proti ničemu.

18. Jaké opatření, které by snížilo kriminalitu mladistvých, byste navrhovala?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Těch opatření je celá řada. Opravdu hodně by tady pomohla výchova rodiny. Transparentní věci, vyvolávání celospolečenských diskusí. Dát to téma trochu do popředí. Já to vždycky přirovnávám k péči o chrup. Zdravotní pojišťovna vám platí základní zdravotní úkony. Ale zrovna v té zubařské péči tohle až tolik nehradí, jelikož je jasná a dostupná prevence. To je věc, kterou si každý dokáže docela dobře ovlivnit. I kriminalita mladistvých se dá dost ovlivnit. Je jenom na nás, zda z dětí vychováme slušné lidi či nikoli.

19. Čím si vysvětlujete klesání kriminality mladistvých v rámci ČR v posledních 4 letech?

pplk. Mgr. Zuzana Pidrmanová: Dobrá práce policie? (smích) Samozřejmě je to souhra mnoha faktorů. Vývojem společnosti, dobrou prací všech zapojených subjektů. Je tam opravdu promítána dobrá práce i té policie, protože ta úspěšnost v tom objasňování některých těch trestných činů je lepší, u některých horší. Ale myslím si, že práci s mladistvými máme pod kontrolou, asi jsme i všichni vychovanější a i ti rodiče to neberou na lehkou váhu.

PŘÍLOHA č. 3 – Řízený rozhovor s por. Jakubem Vinčálkem, Dis., který pracuje na oddělení tisku a prevence, KŘP Středočeského kraje

1. Jak dlouho sloužíte u PČR a jak dlouho se zabýváte přímo prevencí kriminality mladistvých?

U policie sloužím 13 let. Prevencí kriminality se zabývám 6 nebo 7 let, teď nevím. My se nezabýváme přímo tím, jsme zařazeni na oddělení tisku a prevence a na některých krajských ředitelstvích v rámci cele ČR je ta činnost rozdělená a někde je sloučená. Tady u Středočeské policie je ta činnost sloučená. Takže se věnujeme jak tiskové práci, tak i prevenci. A netýká se to pouze prevence kriminality, ale také prevence v dopravě a tak dále.

2. Jaký je Váš postoj k této práci?

Baví mě. Na druhou stranu je to práce jako každá jiná, není to smysl života.

3. Jaký je Váš pohled na kriminalitu mladistvých ve Středočeském kraji?

V tomhle případě jsem si dovolil konzultovat s kolegyněmi ze služby kriminální policie a vyšetřování. V podstatě se to shoduje i se statistikami. Takže převládá zvýšený nápad majetkové trestné činnosti. Jinak v podstatě kriminalita mladistvých má klesající tendenci, nicméně si nedovolím říct, proč tomu tak je. Mohu Vám tady říct, že je to dobrou prací policie, nicméně je tam mnoho dalších jevů, které na to působí. Tohle je spíš otázka na kriminologa, který k tomu zpracoval výzkum. Jinak v porovnání s celorepublikovými trendy je to stejné.

4. Kdo spíše páchá trestnou činnost dívky nebo chlapci (proč si myslíte, že tomu tak je)?

My to nedělíme podle statistik. Samozřejmě mám na to svůj osobní názor, nicméně musím mluvit podle toho, co máme dané podklady. Pro nás jsou to prostě mladiství.

5. Co si myslíte, že nejvíce ovlivňuje mladistvého v jeho chování?

To je dost subjektivní. Asi dost záleží na výchově, ale tak to nemůžu hodnotit jako policista, protože já hodnotím to, zda ten mladistvý nebyl nezletilý, zda spáchal trestný čin nebo přestupek. V případě trestného činu, že naplnil skutkovou podstatu trestného činu, ale co může ovlivňovat mladistvého, je těžké za policii hodnotit.

6. Jakého druhu trestné činnosti se ve Středočeském kraji dopouští mladiství pachatelé nejčastěji?

Majetkové trestné činnosti. Především jsou to krádeže, poškozování cizí věci, neoprávněné užívání cizí věci a v podstatě všechny tyto delikty jsou na stejné úrovni množství, když porovnáme například rok 2013 a 2014.

7. Jaký je současný stav a vývojová tendence kriminality mladistvých ve Středočeském kraji?

Trestná činnost, která je páchaná mladistvými, se v podstatě nijak nemění, ty trendy jsou pořád stejné. Jediné v čem je rozdíl, tak je v problematice internetové kriminality. Tam to samozřejmě souvisí s nárůstem uživatelů sociálních sítí. Ona internetová kriminalita je velký počet různých trestných činů. V případě mladistvých tam je problém v tom, že například od patnácti let mohou mít spolu osoby sexuální vztah a

není to trestné. Nicméně jakmile se přitom vyfotí nebo natočí, tak už se dopouští trestného činu a to výroba pornografie a v případě, že to někomu přepošlou, tak už je to šíření. Takže na jednu stranu jim to zákon umožňuje, ale nesmí při tom pořizovat jakékoli záznamy. Tohle často nevědí.

8. Je Vaše preventivní činnost na něco konkrétně zaměřena?

Ano, to musí být. My jsme se alespoň do nedávna zaměřovali mimo jiné na přednáškovou činnost. Ty témata nebo problematiky se týkaly seznámení mladistvých i nezletilých právním vědomím. Co trestné je a co naopak ne. To samé se také týká kyberšikany a informací k drogám.

9. Jaké jsou přímo Vámi, potažmo PČR prováděny konkrétní preventivní metody?

Asi nebudu mluvit za celou PČR, já jsem oprávněný mluvit za Krajské ředitelství Středočeské policie. Takže jsou to konkrétní preventivní metody. Tady je nutné zdůraznit, že systém prevence kriminality nebo preventivních činností, které provádíme, tak nejsou dělány jen tady z Krajského ředitelství, ale nejvýkonnější články jsou preventisté, nebo pracovníci zařazení na oddělení tisku a prevence, na jednotlivých územních odborech ve Středočeském kraji. Územní odbory jsou podřízené krajskému řediteli. Oddělení tisku a prevence jsou podřízeny paní vedoucí Zatloukalové. Je to také sloučená funkce s výjimkou dvou územních odborů, většinou se tito pracovníci zabývají jak tiskovou prací, tak prevencí a mají na starost i přednáškovou činnost na školách. Problém je ten, a to se týká celé PČR, že nejsou standardizovány. Takže obsahově si každý pracovník zpracovává ty informace pro besedu či přednášku sám. V tom vidím velký nedostatek. V současné době začínáme pracovat na tom, aby se to standardizovalo alespoň v rámci Středočeského kraje. Nejsou to pouze jenom přednášky a besedy. Na územních odborech pracovníci pracují se svými protějšky na městských nebo obecních úřadech, a je jedno, jestli je to někdo z magistrátu v případě Kladna a Mladé Boleslavi, nebo z městského úřadu, nebo z městské policie. A samozřejmě s dalšími subjekty. V podstatě se to mění region od regionu. Středočeský kraj je v podstatě největší v republice co do počtu územních odborů, rozlohy, počtu obyvatel a co region od Benešova po Rakovník je každý region zcela jiný a má i specifické problémy. My nemusíme často ani být ani realizátor toho daného projektu, nebo jakékoli preventivní činnosti, ale můžeme se pouze na nějaké té aktivitě podílet. Protože tam jenom vstupujeme z té pozice PČR, jelikož ne všechny informace jsou zveřejnitelné, na druhou stranu máme hodně informací, které ostatní subjekty nemívají. Příkladem toho může být projekt, který děláme ve spolupráci s Krajským úřadem, nebo se Středočeským krajem, jmenuje se Bezpečně na internetu. Tenhle projekt byl spuštěn již vloni. Byly a jsou to semináře pro rodiče dětí, protože mládež obecně je v této problematice mnohem více napřed než jejich rodiče. Na nich se probírá vše co se děje na internetu, nebo ve virtuálním prostředí a co by se mohlo stát. My se na tom podílíme tím, že tam říkáme kazuistiku, takové ty nejzávažnější případy, které jsou již uzavřené. Na letošek je naplánováno asi 60 seminářů.

10. Je možné říci, jak jsou použité metody prevence účinné?

My to neměříme, to ani není v našich možnostech to měřit. Co se týče primární prevence, ta prostě měřitelná není. Tam se to naše působení může projevit za půl roku nebo za dvacet let, v případě toho, že dobře zapůsobíme ať už v jakékoliv problematice na toho posluchače. V případě primární prevence se to nemusí projevit nikdy.

11. S kým v rámci prevence kriminality mladistvých spolupracujete, a jak tato spolupráce probíhá?

Spolupracujeme se Středočeským krajským úřadem, Vzdělávací institut středočeského kraje, a potom v rámci jednotlivých územních odborů, ti lidé pracují se svými protějšky na městech či obcích, s městskými či obecními policiemi, s OSPODEM a s dalšími různými neziskovými organizacemi.

12. Je možné nějak zlepšit spolupráci s uvedenými subjekty provádějícími prevenci?

No jistě, vždycky je co zlepšovat. A pracujeme na tom.

13. Je podle Vás prevence kriminality mladistvých ve Středočeském kraji a celé ČR dostatečná?

Můj pocit je, a to je můj subjektivní pocit, že se prevence kriminality podle toho zda se jedná o prevenci primární, kterou v podstatě zaštiťuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, a prevenci sekundární, terciální, nebo situační, kterou zase zaštiťuje Ministerstvo vnitra nejednotná. V případě jakýchkoliv preventivních činností jestli je to dostatečné. Tam je důležité, jestli o to je zájem. A nějak naspecifikovat tu cílovou skupinu. Protože hodně věcí je dobře vymyšleno, dobře zpracováno, ale ta cílová skupina o to jaksi nejeví zájem. A v případě mladistvých tam je to velice komplikované, protože cílit na mladistvé jakékoliv preventivní činnosti. U nich se musí zvolit hodně vhodná forma, aby to mladiství přijali, protože to v podstatě souvisí s jejich biologickým věkem.

14. Myslíte si, že nápravná zařízení zajistí, že mladistvý nebude v budoucnosti páchat trestnou činnost?

To je subjektivní, a asi ani není na mě, abych to posuzoval. Já osobně si myslím, že ne. Protože jsem kdysi v rámci VOŠ dělal asi půl roku kurátora pro děti a mládež a tam se zastával názor, že to co se nenaučili do teď, to se naučí v těch diagnostických ústavech a podobně. Ale to asi není otázka pro policii.

15. Co si myslíte o snížení trestní odpovědnosti na 14 let?

Osobně si myslím, že je to úplně jedno. Ovšem se rozhodně necítím jako odborník, který by měl k tomu dostatečný počet materiálů, abych to mohl posoudit.

16. Souhlasíte se zákazem zveřejňování informací z řízení, vedeném proti mladistvému pachateli?

Samozřejmě nezveřejňovat, protože to může to dané řízení i poškodit. Takže obecně nezveřejňovat. Vždycky se musí ctít presumpce nevinny.

17. Jaké opatření, které by snížilo kriminalitu mladistvých, byste navrhoval?

Aby se rodiče věnovali svým dětem, protože to je alfa omega všeho.

18. Čím si vysvětlujete klesání kriminality mladistvých v rámci ČR v posledních 4 letech?

Mohl bych alibisticky říci, že je to dobrou prací policie (smích), ale na tohle vám neodpovím, to se omlouvám.